

Allochtone en autochtone verdachten van verschillende delicttypen nader bekeken

**R.P.W. Jennissen
M. Blom**

Centraal Bureau voor de Statistiek

Wetenschappelijk Onderzoek-
en Documentatiecentrum

Exemplaren van deze publicatie kunnen schriftelijk worden besteld bij

Bibliotheek WODC, kamer KO 14
Postbus 20301, 2500 EH Den Haag

Fax: (070) 370 45 07
E-mail: wodc@minjus.nl

Cahiers worden in beperkte mate gratis verspreid zolang de voorraad strekt

Alle nadere informatie over WODC-publicaties is te vinden op Justweb en op www.wodc.nl

Inhoud

Samenvatting	1
1 Inleiding	3
1.1 Bevindingen uit eerder onderzoek	5
2 Beschrijvende statistieken	7
2.1 Het absolute aantal delicten	7
2.2 Delicten per hoofd van de betreffende bevolkingsgroep	9
2.3 Delicten naar leeftijd	13
3 Multivariate analyses	27
3.1 Mogelijke verklaringen	27
3.2 Analyseprocedure	30
3.3 Volwassenen (18-44 jaar)	32
3.4 Minderjarigen (12-17 jaar)	39
4 Slotbeschouwing	45
Summary	49
Literatuur	51
Bijlagen	
1 Gebruikte databestanden: het HKS en het SSB	53
2 De indeling van landen van herkomst op basis van culturele kenmerken	63
3 De achtergrondkenmerken in de multivariate analyses	67
4 Tabellen en figuren	69
Dankwoord	77

Samenvatting

De doelstelling van dit rapport is om de verschillen in de aard¹ en omvang van de *geregistreeerde* criminaliteit² tussen de verschillende in Nederland verblijvende herkomstgroepen in kaart te brengen. We hebben getracht dit te bereiken door te proberen antwoorden op de volgende onderzoeksvragen te verkrijgen:

1. In welke mate zijn de verschillende herkomstgroeperingen vertegenwoordigd in verschillende soorten delicten?
2. Hoe ziet het patroon van de leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van de verschillende herkomstgroeperingen eruit voor de verschillende soorten delicten?
3. In welke mate kan de kans op het verdacht zijn van bepaalde delicttypen worden verklaard door de etnische herkomst van de persoon in kwestie?

In dit rapport is geprobeerd met een aantal beschrijvende statistieken de eerste vraag te beantwoorden. Uit rechte tellingen van het aantal delicten hebben we kunnen opmaken dat bij ongeveer een derde van alle delicten, die in 2003 in het HKS geregistreerd waren, de vermeende dader een niet-westerse allochtoon was. Als we naar specifieke delicttypen kijken, zijn er duidelijke verschillen waarneembaar. Zo is bijvoorbeeld voor vermogensdelicten met geweld het aandeel van niet-westerse allochtonen in de verdachtencijfers met 61% aanzienlijk hoger dan bij het totale aantal delicten. Ook binnen de groep niet-westerse allochtonen zijn er verschillen tussen de verschillende herkomstgroepen waarneembaar.

Wanneer we corrigeren voor de omvang van de in Nederland aanwezige bevolkingsgroep blijkt dat Antillianen bij alle delicttypen de hoogste criminaliteitscijfers hebben. Antillianen onderscheiden zich in negatieve zin vooral in drugs- en wapendelicten en vermogensdelicten met geweld. Marokkanen, die na Antillianen de hoogste *overall* criminaliteitscijfers hebben, worden vaak verdacht van vermogensdelicten (met en zonder geweld), bedreiging en vernieling en verstoring van de openbare orde. Surinamers worden relatief vaak verdacht van verkeersmisdrijven en drugs- en wapendelicten. Turken worden van de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen het minst vaak verdacht van een misdrijf. Delicten waarvan Turken relatief vaak verdacht worden zijn: verkeersmisdrijven en wapendelicten.

Om de tweede onderzoeksvraag te beantwoorden hebben we gekeken naar *age-crime* curves. Deze *age-crime* curves hebben bij benadering voor alle herkomstgroepen, ondanks de vaak grote niveauverschillen, dezelfde vorm. Toch zijn er twee opvallende uitzonderingen. Voor Marokkanen vertonen de *age-crime*

---

¹ Met de aard van de criminaliteit wordt hier de verdeling onder de verschillende delicttypen bedoeld. De delicttypen die in dit onderzoek worden onderscheiden zijn: geweldsdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld), zedendelicten, bedreiging, vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld), vermogensdelicten met geweld, vernieling en verstoring van de openbare orde, verkeersmisdrijven, drugsdelicten en wapendelicten.

² Een probleem bij het interpreteren van de in dit rapport beschreven onderzoeksresultaten die gebaseerd zijn op geregistreeerde criminaliteit is dat we te maken hebben met een omvangrijk *dark number*. Dat wil zeggen dat een groot deel van de criminaliteit niet bij politie en justitie bekend is. Ook delicten waarvan geen verdachte gevonden is blijven in het onderhavige onderzoek buiten beschouwing. Niet bekend is of het *dark number* verschilt voor uiteenlopende herkomstgroepen.

curves een uitzonderlijk hoge piek -in verhouding veel hoger dan de piek bij de overige herkomstgroepen- in de tweede helft van de tienerjaren. Een tweede uitzondering is dat de criminaliteitscijfers onder Antillianen erg hoog blijven in het derde en vierde levensdecennium. Pas na het veertigste levensjaar zien we een evidente daling in de criminaliteitscijfers onder deze bevolkingsgroep.

Bij de meeste delicttypen hebben de *age-crime* curves min of meer de klassieke vorm van een aanvankelijk toenemende criminaliteit die vervolgens vanaf de eerste jaren van het derde levensdecennium weer daalt. Ook hier zijn er echter weer enkele uitzonderingen. Zo zijn de *age-crime* curves voor zedendelicten zo grillig dat er nauwelijks enig patroon in te herkennen valt. Verder zien we dat relatief meer jongeren verdacht worden van vermogensdelicten (exclusief vermogensdelicten met geweld) en vernieling en verstering van de openbare orde, terwijl de verdachten van verkeersmisdrijven en drugsdelicten gemiddeld ouder zijn.

Om een mouw aan de derde onderzoeksvraag te passen werden in dit rapport regressieanalyses uitgevoerd ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf. Uit de regressieanalyses blijkt dat bij zo goed als alle delicttypen de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen een significant grotere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan autochtonen. Dit geldt voor zowel de eerste als tweede generatie alsook voor zowel volwassenen als minderjarigen. Bij een aantal delicttypen werden zeer sterk vergrote kansen gevonden. Dit was het geval bij vermogensdelicten met geweld voor Marokkanen, Antillianen en Surinamers, bij drugsdelicten voor eerste-generatie Antillianen, bij wapendelicten voor meerderjarige Antillianen en bij bedreiging voor tweede-generatie Marokkanen.

1 Inleiding

In de publicatie 'Verdacht van criminaliteit: Allochtonen en autochtonen nader bekeken' schetsen Blom et al. (2005) een beeld van de omvang van de *geregistreerde* criminaliteit onder allochtonen en autochtonen. Ook is gekeken naar de samenhang tussen demografische en sociaal-economische kenmerken en verdacht zijn. De verschillen in de aard van de criminaliteit tussen de verschillende herkomstgroepen is een onderwerp dat slechts zijdelings door Blom et al. (2005) behandeld is. De doelstelling van het onderhavige onderzoek is om dit thema nader uit te werken. We zullen dit doen door te pogen antwoorden op de volgende onderzoeksvragen te verkrijgen:

1. In welke mate zijn de verschillende herkomstgroeperingen vertegenwoordigd in verschillende soorten delicten?
2. Hoe ziet het patroon van de leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van de verschillende herkomstgroeperingen eruit voor de verschillende soorten delicten?
3. In welke mate kan de kans op het verdacht zijn van bepaalde delicttypen worden verklaard door de etnische herkomst van de persoon in kwestie?

Om te beginnen zullen we om de eerste onderzoeksvraag te beantwoorden beschrijvende analyses uitvoeren om per herkomstgroep het aandeel van de populatie dat verdacht wordt van uiteenlopende soorten delicten in kaart te brengen. De delicttypen die in deze studie worden onderscheiden zijn: geweldsdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld), zedendelicten, bedreiging, vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld), vermogensdelicten met geweld, vernieling en verstoring van de openbare orde, verkeersmisdrijven³, drugsdelicten en wapendelicten. Hierbij wordt aangesloten bij de standaardclassificatie misdrijven van het CBS (Eggen en Van der Heide, 2005). Ook zullen we ter beantwoording van de tweede onderzoeksvraag *age-crime curves* tonen voor de verschillende herkomstgroeperingen en voor de verschillende soorten delicten. Verschillen in de vorm van deze curves leveren bruikbare informatie op over interetnische verschillen in criminaliteit over de verschillende leeftijdsgroepen per delicttype.

Na deze beschrijvende analyses zullen we met behulp van multivariate analyses ingaan op de vraag hoe de kans op verdacht zijn van een bepaald soort delict samenhangt met demografische en sociaal-economische achtergrondkenmerken (onderzoeksvraag 3). We maken in deze studie, net zoals in het onderzoek van Blom et al. (2005), gebruik van gegevens uit het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie, die gekoppeld zijn aan het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) met gegevens over demografische en sociaal-economische kenmerken. Een uitgebreide beschrijving van deze gegevens is te vinden in bijlage 1.

---

³ De meeste verkeersdelicten, zoals overschrijdingen van de maximum toegestane snelheid en handheld bellen zijn *overtredingen* en blijven in dit onderzoek buiten beschouwing. Voorbeelden van verkeersmisdrijven zijn rijden onder invloed en doorrijden na een ongeval.

Het HKS levert geen complete beschrijving van de criminaliteit in Nederland. Delicten die onbekend blijven bij de politie of delicten waarvan geen proces-verbaal is opgemaakt worden niet geregistreerd. Ook delicten waarbij het gissen bleef naar de identiteit van de verdachte blijven in het onderhavige onderzoek buiten beschouwing. Volgens het Periodiek Onderzoek Leefsituatie (POLs)⁴ zijn in 2003 4,8 miljoen delicten ondervonden door burgers van 15 jaar en ouder. Slechts 1,7 miljoen delicten zijn bij de politie gemeld. De teller van het aantal in het HKS geregistreerde delicten waarbij een verdachte kon worden opgespoord bleef steken op ongeveer 400.000 delicten in 2003.

In de eerste plaats wordt om de verschillende herkomstgroepen te onderscheiden een onderscheid gemaakt tussen autochtonen en allochtonen. Daarbij hanteren we de definities van het CBS. Volgens het CBS is een autochtoon een persoon van wie beide ouders in Nederland zijn geboren. Een allochtoon is een persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Binnen de groep allochtonen wordt een onderscheid gemaakt tussen de eerste en de tweede generatie allochtonen. Een eerste generatie allochtoon is een in het buitenland geboren persoon met ten minste één in het buitenland geboren ouder. Een tweede generatie allochtoon is een in Nederland geboren persoon met ten minste één in het buitenland geboren ouder.⁵

Naast autochtonen (n⁶=13.167.200) zijn de vier grootste in Nederland woonachtige niet-westers allochtone herkomstgroepen -Turken (n=349.100), Surinamers (n=324.000), Marokkanen (n=303.500) en Antillianen (n=131.300)- als afzonderlijke groepen in de analyses opgenomen. De overige in Nederland woonachtige allochtonen zijn tot een grotere groep geaggregeerd, omdat hun aantal te klein is om er zinnige analyses op uit te voeren. In deze studie is gekozen voor een aggregatie van landen op basis van culturele kenmerken. De volgende herkomstgroepen worden onderscheiden: Oost-Europa (n=187.800), Arabische landen (n=94.400), Sub-Sahara Afrika (n=147.100), Latijns Amerika (n=65.500), Zuid-Azië (n=106.700), Oost-Azië (n=73.700), Zuidoost-Azië en de Pacific (n=52.000) en westerse landen⁷ (n=1.248.300). In bijlage 2 wordt deze indeling nader toegelicht en is tevens te vinden welke landen in welke groep zijn ingedeeld.

Verskillende studies wijzen op een oververtegenwoordiging van bepaalde etnische groepen in de Nederlandse geregistreerde criminaliteitscijfers (zie bijv. Van Rijn et al., 2005 of Blom, 2006). Pogingen om de criminaliteit te bestrijden vereisen vaak per delicttype en de leeftijd waarop ze gepleegd worden een verschillende aanpak. Hierin ligt het belang van het in kaart brengen van interetnische verschillen in de over- of ondervertegenwoordiging van bepaalde delicttypen en interetnische verschillen in de *age-crime* curve per delicttype. Daarmee levert deze studie tevens

---

⁴ Zie <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/cijfers/statline/toegang/default.htm> voor meer informatie.

⁵ De gehanteerde definities zijn terug te vinden op <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/begrippen/default.htm>.

⁶ Het totale aantal in Nederland woonachtige personen van de betreffende groep op 26 september 2003 afgerond op honderdtallen.

⁷ De definitie van westerse landen wijkt in dit rapport enigszins af van de definitie die door het CBS wordt gehanteerd. Volgens de CBS-definitie zijn ook de voormalige communistische landen in Centraal- en Oost-Europa, alle landen in Oceanië (dus niet alleen Australië en Nieuw-Zeeland) en Japan, westerse landen. Israël en Zuid-Afrika behoren daarentegen volgens de CBS-definitie tot de niet-westerse landen, terwijl deze twee landen in deze studie tot de westerse landen worden gerekend. Om die reden kunnen de uitkomsten afwijken van elders gepubliceerde CBS-uitkomsten die op dezelfde bronnen zijn gebaseerd.

een bijdrage aan het wetenschappelijke debat over de stelling dat de *age-crime* curve in alle culturele en sociaal-economische omstandigheden dezelfde vorm heeft.

1.1 Bevindingen uit eerder onderzoek

In de literatuur is relatief weinig bekend over delicttypen die relatief vaak of juist relatief weinig voorkomen onder de grote in Nederland aanwezige herkomstgroepen. De meeste onderzoeken die zich (zijdelings) met deze problematiek hebben bezig gehouden beperken zich bovendien tot jongeren. Driessen et al. (2002, p. 128) presenteerden een overzicht met bevindingen uit eerdere studies verricht tussen 1985 en 2001. Zij concludeerden dat

‘Nederlandse criminele jongens ... [zich] vooral schuldig maken aan vandalisme en vernieling, terwijl allochtone criminele jongens meer diefstallen en vermogens- en geweldsdelicten begaan. Onder de criminaliteitspatronen van jongeren van de verschillende allochtone groepen is eveneens enige diversiteit te bespeuren, maar heel overtuigend is deze diversiteit niet. Globaal lijken criminele jongens van Surinaamse afkomst zich vaker met kleinschalige drugshandel bezig te houden, plegen Turkse jongens meer geweld onderling, vertoont de Antilliaanse criminaliteit meer ernstige en gewelddadigere trekken en typeert het criminaliteitspatroon van Marokkaanse criminelen zich door een scala aan delictsvormen.’

2 Beschrijvende statistieken

In dit hoofdstuk zullen we stapsgewijs de verschillen tussen de verschillende herkomstgroepen in de mate waarin ze verdacht worden van verschillende soorten criminaliteit in kaart brengen. We hebben ervoor gekozen om in dit hoofdstuk het aantal geregistreerde *delicten*, waarbij er sprake is van een verdachte van wie de identiteit bij de politie bekend is⁸, per herkomstgroep in 2003 als uitgangspunt te nemen. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om te kijken naar het aantal *verdachten* (ongeacht van hoeveel delicten zij verdacht werden) per herkomstgroep. We hebben voor de eerste optie gekozen omdat dit een beter inzicht geeft in de omvang van de problematiek. Voor de mate van overlast en ergernis van burgers maakt het immers niet uit of tien vermogensdelicten door één en dezelfde persoon gepleegd zijn of door tien verschillende personen. We zullen beginnen met een schets van de omvang van het probleem. Welk aandeel nemen de verschillende herkomstgroepen voor hun rekening in het totale aantal geregistreerde delicten en varieert dit voor de verschillende delicttypen? Hierna zullen we de cijfers corrigeren voor de omvang van de in Nederland aanwezige populatie. Het ligt immers in de lijn der verwachting dat een grotere populatie onder verder gelijke omstandigheden een groter aandeel van het totale aantal delicten voor haar rekening neemt. We zullen ten slotte ook een aantal figuren laten zien waarin we voor de verschillende herkomstgroepen uitgesplitst naar sekse het aantal delicten afzetten tegen de leeftijd waarop deze delicten gepleegd worden. Hier zullen we ook ingaan op de verhouding tussen het aantal verdachten en delicten in de verschillende herkomstgroepen.

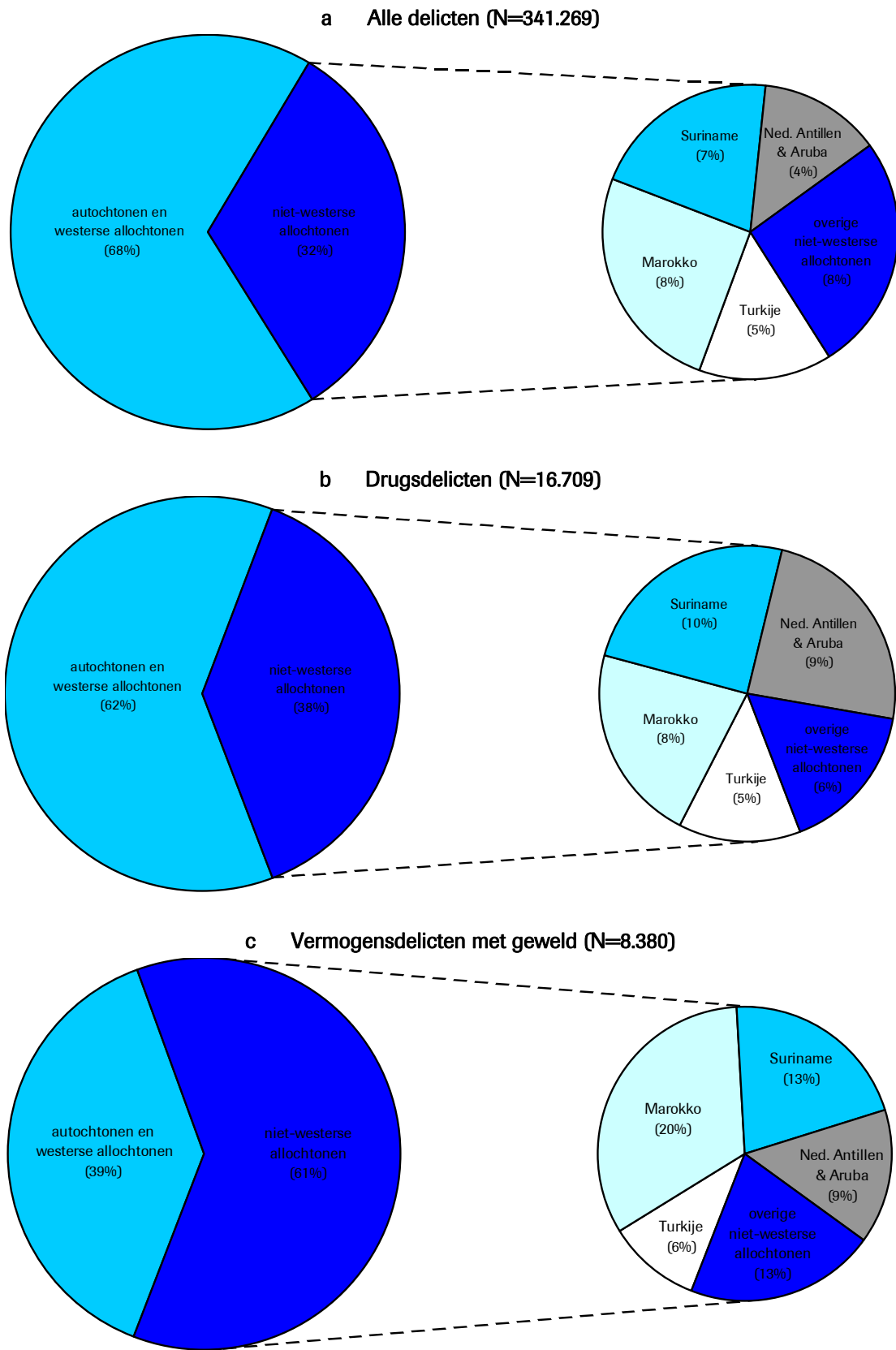
2.1 Het absolute aantal delicten

Het aantal delicten naar herkomstgroep voor het totale aantal delicten, drugsdelicten en vermogensdelicten met geweld is weergegeven in figuur 1 (zie voor de overige delicttypen tabel 1 in bijlage 4). Uit deze figuur kunnen we opmaken dat bij ongeveer een derde van alle delicten, die in 2003 in het HKS geregistreerd waren, de vermeende dader een niet-westerse allochtoon was. Als we naar specifieke delicttypen kijken zien we behoorlijke verschillen tussen de in Nederland verblijvende etnische groepen. Voor drugsdelicten bijvoorbeeld is het aandeel van niet-westerse allochtonen bijna veertig procent, terwijl dit percentage bij vermogensdelicten met geweld ruim zestig procent is. Ook binnen de groep niet-westerse allochtonen zijn er verschillen waarneembaar: het aandeel van Antillianen is bijvoorbeeld bij drugsdelicten aanzienlijk hoger dan bij het totale aantal delicten. Hier moet wel bij worden aangemerkt dat de strenge controle op Schiphol van vluchten afkomstig uit de Antillen er zeer waarschijnlijk mede debet aan is dat relatief veel Antillianen in 2003 werden opgepakt op verdenking van een drugsdelict.

---

⁸ We zullen vanaf nu spreken over 'delicten' ondanks dat het hier niet om veroordelingen gaat.

Figuur 1 Aantal delicten, drugsdelicten en vermogensdelicten met geweld naar herkomstgroep in 2003

2.2 Delicten per hoofd van de betreffende bevolkingsgroep

In de vorige paragraaf hebben we de absolute omvang van het aantal delicten per herkomstgroep in kaart gebracht. In deze paragraaf zullen we corrigeren voor de omvang van de populatie. In figuur 2 wordt het aantal gepleegde delicten per 1.000 inwoners van de betreffende herkomstgroep weergegeven. Ook hier maken we onderscheid naar herkomstgroep en type delict. Wat opvalt, is dat Antillianen bij alle delicttypen de hoogste criminaliteitscijfers⁹ hebben. Vooral bij drugs- en wapendelicten is dit evident; Antillianen hebben bij deze delicttypen criminaliteitscijfers die ongeveer twee keer zo hoog zijn als die van de herkomstgroep die hierna het grootste aantal delicten per 1.000 inwoners heeft. Ook worden Antillianen relatief vaak verdacht van het plegen van vermogensdelicten met geweld. Dit geldt overigens ook voor Marokkanen, die als we alle delicttypen in beschouwing nemen na Antillianen het hoogste criminaliteitscijfer hebben. Ten opzichte van hun totale criminaliteitscijfer worden Marokkanen relatief vaak verdacht van bedreiging, vermogensdelicten en vernieling en verstoring van de openbare orde. Daar staat tegenover dat ze relatief minder vaak worden verdacht van het plegen van zedendelicten.¹⁰ Surinamers, nummer drie op de ranglijst van het aantal delicten per 1.000 inwoners, worden relatief vaak verdacht van verkeersmisdrijven, drugs- en wapendelicten. Turken worden van de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen het minst vaak verdacht van een misdrijf. Bovendien worden zij ook minder vaak van een misdrijf verdacht dan Sub-Sahara Afrikanen en allochtonen afkomstig uit de Arabische landen. Toch is hun criminaliteitscijfer nog altijd drie keer zo hoog als dat van autochtonen. Delicten waarvan Turken relatief vaak verdacht worden zijn: verkeersmisdrijven en wapendelicten. Behalve de reeds genoemde herkomstgroepen worden ook Oost-Europeanen, Zuid-Aziaten en Latijns-Amerikanen beduidend vaker dan gemiddeld verdacht van een misdrijf. Wat hier opvalt, is het relatief hoge vermogensdelictencijfer onder Oost-Europeanen, het relatief hoge zedendelictencijfer onder Zuid-Aziaten en het relatief hoge drugsdelictencijfer onder Latijns-Amerikanen. Westerse allochtonen, Zuidoost-Aziaten, autochtonen en Oost-Aziaten hebben criminaliteitscijfers die onder het Nederlands gemiddelde liggen.

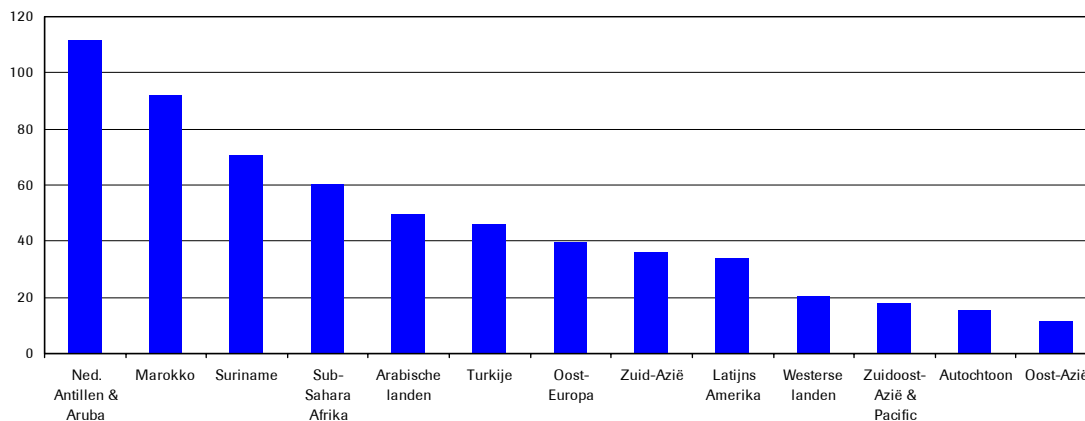
---

⁹ Met criminaliteitscijfers bedoelen we hier en in het vervolg van dit rapport het aantal delicten, waarbij de identiteit van een verdachte bekend is bij de politie, per 1.000 inwoners van de betreffende herkomstgroep.

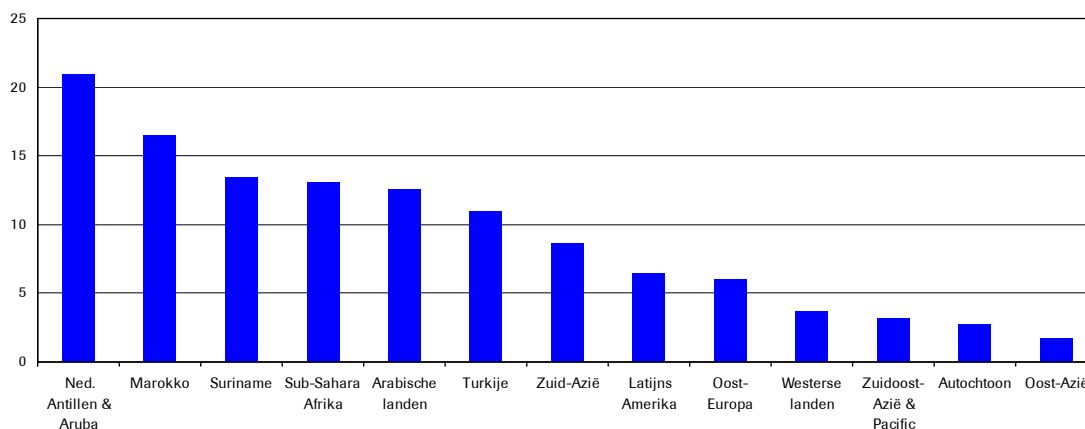
¹⁰ Let wel, het gaat hier om een vergelijking ten opzichte van het totale aantal delicten per 1.000 inwoners van Marokkanen. Zo worden Marokkanen toch nog gemiddeld meer dan vier keer zo vaak verdacht van een zedendelict dan autochtonen.

Figuur 2 Aantal delicten per 1.000 inwoners^a naar herkomstgroep en type delict in 2003

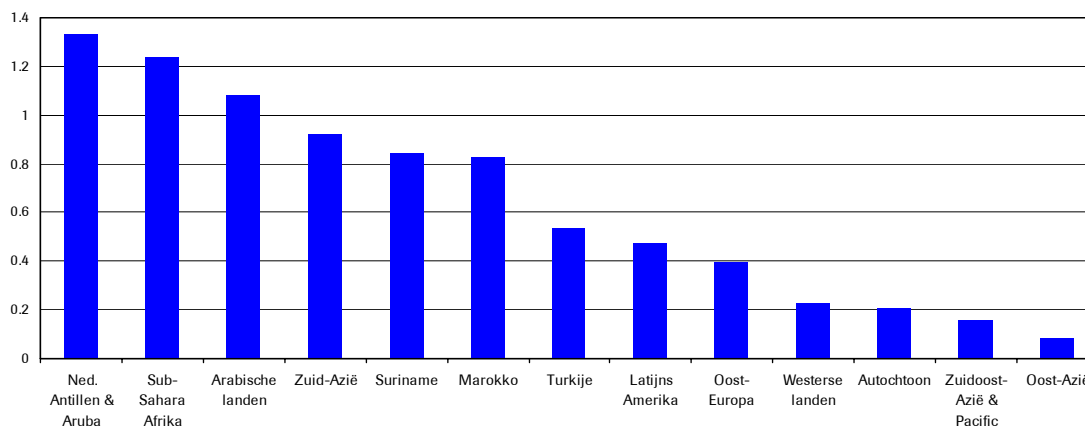
a Alle delicten

b Gewelddelicten (incl. zedendelicten en bedreiging; excl. vermogensdelicten met geweld)

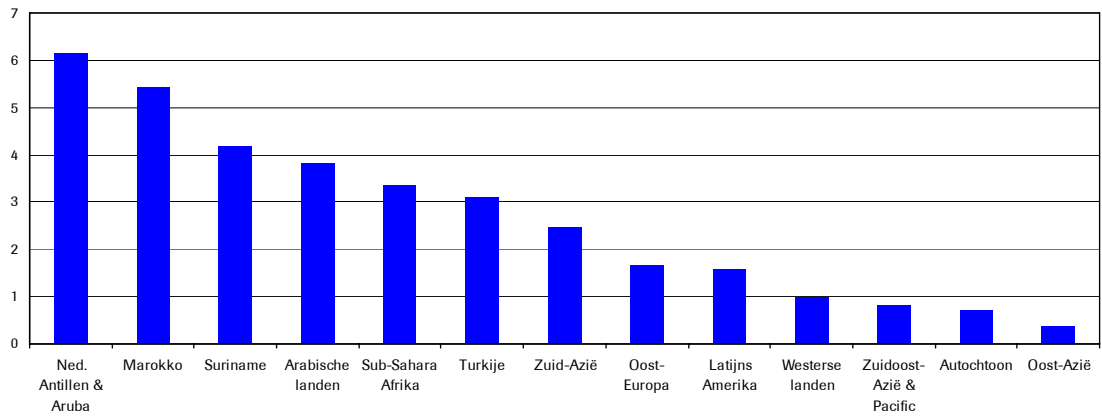

c Zedendelicten

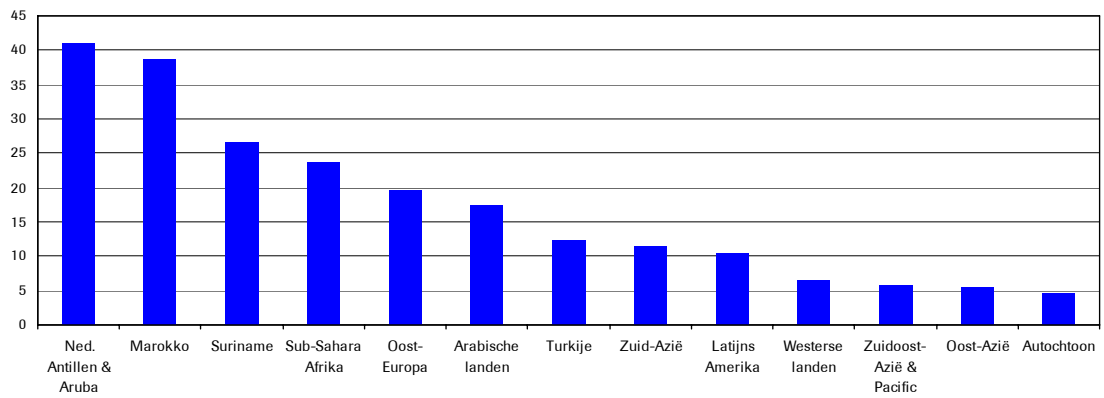

Figuur 2 Vervolg

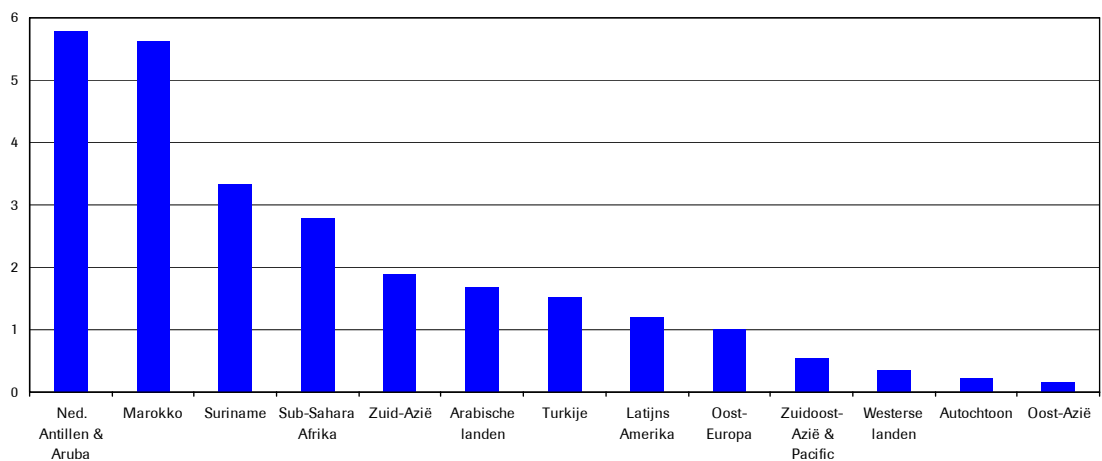
d Bedreiging

e Vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld)

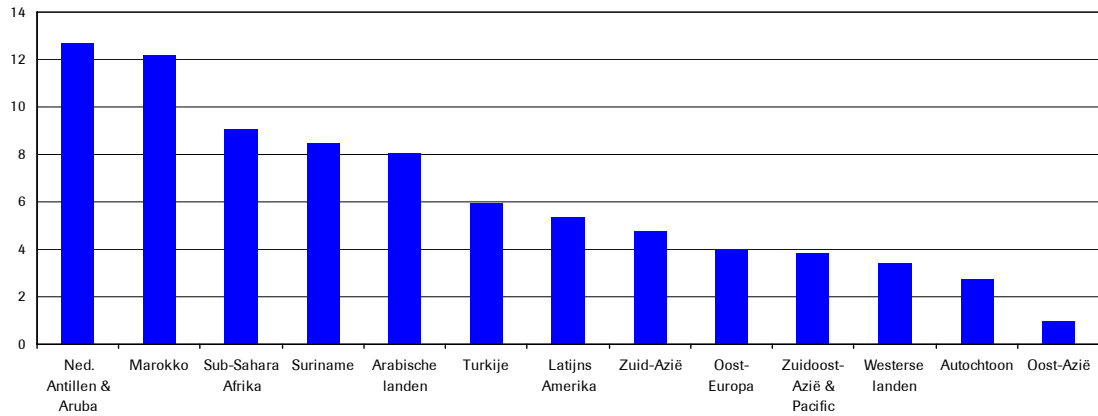

f Vermogensdelicten met geweld

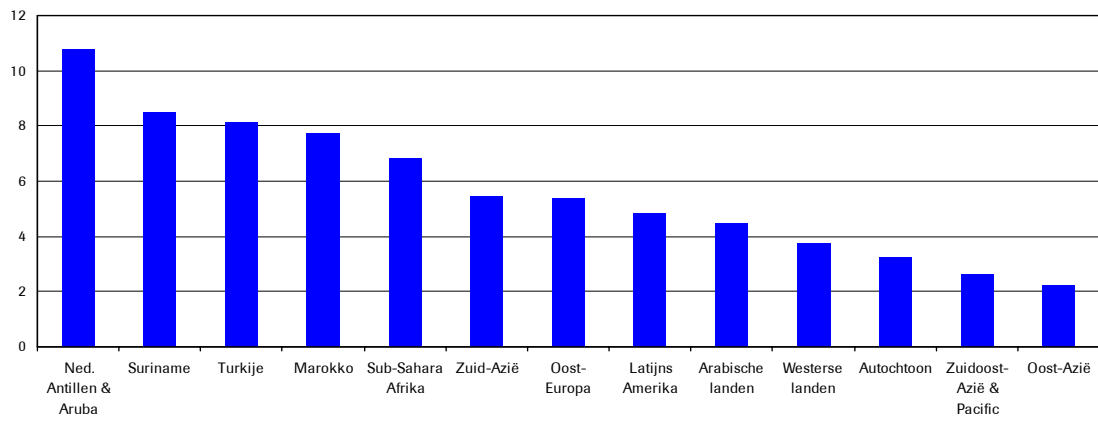

Figuur 2 Vervolg

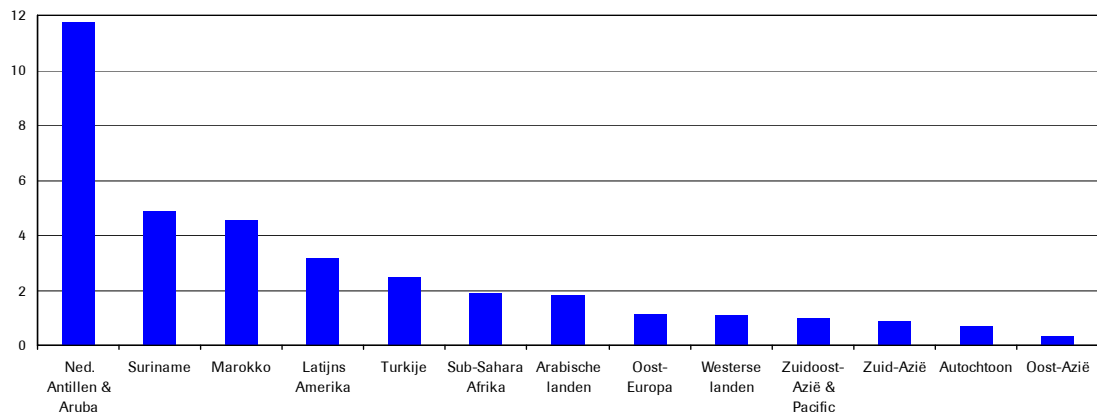
g Vernieling en verstering van de openbare orde

h Verkeersdelicten

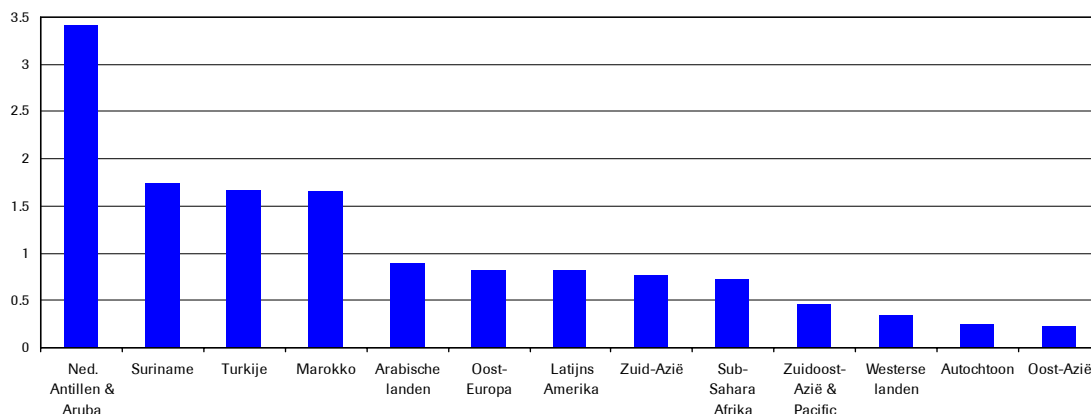
i Drugsdelicten

Figuur 2 Vervolg

j Wapendelicten

^a Per 1.000 inwoners van dezelfde herkomst.

2.3 Delicten naar leeftijd

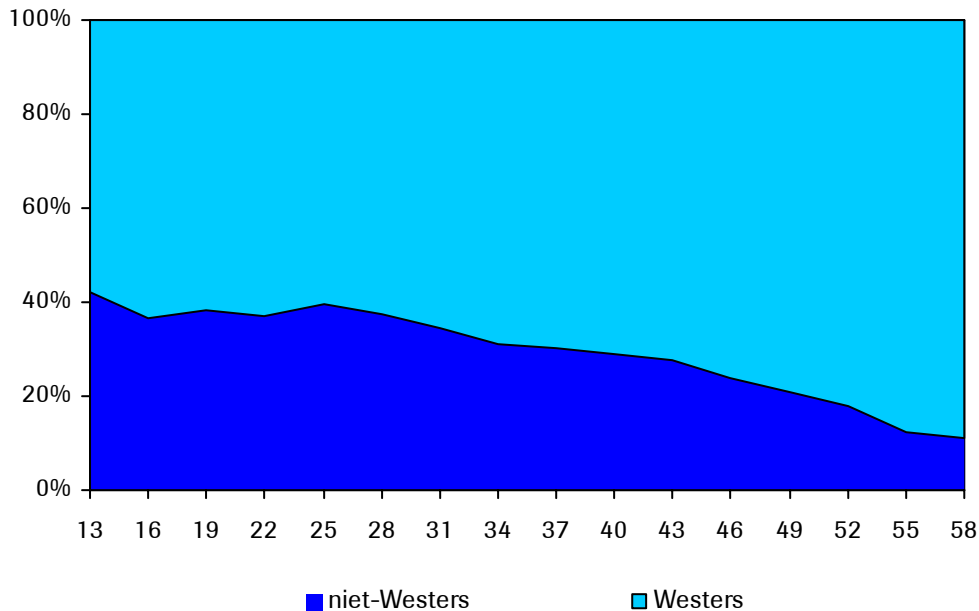
Vrijwel alle criminologen zijn het eens met de stelling dat er een relatie bestaat tussen leeftijd en criminaliteit en dat deze relatie niet lineair is. De criminaliteitscijfers nemen snel toe in de puberteit om in de late adolescentie en vroege volwassenheid een piek te bereiken. Onder twintigers en dertigers dalen de criminaliteitscijfers vervolgens snel. Vanaf middelbare leeftijd ten slotte zijn de criminaliteitscijfers relatief erg laag. Hirschi en Gottfredson (1983) stellen dat *age-crime* curves dezelfde vorm hebben voor alle etnische groepen en beide seksen in alle sociaal-economische en culturele omstandigheden. De omvang van de criminaliteit kan daarentegen wel variëren. Een theoretische verklaring voor dit universele verschijnsel gaven Hirschi en Gottfredson niet. Kanazawa en Still (2000) zoeken deze verklaring in de evolutionaire psychologie. Volgens hen is de *age-crime* curve voor mannen een afspiegeling van een kosten-baten afweging van crimineel gedrag om hun reproductiviteitskansen te vergroten. Vanaf de tweede helft van de jaren tachtig kwam er kritiek op de stelling van Hirschi en Gottfredson. Zo bleek bijvoorbeeld uit onderzoek verricht door Steffensmeier et al. (1989) dat de *age-crime* curve voor arrestanten in de Verenigde Staten in 1980 op jongere leeftijd piekte dan in 1960 en 1940. Bovendien bleek de *age-crime* curve steiler te zijn geworden. Steffensmeier et al. menen dat de industrialisatie de relatie tussen leeftijd en criminaliteit veranderd heeft.

In deze paragraaf zijn cijfers met betrekking tot de gepleegde delicten in onze onderzoeksgroep voor de verschillende leeftijden weergegeven. We zullen ons beperken tot de leeftijdsgroep van 12 tot 60 jaar, omdat criminaliteit gepleegd door personen die jonger zijn dan 12 of ouder dan 60 slechts in geringe mate voorkomt. Bovendien wordt criminaliteit gepleegd door personen jonger dan 12 jaar niet even nauwkeurig geregistreerd, aangezien op kinderen van deze leeftijd het strafrecht nog niet van toepassing is. Omdat we soms te maken hadden met kleine aantallen, zijn in de figuren *rates*¹¹ op basis van leeftijdsgroepen van drie opeenvolgende

¹¹ Met de term *rates* wordt het aantal gebeurtenissen (in dit geval het plegen van delicten) gedeeld door de 'population at risk' (in dit geval het totale aantal individuen in de betreffende leeftijdsgroep) aangeduid.

leeftijden afgebeeld (12-14 jaar, 15-17 jaar, ..., 57-59 jaar). Om te beginnen hebben we in figuur 3 het linkerdeel van figuur 1a naar leeftijd weergegeven.

Figuur 3 Aandeel westerse (autochtonen en westerse allochtonen) en niet-westerse bevolkingsgroepen in het aantal delicten naar leeftijd in 2003 (leeftijd op de x-as)

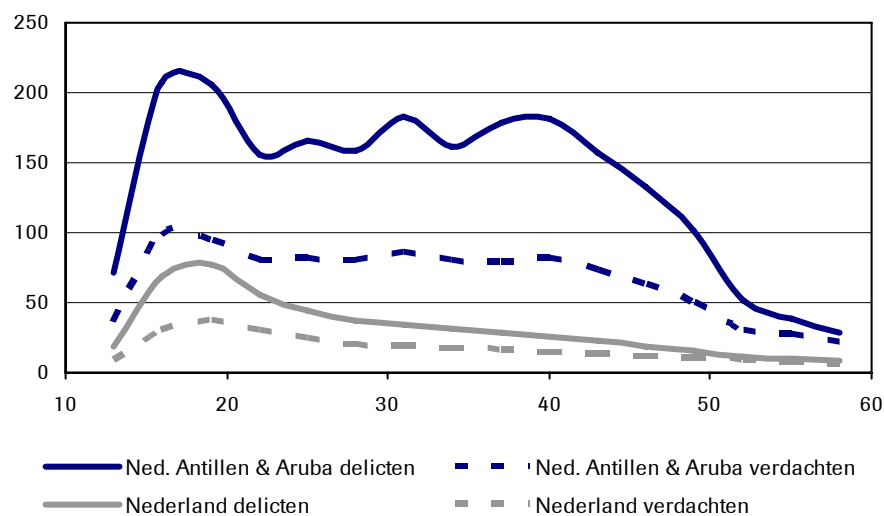
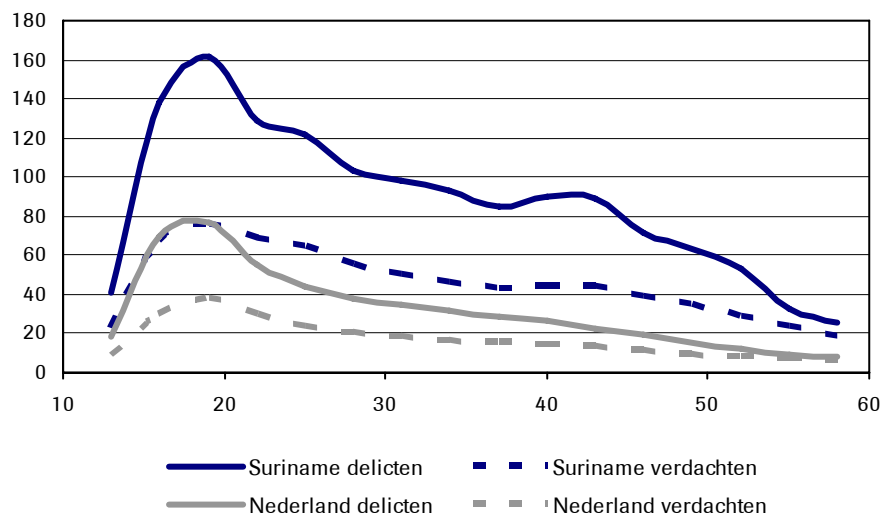
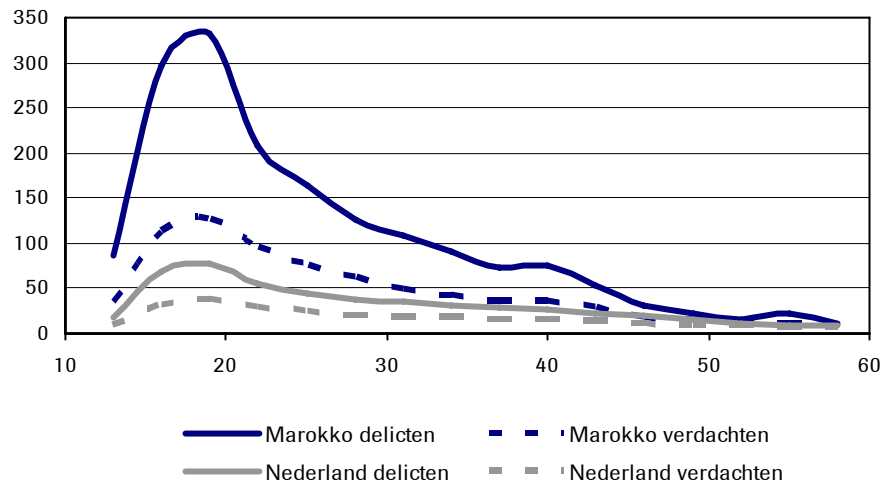
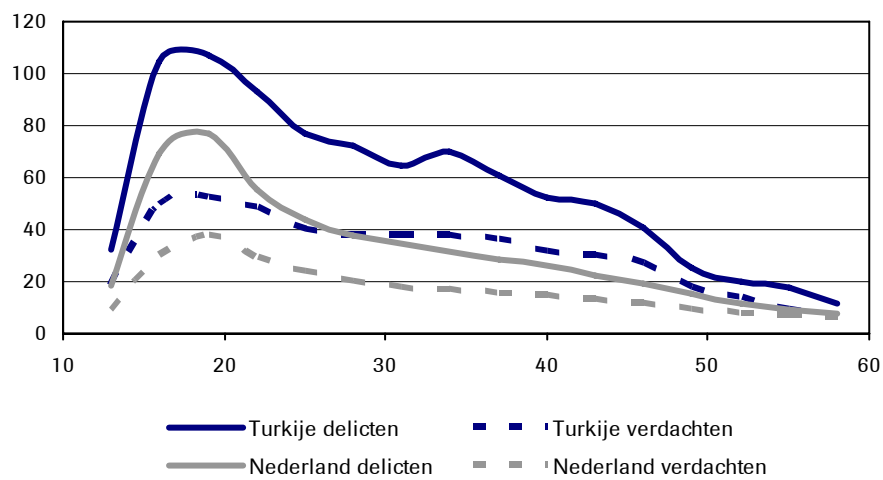

Uit figuur 1 bleek dat bij ongeveer een derde van alle delicten, die in 2003 in het HKS geregistreerd waren, de vermeende dader een niet-westerse allochtoon was. Figuur 3 laat zien dat dit aandeel niet gelijkmatig over de leeftijden verdeeld is. Tot de leeftijd van ongeveer 25 jaar is het aandeel van niet-westerse allochtonen ongeveer 40% om vervolgens geleidelijk te dalen tot ongeveer 10% voor verdachten van 54 jaar en ouder. Dit komt naar verwachting voor een groot deel door het feit dat niet-westerse allochtonen gemiddeld jonger zijn dan autochtonen en westerse allochtonen. In figuur 3 wordt geen rekening gehouden met de omvang van de populatie. In de volgende figuren, waarin we *age-crime* curves voor de verschillende herkomstgroepen presenteren, zullen we dat wel doen.

Verdachten versus delicten

Om te beginnen zullen we naast het aantal delicten het aantal verdachten naar leeftijd laten zien. We maken hier nog geen onderscheid naar type delict. Deze figuren geven een indicatie van de verschillen tussen de herkomstgroepen wat betreft het verloop van hun criminele carrière. Daarnaast laten deze figuren zien in hoeverre er verschillen zijn voor wat betreft het aandeel in het totale aantal delicten dat meerplegers voor hun rekening nemen. Figuur 4 laat de *age-crime* curves voor de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen zien. Ook zijn ter vergelijking de *age-crime* curves voor de totale Nederlandse bevolking zijn weergegeven.

Figuur 4 Aantal verdachten en delicten per 1.000 inwoners^a voor de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen in 2003 (leeftijd op de x-as)

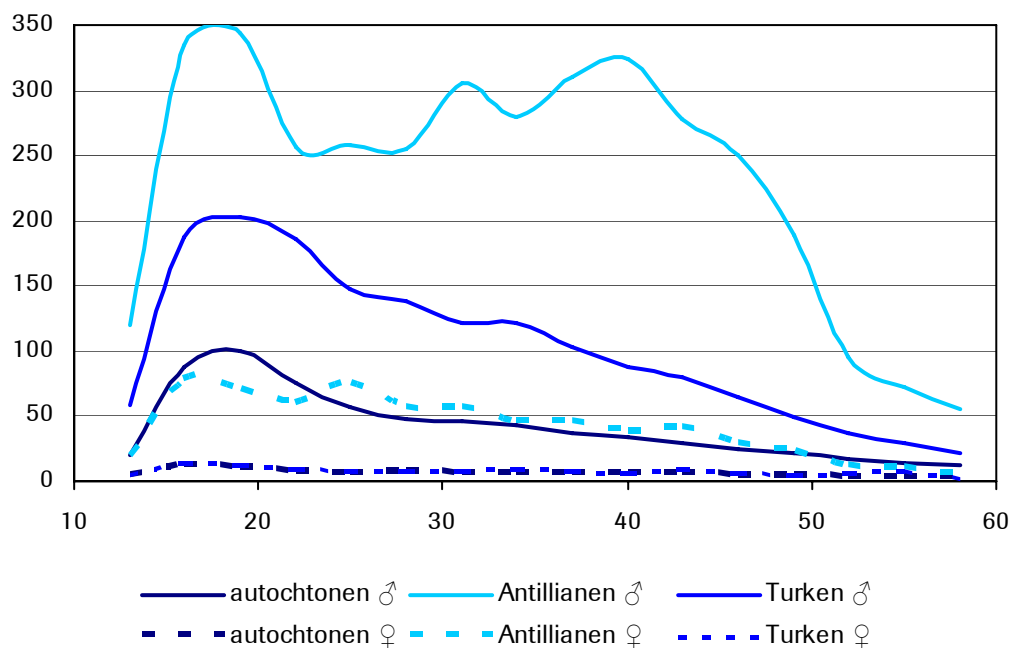
^a Per 1.000 inwoners van dezelfde leeftijd en herkomst.

Uit figuur 4 valt op te maken dat bij alle vier de grote 'klassieke' herkomstgroepen zowel het aantal verdachten als het aantal delicten op alle leeftijden hoger is dan het Nederlandse gemiddelde. Wat meteen in het oog springt, zijn de hoge verdachtenpercentages onder Marokkaanse tieners. Na de leeftijd van ongeveer 18 jaar dalen de Marokkaanse verdachtencijfers echter erg snel. Dit in tegenstelling tot de criminaliteitscijfers van Antillianen. Deze beginnen pas na de leeftijd van 40 jaar een significante daling te vertonen. De Turkse en Surinaamse *age-crime* curves vertonen een patroon dat hier tussenin zit. Voor de *age-crime* curves van de overige herkomstgroepen verwijzen we naar figuur 1 in bijlage 4. Op basis van figuur 4 kunnen we ook voorzichtig concluderen dat onder de Marokkaanse verdachten veel verdachten die meerdere delicten pleegden voorkomen. Recent onderzoek uitgevoerd door Tollenaar et al. (2006) staft dit beeld. Dat geldt met name voor Marokkaanse tieners. Onder de Antillianen en Surinamers daarentegen bevinden zich relatief veel oudere personen die verdacht worden van het plegen van meerdere delicten.

Mannen versus vrouwen

Het is bekend dat delicten meer door mannen dan door vrouwen gepleegd worden. Of er ook een verschil is tussen verschillende herkomstgroepen in de mate waarin sekseverschillen optreden is echter op landelijk niveau voor zover wij konden nagaan niet onderzocht. In deze paragraaf zullen we aan de hand van drie herkomstgroepen laten zien dat sekseverschillen in het criminaliteitsniveau tussen de herkomstgroepen kunnen verschillen. In figuur 5 zijn *age-crime* curves voor autochtonen, Antillianen en Turken naar sekse weergegeven. Deze figuur laat zien dat de criminaliteitscijfers voor Antilliaanse vrouwen beduidend hoger zijn dan die van autochtonen en Turkse vrouwen. Het criminaliteitsniveau van Antilliaanse vrouwen is zelfs vergelijkbaar met dat van autochtone mannen. Net als bij hun

Figuur 5 Aantal delicten per 1.000 inwoners^a voor autochtonen, Antillianen en Turken naar sekse in 2003

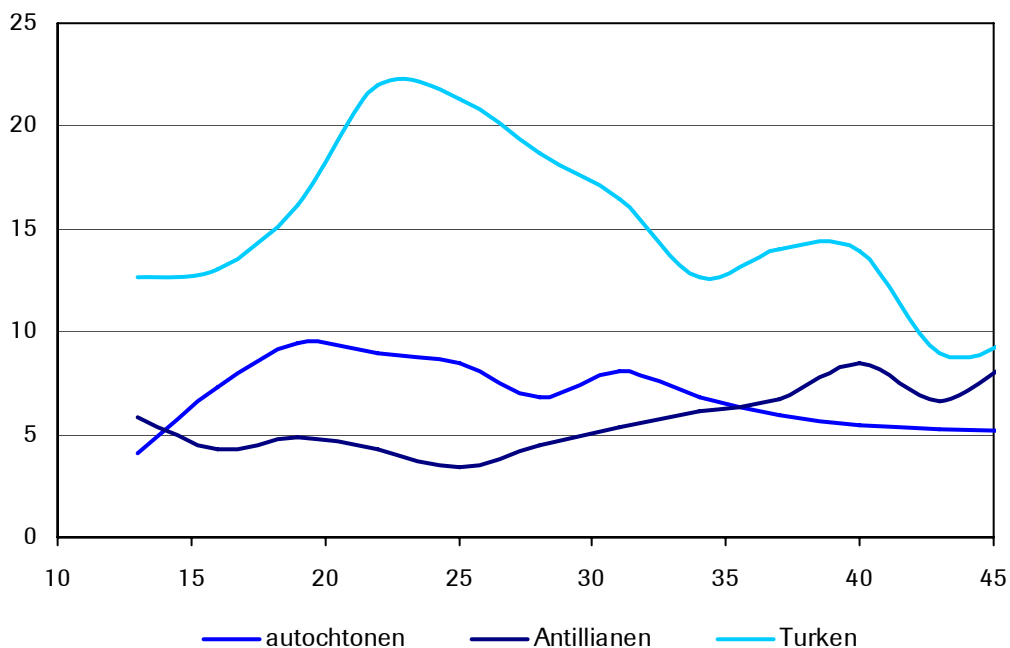
^a Per 1.000 inwoners van dezelfde sekse, leeftijd en herkomst.

mannelijke herkomstgenoten daalt het delictcijfer van Antilliaanse vrouwen slechts zeer gering na de bij de overige herkomstgroepen waargenomen piek bij ongeveer 19 jaar.

Figuur 6 brengt de sekseverschillen tussen de drie bovengenoemde herkomstgroepen per leeftijd duidelijker in beeld. De criminaliteitscijfers van mannen zijn hier gedeeld door die van vrouwen. Op deze manier corrigeren we voor verschillen in het totale criminaliteitsniveau tussen de verschillende herkomstgroepen.

Het mannelijk aandeel in het totale criminaliteitscijfer is, zo blijkt uit figuur 6, op alle leeftijden onder Turken -met een piek in de leeftijdsgroep van 20 tot en met 25 jaar- het grootst. Tot de leeftijd van 35 jaar zijn de mannen / vrouwen ratio's voor Antillianen beduidend lager dan voor Turken en autochtonen. Antilliaanse vrouwen worden in verhouding dus vaker verdacht van een misdrijf dan hun autochtone en Turkse seksegenoten.

Figuur 6 Mannen / vrouwen ratio's van delictcijfers voor autochtonen, Antillianen en Turken in 2003

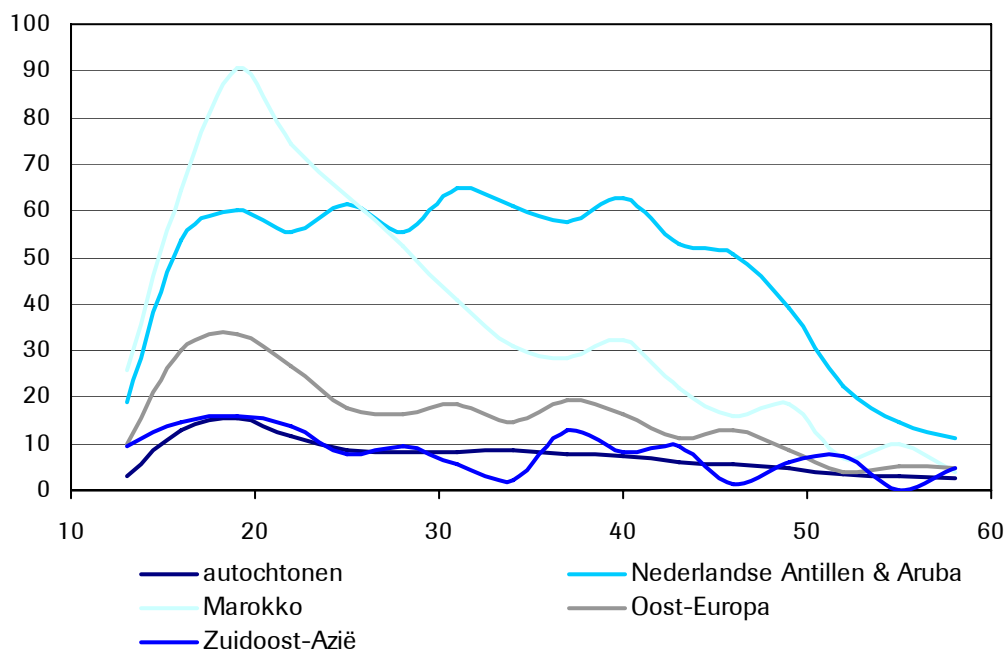
Age-crime curves voor mannen naar delicttype

Zoals reeds vermeld houden vooral mannen zich met criminaliteit bezig. In deze paragraaf waarin we nader ingaan op de verschillende delicttypen spitsen we ons daarom toe op de criminaliteit waarbij de verdachte een man is. Per delicttype worden voor vijf herkomstgroepen *age-crime* curves weergegeven: voor de twee groepen met het hoogste aantal delicten per 1.000 inwoners (zie figuur 2) en -afhankelijk van het delicttype- voor nog twee andere herkomstgroepen. Daarnaast zullen we ter vergelijking ook in elke figuur de *age-crime* curve voor autochtonen weergegeven. In figuur 2, 3 en 4 in bijlage 4 zijn *age-crime* curves voor alle herkomstgroepen te vinden.

Het eerste delicttype dat we zullen behandelen is geweldsdelicten (exclusief vermogensdelicten met geweld). De *age-crime* curves zijn voor autochtonen, Antillianen, Marokkanen, Oost-Europeanen en Zuidoost-Aziaten weergegeven in figuur 7.

In de figuur 7 is te zien dat de *age-crime* curves voor geweldsdelicten weliswaar voor alle herkomstgroepen -op Antillianen na- een piek rond het achttiende of negentiende levensjaar hebben, maar dat deze piek lang niet zo duidelijk is als bij het totale aantal delicten (zie figuur 2, 3 en 4 in bijlage 4). Voor Antillianen is er geen piek waarneembaar. Zo worden er zelfs meer geweldsdelicten gepleegd door Antilliaanse mannen van 40 jaar dan door hun 19-jarige herkomstgenoten. Geweldsdelicten worden dus gemiddeld genomen door oudere personen gepleegd.

Figuur 7 Aantal geweldsdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld) per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Marokkaanse, Oost-Europese en Zuidoost-Aziatische mannen in 2003

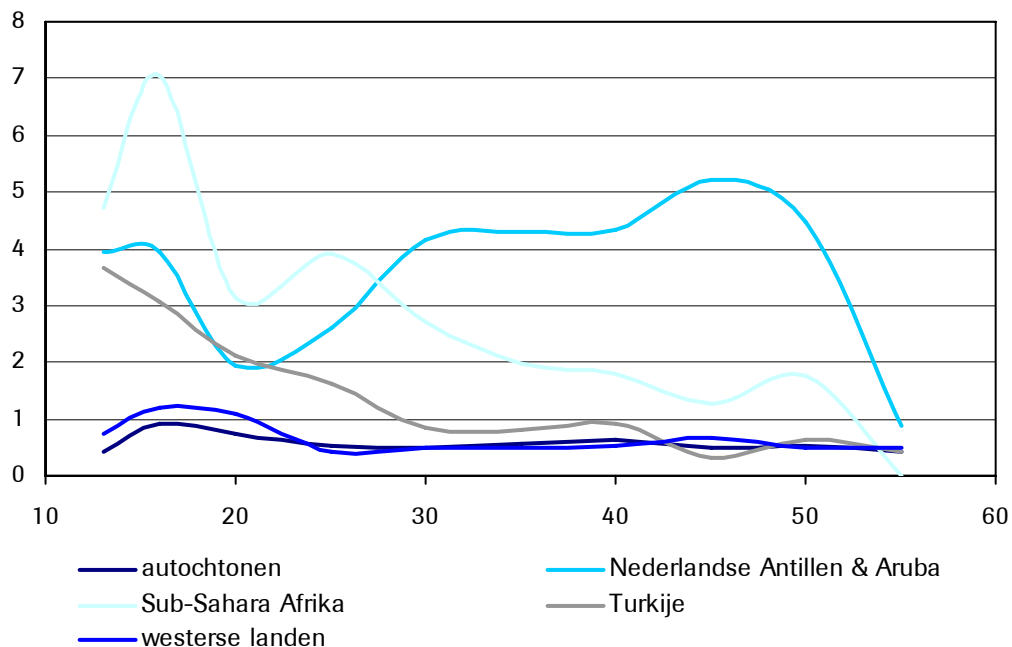
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Zedendelicten zijn een subcategorie van de geweldsdelicten. Deze delicten komen relatief weinig in het HKS voor. De *age-crime* curves voor dit delicttype hebben dan ook, vooral bij de wat kleinere herkomstgroepen, vaak een grillig patroon. Daarom hebben we er bij dit delicttype voor gekozen om in plaats van het gemiddelde van drie leeftijden het gemiddelde van vijf leeftijden in de figuur weer te geven (12-16 jaar, 17-21 jaar, ..., 52-56 jaar). In figuur 8 zijn voor zedendelicten de *age-crime* curves voor autochtonen, Antillianen, Sub-Sahara Afrikanen, Turken en westerse allochtonen weergegeven.

Er zijn, zo blijkt uit figuur 8, grote verschillen in zowel de mate waarin zedendelicten gepleegd worden als ook in de gemiddelde leeftijd waarop deze

delicten gepleegd worden tussen de herkomstgroepen. Bij autochtonen en westerse allochtonen, die gemiddeld veel lagere zedendelictcijfers hebben dan de andere drie herkomstgroepen die in figuur 8 zijn afgebeeld, zien we slechts geringe verschillen tussen de leeftijdsgroepen, hoewel een voorzichtige daling op hogere leeftijd is te zien. Bij Sub-Sahara Afrikaanse en Turkse mannen zien we een duidelijke dalende lijn bij de oudere mannen. De zedendelictcijfers in de tienerjaren zijn echter voor beide herkomstgroepen beduidend hoger. Hier valt vooral het relatief hoge aantal zedendelicten onder 15- en 16-jarige Sub-Sahara Afrikaanse tieners op. In tegenstelling tot de overige vier herkomstgroepen neemt het aantal zedendelicten per 1.000 Antilliaanse mannen toe naarmate de leeftijd toeneemt. De zedendelictcijfers voor de jongste Antilliaanse mannen (13-16 jaar) zijn echter ook relatief hoog.

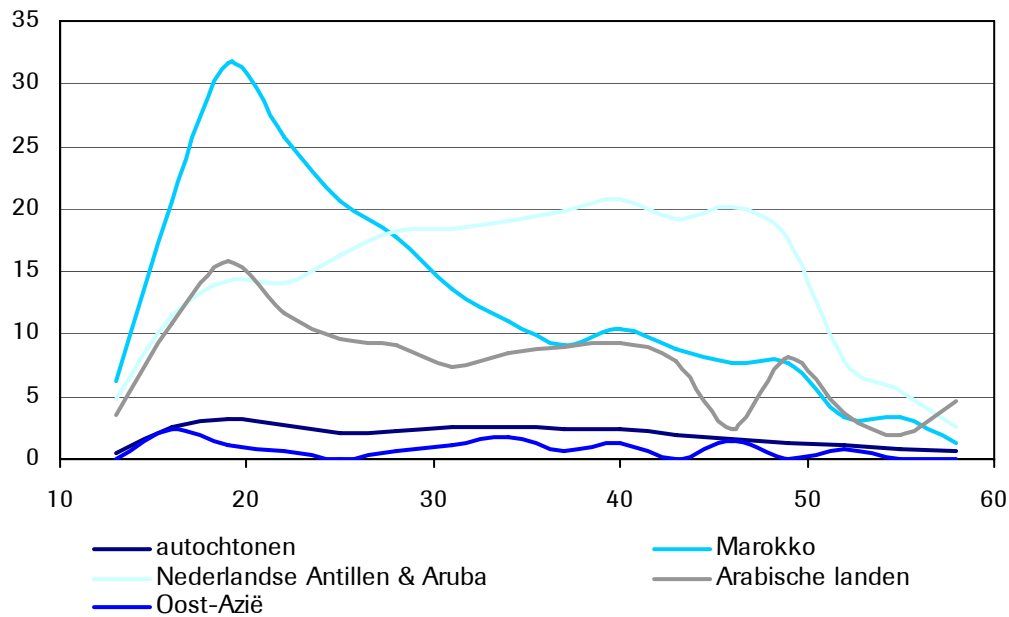
Figuur 8 Aantal zedendelicten per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Sub-Sahara Afrikaanse, Turkse en westerse allochtone mannen in 2003

^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Net als zedendelicten zijn ook bedreigingen een subcategorie van de geweldsdelicten. In figuur 9 zijn *age-crime* curves voor deze delictsoort weergegeven. Behalve autochtonen worden in dit geval Antillianen, Marokkanen, personen met als herkomstgebied de Arabische landen en Oost-Aziaten onderscheiden.

Figuur 9 Aantal bedreigingen per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Marokkaanse, Arabische en Oost-Aziatische mannen in 2003

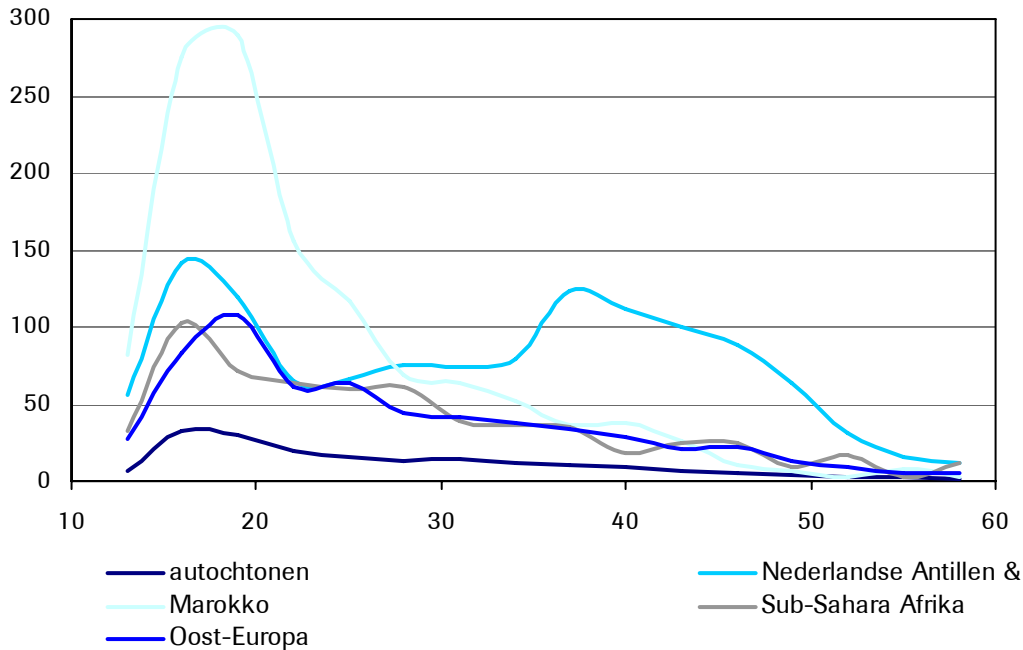
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Bij bedreigingen vertonen de *age-crime* curves van de herkomstgroepen met de hoogste criminaliteitscijfers (i.e. Antillianen en Marokkanen) een vergelijkbare vorm als bij geweldsdelicten. Weer zien we bij Marokkanen een duidelijke piek in de late tienerjaren en daarna een significante daling. Bij de Antillianen zien we wederom geen duidelijke piek; we zien bij deze groep zelfs een toename van het aantal bedreigingen na de ‘gebruikelijke piek’ in de late tienerjaren. De *age-crime* curve van (de overige) Arabische mannen lijkt op die van Marokkaanse mannen. De piek bij Marokkanen in de late tienerjaren is echter een stuk hoger. De *age-crime* curve voor bedreigingen begaan door autochtone mannen is vrij vlak. Toch lijken de criminaliteitscijfers op oudere leeftijd lager te zijn. De *age-crime* curve van Oost-Aziaten is ook nogal vlak. Opvallend is echter dat bij hen de (lage) piek op een lage leeftijd (16 jaar) ligt. Na een aanvankelijke daling tot ongeveer 25 jaar, lijken de bedreigingscijfers van Oost-Aziaten weer iets toe te nemen.

Het plegen van vermogensdelicten zonder geweld komt vaak op relatief jonge leeftijd voor. Figuur 10, waarin de *age-crime* curves voor autochtonen, Antillianen, Marokkanen, Sub-Sahara Afrikanen en Oost-Europeanen zijn afgebeeld, bevestigt dit beeld.

Figuur 10 Aantal vermogensdelicten (exclusief vermogensdelicten met geweld) per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Marokkaanse, Sub-Sahara Afrikaanse en Oost-Europese mannen in 2003

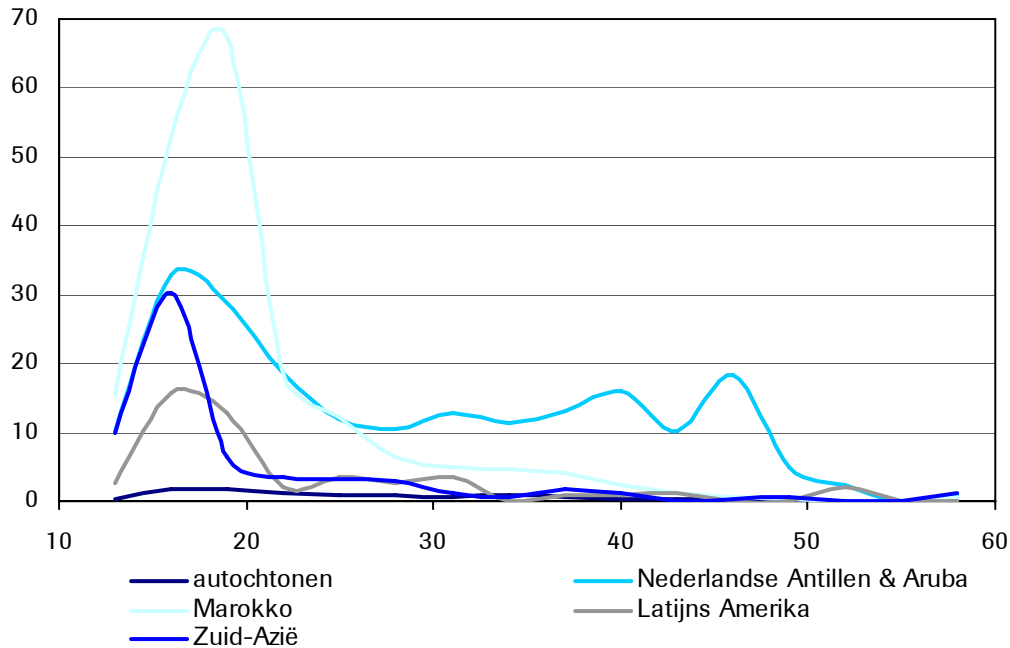

^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

In figuur 10 is te zien dat bij alle herkomstgroepen een piek in de vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten zonder geweld) plaatsvindt in de tienerjaren. Opvallend is dat deze piek zich bij Oost-Europeanen wat later voordoet, namelijk rond het negentiende levensjaar in plaats van rond het zestiende of zeventiende levensjaar bij de overige herkomstgroepen. Marokkanen blijven zich vergeleken met de overige groepen wat langer bezighouden met vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld); de piek in de *age-crime* curve is voor Marokkanen breder. Bij alle groepen is een daling na de tienerjaren waarneembaar. Bij de Antillianen zien we echter een lichte stijging na de leeftijd van 23 jaar en vervolgens een opvallend sterke stijging na het vijfendertigste levensjaar, die resulteert in een tweede piek bij de laat dertigers.

In figuur 11 zijn *age-crime* curves voor vermogensdelicten met geweld weergegeven. In de figuur zijn curves opgenomen voor autochtonen, Antillianen, Marokkanen, Latijns-Amerikanen en Zuid-Aziaten.

Figuur 11 Aantal vermogensdelicten met geweld per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Marokkaanse, Latijns-Amerikaanse en Zuid-Aziatische mannen in 2003

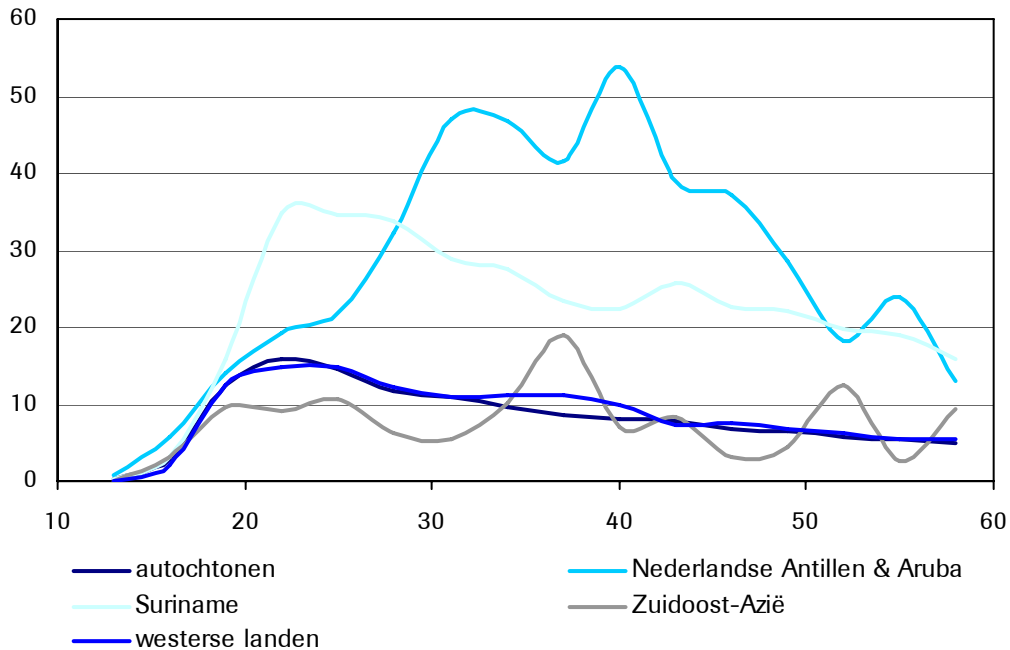

^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Uit figuur 1 bleek reeds dat vermogensdelicten met geweld delicten zijn die relatief vaak door niet-westerse allochtonen gepleegd worden. We zien dan ook een duidelijke etnische dimensie in de *age-crime* curves, die afgebeeld zijn in figuur 11. Zo is de Marokkaanse piek op 18-jarige leeftijd 37 keer zo hoog als het hoogste delictencijfer van autochtonen, dat overigens ook rond de 18 jaar ligt. Zelfs de op één na laagste piek in de in figuur 11 afgebeelde *age-crime* curves, die van Latijns-Amerikanen, is nog altijd negen keer zo hoog als die van autochtonen. Opmerkelijk is de hoge en relatief vroege piek bij Zuid-Aziaten. Deze piek moet echter als een incident worden gezien. Hij wordt veroorzaakt doordat een paar tieners in 2003 verdacht werd van een groot aantal vermogensdelicten met geweld.

Verkeersmisdrijven komen relatief weinig voor op een leeftijd jonger dan 18 jaar. Pas vanaf deze leeftijd is het immers pas toegestaan om een auto of motorfiets te besturen. Toch kan dit type misdrijf ook reeds op jongere leeftijd voorkomen; men mag immers al vanaf 16 jaar een bromfiets besturen en men kan ook zonder rijbewijs achter het stuur plaatsnemen.

Figuur 12 Aantal verkeersmisdrijven per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Surinaamse, Zuidoost-Aziatische en westers allochtone mannen in 2003

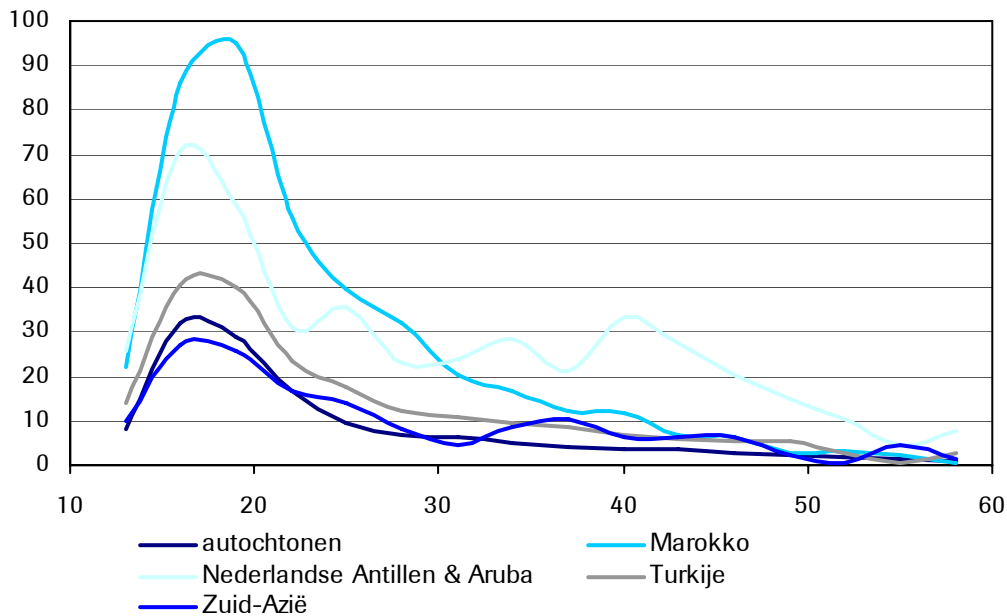
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

We zien in figuur 12 dat na de leeftijd van 18 jaar het verkeersmisdrijvencijfer bij alle herkomstgroepen toeneemt. Er zijn echter grote en opmerkelijke verschillen tussen de verschillende herkomstgroepen waarneembaar. Bij autochtonen, Surinaamse en westers allochtonen ligt de piek in de eerste helft van het derde levensdecennium¹². Antillianen hebben daarentegen als dertigers en begin veertigers de hoogste verkeersmisdrijvencijfers, terwijl er bij Zuidoost-Aziaten geen duidelijk piek te onderscheiden is.

Figuur 13 geeft de *age-crime* curves voor vernieling en verstoring van de openbare orde weer. Deze herkomstgroepen zijn in deze figuur te zien: autochtonen, Antillianen, Marokkanen, Turken en Zuid-Aziaten. Uit de figuur blijkt dat de hoogste criminaliteitscijfers voor vernieling en verstoring van de openbare orde delicten te zien zijn bij 16- à 17-jarigen. Een uitzondering hierop vormen de Marokkanen: bij hen ligt de piek op een wat hogere leeftijd (18 à 19 jaar). Vanaf het derde levensdecennium zien we een daling bij alle herkomstgroepen en vanaf 35 jaar zijn er nog maar nauwelijks verschillen tussen de herkomstgroepen te zien. Dit geldt overigens niet voor Antillianen die op hogere leeftijd beduidend hogere criminaliteitscijfers voor vernieling en verstoring van de openbare orde hebben dan de overige herkomstgroepen.

¹² Met personen in het derde levensdecennium worden twintigers bedoeld.

Figuur 13 Aantal vernielingen en verstoringen van de openbare orde per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Marokkaanse, Turkse en Zuid-Aziatische mannen in 2003

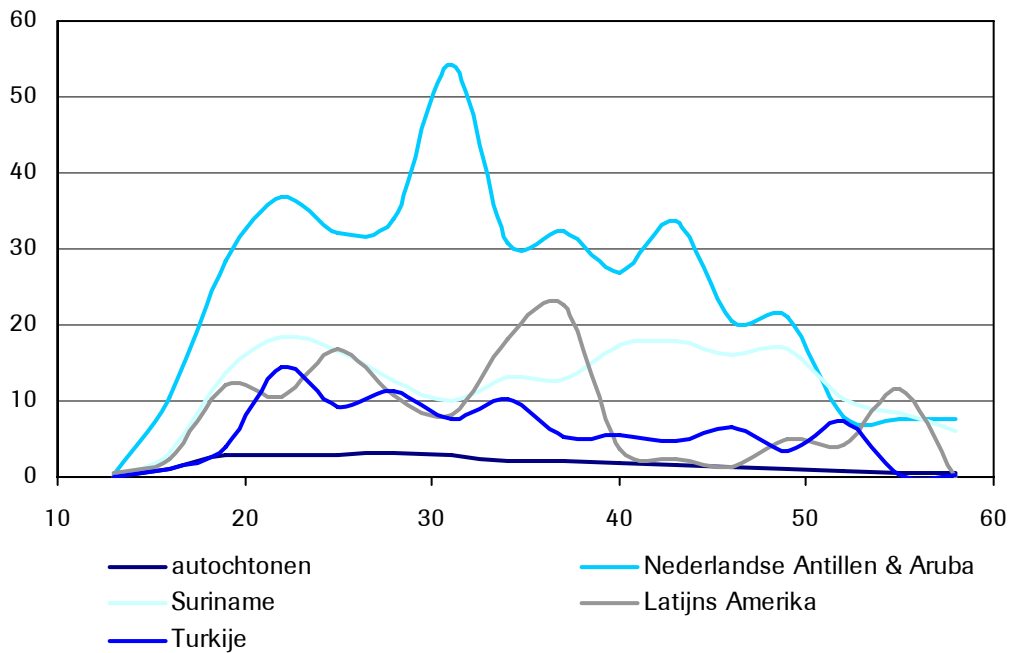
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

In figuur 14 zijn voor drugsdelicten de *age-crime* curves voor autochtonen, Antillianen, Surinamers, Latijns-Amerikanen en Turken weergegeven. In figuur 2 hebben we al kunnen zien dat het drugsdelictencijfer van Antillianen aanzienlijk hoger is dan dat van de overige herkomstsgroepen. Antillianen hebben dan ook tot en met de leeftijd van 50 jaar¹³ op elke leeftijd het hoogste drugsdelictencijfer. Het verschil tussen Antillianen en autochtonen is zelfs zo groot dat het drugsdelictencijfer dat Antillianen op 15-jarige leeftijd hebben reeds meer dan twee keer zo hoog is als de piek in de *age-crime* curve van autochtonen die op 29-jarige leeftijd ligt.

Ondanks dat alle *age-crime* curves -met uitzondering van die voor autochtone mannen- een grillig patroon hebben, kunnen we constateren dat er vanaf het derde levensdecennium een lichte daling in de drugsdelictencijfers van alle herkomstsgroepen optreedt. Opmerkelijk is dat bij Surinaamse mannen vervolgens weer sprake is van toenemende drugsdelictencijfers: Surinaamse veertigers hebben hogere drugsdelictencijfers dan Surinaamse dertigers.

¹³ Na deze leeftijd dalen zowel het absoluut aantal delicten als de omvang van de populatie snel en worden de rates voor een behoorlijk deel door incidenten bepaald.

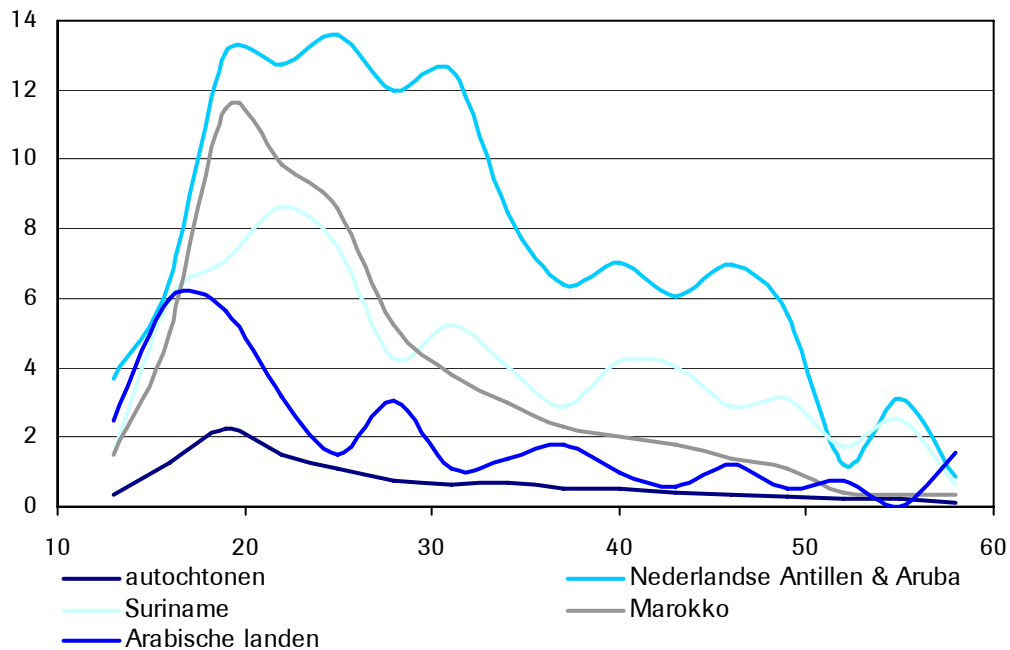
Figuur 14 Aantal drugsdelicten per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Surinaamse, Latijns-Amerikaanse en Turkse mannen in 2003

^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Het laatste delicttype dat we in deze paragraaf zullen bespreken zijn wapendelicten. De herkomstgroepen voor wie in figuur 15 *age-crime* zijn afgebeeld zijn: autochtonen, Antillianen, Surinamers, Marokkanen en personen afkomstig uit Arabische landen.

Figuur 15 Aantal wapendelicten per 1.000 inwoners^a voor autochtone, Antilliaanse, Surinaamse, Marokkaanse en Arabische mannen in 2003

^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Bij alle in figuur 15 afgebeelde herkomstgroepen zien we oplopende criminaliteitscijfers, die na een piek bereikt te hebben weer dalen. De leeftijd waarop de piek bereikt wordt verschilt nogal. Bij Marokkanen en autochtonen ligt de piek rond het negentiende levensjaar. Arabische mannen bereiken opvallend vroeg (rond het zestiende of zeventiende levensjaar) het hoogste wapendelictencijfer. De wapendelictencijfers van Surinaamse mannen stijgen na de tienerjaren nog een paar jaar om vervolgens vanaf een leeftijd van ongeveer 23 jaar te dalen. De *age-crime* curve van Antillianen wordt gekenmerkt door een brede piek in de leeftijdscategorie van 18 tot 30 jaar. Pas na deze leeftijd vertoont de Antilliaanse *age-crime* curve een significante daling.

Age-crime curves voor vrouwen

Nadat we de criminaliteit gepleegd door mannen naar leeftijd nader in kaart hebben gebracht, zullen we dit ook, zij het alleen voor het totale aantal delicten, voor vrouwen doen.

De figuren 5, 6 en 7 in bijlage 4 laten zien dat Antilliaanse vrouwen in alle leeftijdscategorieën de hoogste criminaliteitscijfers hebben. Ook is er net als bij hun mannelijke herkomstgenoten sprake van relatief hoge criminaliteitscijfers in de hogere leeftijdsgroepen. Toch is er, in tegenstelling tot bij Antilliaanse mannen, een dalende trend in het derde en vierde levensdecennium waar te nemen. De *age-crime* curve voor Marokkaanse vrouwen heeft ongeveer dezelfde vorm als die van hun mannelijke herkomstgenoten, zij het dat de piek in de curve bij vrouwen op een wat jongere leeftijd ligt en er vervolgens sprake is van een snellere daling van de criminaliteitscijfers. Vanaf 23 jaar hebben Surinaamse vrouwen hogere criminaliteitscijfers dan Marokkaanse vrouwen; het *overall* criminaliteitscijfer van Surinaamse vrouwen is dan ook hoger. De criminaliteitscijfers van Turkse vrouwen zijn op alle leeftijden nauwelijks hoger dan die van autochtone vrouwen. Wat verder opvalt, zijn de relatief hoge criminaliteitscijfers van (vooral jonge) Oost-Europese vrouwen en de relatief lage criminaliteitscijfers van Arabische vrouwen. Een ander opmerkelijk feit is dat bij vrouwen niet, zoals bij mannen, Oost-Aziatische, maar autochtone vrouwen de laagste criminaliteitscijfers hebben.

3 Multivariate analyses

In hoofdstuk 2 is in kaart gebracht welk aandeel van de populatie verdacht wordt van uiteenlopende delicten. In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag in hoeverre de gevonden verschillen tussen de herkomstgroepen samenhangen met demografische en sociaal-economische achtergrondkenmerken van deze groepen.

3.1 Mogelijke verklaringen

In deze paragraaf worden mogelijke verklaringen waarom bepaalde herkomstgroepen meer of minder geneigd zijn een bepaalde soort crimineel gedrag te vertonen besproken. Deze verklaringen overlappen overigens meestal met de verklaring waarom bepaalde herkomstgroepen zich überhaupt vaker (of minder vaak) schuldig maken aan crimineel gedrag dan de andere groepen. Aan de hand van enkele voorbeelden zullen we de verklaringen toespitsen op verschillen tussen de herkomstgroepen. De lezer van dit rapport moet erop bedacht zijn dat de hier aangevoerde verklaringen van verschillen in criminaliteit tussen verschillende bevolkingsgroepen slechts verschillen zijn in de mate waarin *risicofactoren*, die de kans op het vertonen van crimineel gedrag vergroten, voorkomen. Benadrukt wordt dat meestal slechts een minderheid van een bevolkingsgroep verdacht wordt van het plegen van delicten. Zelfs als veel risicofactoren aanwezig zijn is dit vaak het geval. Uit een onderzoek van Gendreau et al. (1996) bleek dat onder meer problemen op het gebied van stress, temperament, gedrag en persoonlijkheid (bijvoorbeeld vatbaarheid voor verslaving) robuuste voorspellende factoren van het vertonen van crimineel gedrag zijn. Het meten van dergelijke factoren is een moeizaam en langdurig proces. Databestanden met daarin informatie over dergelijke factoren zijn dan ook in Nederland op het integrale populatieniveau niet voorhanden. Er zijn geen aanwijzingen om te veronderstellen dat de in Nederland verblijvende herkomstgroepen verschillen met betrekking tot aangeboren risicofactoren die de kans op het vertonen van (een bepaalde soort) crimineel gedrag vergroten. Factoren, die wel kunnen verschillen voor de verschillende herkomstgroepen en die verschillen in crimineel gedrag tussen etnische groepen kunnen verklaren, zijn hier verdeeld in vier groepen: demografische factoren, economische positie, sociale omgeving en cultuur.

Demografische factoren

Sekse en leeftijd zijn belangrijke determinanten van crimineel gedrag. Criminaliteit komt vaker voor onder mannen dan onder vrouwen. Over het algemeen wordt aangenomen dat de kans op het vertonen van delinquent gedrag toeneemt tot de late adolescentie of de vroege volwassenheid om vervolgens weer te dalen (Hirschi en Gottfredson, 1983). Ook is bekend dat sekse en leeftijd van personen samenhang vertonen met het *soort* criminaliteit. Zo komen vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten zonder geweld) relatief vaak bij vrouwen en zware criminaliteit relatief vaak bij wat oudere individuen voor. Jongere personen blijken veel kleine vermogensdelicten zonder geweld te plegen (Rutter et al., 1998). Verondersteld kan worden dat verschillen in de demografische opbouw van de verschillende herkomstgroepen zouden kunnen leiden tot verschillende soorten delicten die het criminaliteitspatroon van de verschillende herkomstgroepen

domineren. Van de vijf grote in Nederland woonachtige etnische groepen¹⁴ zijn Marokkanen gemiddeld het jongst; zij zijn gemiddeld 26,0 jaar, terwijl de gemiddelde leeftijd van de autochtone bevolking 40,1 jaar is (Garssen en Zorlu, 2005). Dit zou bij kunnen dragen aan de verklaring waarom Marokkanen, gecorrigeerd voor hun algemeen criminaliteitscijfer, relatief vaak kleine vermogensdelicten plegen.

Economische positie

De behoefte aan materieel gewin is ook een belangrijke determinant van crimineel gedrag, met name van vermogensdelicten (zie bijv. Gould et al., 2002). Een gemiddeld minder gunstige economische positie van een bepaalde herkomstgroep kan er dan ook mede een oorzaak van zijn dat personen uit de betreffende herkomstgroep relatief vaker te vinden zijn in deze hoek van de criminaliteitsstatistieken. Op het eerste gezicht lijkt de economische positie van individuen (en dus ook van de verschillende herkomstgroepen) eenvoudig te meten. Men kan bijvoorbeeld kijken naar wat iemand verdient. Daar is de kous echter niet mee af. Het is namelijk ook belangrijk om te kijken naar wat iemand verdient ten opzichte van individuen in zijn omgeving (Young, 1999; Pratt, 2001). Het is bekend dat personen die in hoge mate relatief economisch gedepriveerd zijn ook een grotere behoefte aan geldelijk gewin hebben. Deze behoefte kan zelfs groter zijn dan de behoefte van personen met een lager absoluut inkomen, maar die relatief meer verdienen dan hun omgeving.

Vaak opereren individuen in economisch opzicht niet als éénling maar als onderdeel van een groter sociaal verband in de samenleving. In dit kader is het huishouden het bekendste en meest voorkomende sociale verband. Behalve het gemiddelde inkomen en bezit van individuen in de verschillende herkomstgroepen, zou dus ook het gemiddelde huishoudinkomen en -bezit (eventueel gespecificeerd naar het gemiddelde aantal personen binnen een huishouden) een belangrijke determinant van verschillen in soorten criminaliteit tussen de in Nederland aanwezige etnische groepen kunnen zijn.¹⁵

Het voorafgaande concentreerde zich op de actuele economische positie. Ook het vooruitzicht op een betere economische positie (bijvoorbeeld een hoger inkomen) kan temperend werken op de behoefte tot het plegen van vermogensdelicten. Mogelijke indicatoren van dit vooruitzicht zijn of iemand momenteel een opleiding volgt en -als dit het geval is- wat de aard van deze opleiding is. In Nederland blijft het gemiddelde inkomen van Turken, Marokkanen en Antillianen¹⁶ enigszins achter bij dat van Surinamers en behoorlijk achter bij dat van de autochtone bevolking (zie bijv. Dagevos en Bierings, 2005). Men zou ceteris paribus kunnen veronderstellen dat de Turken, Marokkanen en Antillianen zich gemiddeld vaker schuldig maken aan vermogensdelicten dan Surinamers en autochtonen.

Sociale omgeving

De sociale omgeving is een containerbegrip dat doelt op verscheidene sociale verbanden op verscheidene niveaus van individuen. Eén aspect van de sociale omgeving dat invloed zou kunnen hebben op de etnische dimensie van

¹⁴ Autochtonen (13.187.000), Turken (364.000), Surinamers (332.000), Marokkanen (323.000) en Antillianen (130.000) (aantallen op 1 januari 2006; bron: CBS).

¹⁵ Uiteraard kan ook de relatieve deprivatie van het huishouden van belang zijn.

¹⁶ Met Antillianen worden zowel personen met als herkomstland de Nederlandse Antillen als personen met als herkomstland Aruba bedoeld.

criminaliteit is de woonomgeving. Zo vonden Borghans en Ter Weel (2003) een verband tussen het aantal winkelenden, werkenden en recreërenden per inwoner in een bepaalde gemeente en de diefstal van gemotoriseerde vervoersmiddelen in de betreffende gemeente. Dit zou er bijvoorbeeld aan kunnen bijdragen dat Marokkanen, die relatief vaker in grote steden wonen dan Turken, vaker dan deze laatstgenoemde bevolkingsgroep in verband worden gebracht met dit soort vermogensdelicten. Als we de sociale omgeving op het individuele niveau beschouwen komen, bijvoorbeeld met betrekking tot de jeugdcriminaliteit, het al dan niet volgen van een opleiding of het opgroeien in een eenoudergezin in beeld. Voortijdig schoolverlaten en het opgroeien in een éénoudergezin zijn risicofactoren voor delinquent gedrag van jeugdigen. Jeugdigen plegen relatief vaak kleine vermogensdelicten en maken zich relatief vaak schuldig aan vernieling en verstoring van de openbare orde. Als in bepaalde herkomstgroepen relatief veel voortijdige schoolverlaters en/of éénoudergezinnen voorkomen, dan zou men kunnen verwachten dat door deze herkomstgroepen relatief veel kleine vermogensdelicten en delicten die tot de categorie 'vernieling en verstoring van de openbare orde' behoren gepleegd worden.

Cultuur

In navolging van Driessen et al. (2002) maken wij onderscheid tussen culturele dissonantie en culturele deviantie. Met culturele dissonantie wordt het verschijnsel bedoeld dat migranten tussen twee sterk verschillende culturen -die van het land van herkomst (van hun ouders) en die van het land waarin ze op het moment resideren- leven. Dit kan leiden tot conflicten, met name bij jongeren. De culturele dissonantie van Turkse en Marokkaanse jongeren is groter dan die van Surinaamse en Antilliaanse jongeren. We zouden dan ook mogen verwachten dat, indien we volledig zouden kunnen corrigeren voor de overige criminogene factoren, delicttypen die overwegend door jongeren gepleegd worden, vaker voorkomen bij de Turkse en Marokkaanse herkomstgroepen dan bij de Surinaamse en Antilliaanse herkomstgroepen.

Culturele deviantie -het verschijnsel dat in andere culturen andere opvattingen over de toelaatbaarheid van bepaald gedrag kan voorkomen- is een meer directe verklarende factor van een mogelijke etnische dimensie in soorten criminaliteit. Korf et al. (2001) vatten de 'culturele deviantie' component van verklaringen van verschillen in delicttypen tussen de verschillende herkomstgroepen treffend samen. Zij stellen dat volgens etnografische studies Surinaamse criminaliteit voor een groot deel voortkomt uit de zogenaamde 'hosselcultuur' (het op legale en illegale wijze bijklussen om zo het hoofd boven water te kunnen houden). De matrifocale gezinsstructuur van Antillianen, waarin de vrouw een centrale rol vervult, zou ten grondslag liggen aan de geweldscriminaliteit van deze bevolkingsgroep. De alleenstaande Antilliaanse moeders zijn geneigd gewelddadig gedrag van hun zonen af te doen als kwajongensstreken. Turken laten zich vanwege hun morele veroordeling van 'gezichtsverlies' naar verhouding weinig verleiden tot het plegen van vermogensdelicten. Wel laten zij zich relatief vaak (onder andere in het kader van bloed- en eerwraak) in met het plegen van geweld tegen de eigen groep. Turkije heeft dankzij haar geografische ligging een lange traditie van opiumsmokkel. Deze traditie wordt soms door Turken in West-Europa voortgezet. De kleine criminaliteit van Marokkaanse jongens ten slotte zou volgens Korf et al. (2001) voortkomen uit 'amoreel familisme', waarbij de exclusieve verdediging van de belangen van het gezin voorop staat, en generatieconflicten.

Kleine criminaliteit zou onder Marokkanen, in tegenstelling tot onder Turken, niet gezien worden als iets wat ‘gezichtsverlies’ oplevert. Volgens veel Marokkaanse ouders zou de verantwoordelijkheid voor het gedrag van hun kinderen meer bij de politie of de schoolleiding liggen dan bij hen. Andere voorbeelden van culturele deviatie zijn dat het in sommige culturen normaal gevonden wordt dat men wapens draagt of bepaalde soorten drugs gebruikt, zo is het gebruik van khat wijdverbreid onder Somaliërs.

3.2 Analysemethode

Hoe de kans op verdacht zijn van een bepaald soort delict samenhangt met demografische en sociaal-economische kenmerken, is onderzocht met behulp van multivariate analysetechnieken. In hoofdstuk 2 stond het aantal delicten centraal. In dat kader ligt het gebruik van ‘*Zero-inflated poisson*’ regressiemodellen voor de hand. In dit hoofdstuk wordt echter gebruik gemaakt van eenvoudiger te interpreteren *standaard binaire logistische* regressieanalyse, waarbij het al dan niet als verdachte geregistreerd zijn wordt voorspeld op basis van een aantal achtergrondkenmerken zoals het huishoudinkomen, het al dan niet ontvangen van een uitkering, type huishouden en de mate van stedelijkheid van de gemeente waarin iemand woont. In bijlage 3 kan men een nadere beschrijving vinden van de achtergrondkenmerken die als onafhankelijke variabelen in de binaire logistische regressieanalyses zijn opgenomen. Naast deze in bijlage 3 omschreven onafhankelijke variabelen, worden in de regressieanalyses ook dummyvariabelen die de herkomst van een individu weergeven opgenomen. Deze dummyvariabelen representeren de in paragraaf 3.1 omschreven effecten van culturele factoren en effecten van niet gemeten sociaal-economische verschillen tussen de onderscheiden herkomstgroepen. Om schattingsproblemen wegens te kleine aantallen verdachten te vermijden zijn de analyses beperkt tot autochtonen en de grote vier ‘klassieke’ allochtone herkomstgroepen van 12 tot en met 44 jaar.

De gebruikte methode veronderstelt een eenduidige causale relatie tussen de afhankelijke variabele (het al dan niet als verdachte geregistreerd zijn) en de onafhankelijke variabelen ofwel de achtergrondkenmerken. Deze veronderstelling is echter niet altijd houdbaar. Kenmerken, zoals het huishoudinkomen, kunnen weliswaar deels ‘verklaren’ dat iemand als verdachte geregistreerd wordt, maar omgekeerd kunnen deze kenmerken zelf ook worden beïnvloed door het feit dat iemand als verdachte geregistreerd is. Bijvoorbeeld: mensen met een laag inkomen zouden meer geneigd kunnen zijn om delicten te plegen, maar een omgekeerde redenering is ook denkbaar: doordat iemand crimineel gedrag vertoont raakt hij zijn baan kwijt, met inkomensderving als gevolg. Door deze zogeheten ‘endogeniteit’ worden de effecten van de betreffende achtergrondkenmerken niet geheel juist geschat. Om deze reden geven de berekeningen slechts een indicatie voor het afzonderlijke belang van de achtergrondkenmerken.

De multivariate analyses zijn voor volwassenen (18-44 jaar) en minderjarigen (12-17 jaar) separaat uitgevoerd. Voor de 18-44-jarigen zijn de volgende kenmerken achtereenvolgens in de analyses opgenomen: sekse, leeftijd, type huishouden (bijvoorbeeld een stel met kinderen of éénpersoonshuishouden), uitkeringsafhankelijkheid, huishoudinkomen en de mate van stedelijkheid van de woongemeente. Bij de 12-17-jarigen wordt niet naar het type huishouden gekeken,

maar naar of een jongere nog bij zijn/haar ouders woont en of hij/zij uit een gebroken gezin komt. In plaats van de uitkeringsafhankelijkheid van de jongere zelf wordt de uitkeringsafhankelijkheid van zijn/haar ouders in de analyse betrokken. Hetzelfde geldt voor het huishoudinkomen. Voor jongeren betreft dit het inkomen van hun ouders.

De analyses zijn in een aantal stappen uitgevoerd. In de eerste stap (model 1 in de tabellen) is alleen herkomstgroepering in de analyse opgenomen. Dit geeft een beeld van de verschillen tussen herkomstgroepen, ongeacht de demografische samenstelling van de bevolking en de invloed van andere relevante kenmerken. Daarbij wordt binnen elke allochtone groep een onderscheid gemaakt tussen de eerste generatie, de tweede generatie waarvan beide ouders in het buitenland zijn geboren en de tweede generatie waarvan één van beide ouders in het buitenland geboren is. In de tweede stap (model 2 in de regressietabellen) is onderzocht in hoeverre de verschillen tussen herkomstgroepen samenhangen met sekse en leeftijd. Dit levert een beeld op van de verschillen tussen de herkomstgroepen wanneer ze dezelfde bevolkingsopbouw zouden hebben als de autochtone bevolking. In de stappen daarna (model 3, 4 en 5 in de regressietabellen) zijn achtereenvolgens de volgende kenmerken opgenomen in de analyses: type huishouden (model 3), uitkeringsafhankelijkheid en huishoudinkomen (model 4) en mate van stedelijkheid van de woongemeente (model 5).

Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat er een relatie bestaat tussen onderwijs en criminaliteit (zie bijv. Ehrlich, 1975; Locher en Moretti, 2004; Gallipoli en Fella, 2006). Belangrijke achtergrondkenmerken waarvan wordt verondersteld dat deze een belangrijke invloed hebben op het al dan niet vertonen van crimineel gedrag zijn het hoogste behaalde opleidingsniveau en het al dan niet volgen van een opleiding bij minderjarigen en jong volwassenen. Helaas zijn deze kenmerken nog niet op populatieniveau beschikbaar. In deze studie blijven ze dus buiten beschouwing.

In een laatste stap (model 6) is ten slotte gekeken naar de interactie tussen herkomstgroepering en leeftijd. Dat wil zeggen dat is gekeken of de samenhang tussen leeftijd en de kans op verdacht zijn anders is voor verschillende herkomstgroeperingen.¹⁷ Het onderzoeken van deze samenhang sluit aan bij de in het beschrijvende hoofdstuk weergegeven *age-crime* curves. Eventuele significante interactie-effecten duiden op een verschillend verloop van criminele carrières tussen de herkomstgroepen. We moeten hier echter enigszins terughoudend in zijn, aangezien we ook te maken kunnen hebben met versturende cohorteffecten (d.w.z. effecten van geboortjaar en de hiermee interveniërende effecten zoals het behoren tot de eerste of tweede generatie en het hebben van één of twee ouders die in het buitenland geboren zijn).

In de regressietabellen wordt bij de categorische onafhankelijke variabelen de 'kans' op het verdacht zijn van een misdrijf weergegeven in termen van *odds*

---

¹⁷ De interactievariabele in het laatste model is gecentreerd in de middelste leeftijdsgroep (31 jaar bij volwassenen en 14,5 jaar bij jeugdigen). Hierdoor zijn de hoofdeffecten van de herkomstgroep in model 6 enigszins te vergelijken met de effecten van herkomstgroep in de overige modellen. Indien we de interactievariabele niet zouden centreren, representeert het hoofdeffect van herkomst namelijk *odds* ratio's in het eerste levensjaar, wat uiteraard onzinnige waarden zou opleveren.

ratio's. Deze *odds* ratio's geven de kansenverhoudingen van het verdacht en het niet verdacht zijn van het plegen van een delict ten opzichte van een referentiecategorie weer. Deze referentiecategorie heeft in de regressietabellen altijd de waarde '1'.

3.3 Volwassenen (18-44 jaar)

De eerste regressiemodellen die in deze paragraaf worden gepresenteerd (zie tabel 1) hebben betrekking op alle delicten. Er wordt hier dus nog geen onderscheid gemaakt naar type delict.

Het eerste wat opvalt in tabel 1 is dat alle allochtone herkomstgroepen -dit geldt zowel voor de eerste als voor de tweede generatie- in alle modellen een grotere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan autochtone Nederlanders. De *odds* ratio's zijn namelijk groter dan één in alle modellen. Verder zien we in deze tabel dat de oververtegenwoordiging van allochtonen in de verdachtencijfers steeds kleiner wordt naarmate we meer achtergrondkenmerken aan de modellen toevoegen. Zo nemen bijvoorbeeld de *odds* ratio's voor de tweede-generatie Marokkanen van wie beide ouders in het buitenland zijn geboren en de eerste-generatie Antillianen (dit zijn de twee groepen met de grootste oververtegenwoordiging in de verdachtencijfers) met ongeveer de helft af als we het model met alleen herkomst (model 1) vergelijken met het model waarin we corrigeren voor zoveel mogelijk achtergrondkenmerken (model 5).

Uiteraard neemt de verklaarde variantie van de modellen toe naarmate we meer achtergrondkenmerken aan de regressiemodellen toevoegen. De verklaarde variantie stijgt vooral door het toevoegen van de demografische kenmerken sekse en leeftijd. Het toevoegen van demografische kenmerken leidt ertoe dat de *odds* ratio's van de tweede generatie, die relatief jonger is dan de autochtone populatie (ook in de leeftijdsgroep van 18 tot en met 44 jaar), afnemen. De *odds* ratio's van de eerste generatie nemen echter licht toe. Ook het toevoegen van het type huishouden, de arbeidsmarktpositie en het inkomen zorgen ervoor -zij het in mindere mate dan de demografische kenmerken- dat de verklaarde variantie toeneemt. Toch verklaren ook de meest uitgebreide modellen minder dan 16% van de variantie. Deze analyses laten dan ook zien dat een groot deel van de verklaring van crimineel gedrag gezocht moet worden op het persoonlijke vlak of dat een groot deel van crimineel gedrag door toevallige omstandigheden ontstaat. Daarnaast kunnen echter ook sociaal-economische achtergrondkenmerken die we niet in de analyses hebben meegenomen een rol spelen. Een voorbeeld hiervan is het hoogste verworven onderwijsdiploma.

Bij Marokkanen en Turken zien we dat de tweede generatie sterker oververtegenwoordigd is in de verdachtencijfers dan de eerste generatie, terwijl we voor Antillianen en Surinamers het tegenovergestelde vinden. Dit zou te maken kunnen hebben met de grotere mate van culturele dissonantie -het verschijnsel dat personen zich bevinden tussen twee niet of slecht verenigbare culturen- onder tweede-generatie Marokkanen en Turken. Bij Antillianen en Surinamers zou een grotere mate van culturele deviantie onder de eerste generatie een rol kunnen spelen. Zo is het aannemelijk dat bijvoorbeeld de hoeselcultuur onder Surinamers en de matrifocale gezinsstructuur onder Antillianen bij de eerste generatie

prominenter aanwezig is dan bij de tweede generatie, die in Nederland geboren is. De tweede-generatie allochtonen zijn in deze analyses onderverdeeld in degenen van wie zowel de vader als de moeder in het buitenland geboren zijn en degenen van wie slechts één van de ouders in het buitenland geboren is. Bij Surinamers, Antillianen en Marokkanen zien we dat degenen met slechts één in het buitenland geboren ouder een kleinere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan degenen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn. Turken daarentegen hebben volgens deze modellen een iets grotere kans om als verdachte geregistreerd te worden als ze slechts één in het buitenland geboren ouder hebben.

De coëfficiënten van de interactievariabelen die in model 6 zijn opgenomen duiden erop dat volwassen Marokkanen, als we corrigeren voor het niveau van hun algehele verdachtencijfer, op gemiddeld jongere leeftijd dan autochtonen verdacht worden van criminaliteit. Na relatief hoge verdachtencijfers als jong volwassene dalen deze sneller dan bij autochtonen. Voor Antillianen, Turken en Surinamers in de leeftijdsgroep van 18 tot en met 44 jaar geldt het omgekeerde; zij hebben op oudere leeftijd relatief hogere verdachtencijfers. In figuur 16 is het effect van deze interactievariabele gevisualiseerd. We hebben dit gedaan voor autochtone, Marokkaanse en Antilliaanse mannen. De kansen voor het verdacht zijn van een delict zijn geschat voor mannen die geen uitkering en een inkomen lager dan € 24.000 hadden. Bovendien zijn de schattingen in figuur 16 gebaseerd op de veronderstellingen dat deze mannen in een éénpersoonshuishouden in een sterk stedelijke omgeving woonden. Als deze randvoorwaarden anders zouden zijn zal ook het basisniveau van de kans op het verdacht zijn van een delict anders worden. Echter ook dan zal het patroon van sterk convergerende verdachtencijfers tussen autochtonen en Marokkanen en de divergerende verdachtencijfers tussen autochtonen en Antillianen naarmate de geboortecohorten een hogere leeftijd hebben in de leeftijdsgroep van 18 tot en met 44 jaar overeind blijven. Het beeld van de 'criminele carrière'¹⁸ dat reeds uit de *age-crime* curves naar voren kwam, blijft dus ook bestaan als we corrigeren voor een aantal achtergrondvariabelen.

In de tabellen 2 en 3 is in tegenstelling tot in tabel 1 wel onderscheid gemaakt naar type delict. In tabel 2 zijn de resultaten van regressiemodellen met daarin alleen herkomst als verklarende variabele gepresenteerd. Deze tabel kan men vergelijken met model 1 uit tabel 1. Tabel 3 bevat de resultaten van regressieanalyses die te vergelijken zijn met model 5 uit tabel 1. Dit is het model waarin zoveel mogelijk achtergrondkenmerken zijn opgenomen.

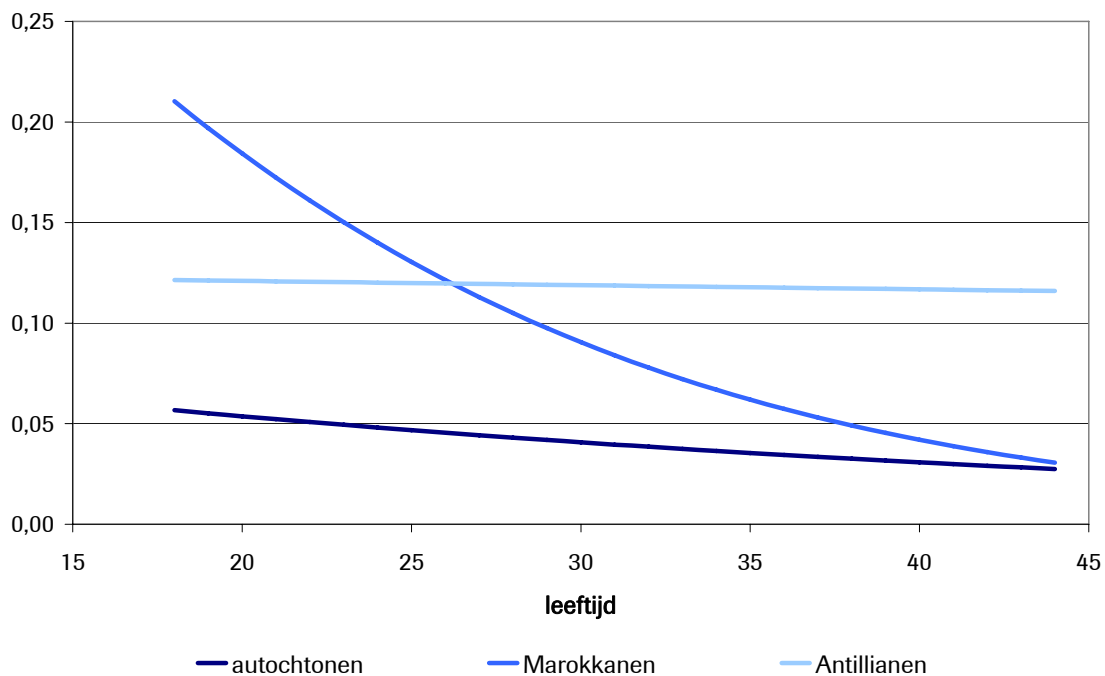
Net als in de regressiemodellen voor het totaal aantal delicten zien we dat in alle modellen voor specifieke delicttypen de (significante) *odds* ratio's voor alle herkomstgroepen groter dan één zijn. Wanneer we echter de uitkomsten van tabel 2 (model 1) vergelijken met die van tabel 3 (model 5), zien we dat de (in sommige gevallen zeer) hoge *odds* ratio's in het model met alleen herkomst een stuk lager zijn indien we corrigeren voor een aantal andere factoren. Toch blijkt, ook na correctie voor relevante achtergrondkenmerken, de oververtegenwoordiging van bepaalde herkomstgroepen bij bepaalde soorten van criminaliteit behoorlijk groot te zijn. Dit geldt met name voor vermogensdelicten met geweld onder Marokkanen, Antillianen en Surinamers, voor wapendelicten onder Antillianen,

---

¹⁸ Voor zover men hiervan mag spreken in een cross-sectionele benadering.

voor drugsdelicten onder eerste-generatie Antillianen en voor bedreiging onder tweede-generatie Marokkanen. Turken zijn van de grote vier 'klassieke' herkomstgroepen bij vrijwel alle delicttypen het minst oververtegenwoordigd in de verdachtencijfers. Wel worden zij relatief vaak verdacht van wapendelicten. De verklaarde variantie van de regressiemodellen waarvan de resultaten zijn afgebeeld in tabel 3, is vrij laag; zij varieert van nog geen 1% voor verkeersmisdrijven tot 8,5% voor vermogensdelicten met geweld. Herkomst alleen kan dus slechts voor een klein deel verklaren of iemand wel of niet verdacht wordt van een misdrijf. De verklaarde variantie van de modellen waarin behalve herkomst ook andere achtergrondkenmerken zijn opgenomen is een stuk hoger.

Figuur 16 De geschatte kans op het verdacht zijn van een delict voor autochtone, Marokkaanse en Antilliaanse mannen van 18 tot en met 44 jaar, zonder uitkering, die een lager inkomen dan € 24.000 hebben en in een éénpersoonshuishouden in een sterk stedelijke omgeving wonen, in 2003

Tabel 1 Resultaten van logistische regressieanalyses ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 18-44-jarigen in 2003 (n=5.389.198; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1
Marokko						2,224
1e gen.	3,564	3,659	3,597	2,366	2,263	
2e gen. 2 oud. bl.	8,076	5,868	5,506	4,172	3,998	
2e gen. 1 oud. bl.	4,271	3,450	3,013	2,556	2,468	
Nederlandse Antillen & Aruba						3,263
1e gen.	6,629	6,760	4,758	3,593	3,445	
2e gen. 2 oud. bl.	4,366	3,421	2,729	2,374	2,265	
2e gen. 1 oud. bl.	2,082	1,778	1,610	1,506	1,454	
Suriname						2,571
1e gen.	3,376	4,084	3,143	2,778	2,664	
2e gen. 2 oud. bl.	4,720	3,609	2,936	2,573	2,466	
2e gen. 1 oud. bl.	3,124	2,697	2,364	2,100	2,019	
Turkije						1,688
1e gen.	2,226	2,374	2,484	1,667	1,588	
2e gen. 2 oud. bl.	3,786	2,702	2,711	2,025	1,936	
2e gen. 1 oud. bl.	3,864	3,191	2,806	2,256	2,166	
Vrouw		1	1	1	1	1
Man		6,223	6,555	6,993	7,008	7,012
Leeftijd		-0,265	-0,437	-0,376	-0,382	-0,029
Leeftijd ² (x 10 ⁻¹)		0,061	0,129	0,106	0,109	
Leeftijd ³ (x 10 ⁻³)		-0,050	-0,128	-0,105	-0,108	
Stel met kinderen - ouder			1	1	1	1
Stel met kinderen - kind			1,723	1,672	1,702	1,732
Stel zonder kinderen			1,104	1,128	1,114	1,071
Eenouderhuishouden - ouder			5,224	2,757	2,699	2,662
Eenouderhuishouden - kind			2,843	2,124	2,114	2,178
Eenpersoonshuishouden			2,489	1,657	1,610	1,564
Overig/institutioneel huishouden			2,922	1,484	1,470	1,444
Ontvangt geen uitkering				1	1	1
Ontvangt uitkering				2,051	2,043	2,034
Minder dan € 24.000				1	1	1
€ 24.000 - € 36.000				0,711	0,714	0,705
€ 36.001 - € 48.000				0,557	0,559	0,556
€ 48.001 - € 60.000				0,496	0,497	0,494
Meer dan € 60.000				0,515	0,511	0,511
Niet stedelijk					1	1
Weinig stedelijk					1,134	1,135
Matig stedelijk					1,293	1,292
Sterk stedelijk					1,378	1,382
Zeer sterk stedelijk					1,292	1,297
Marokko x (leeftijd - 31)						-0,053
Ned. Antillen x (leeftijd - 31)						0,027
Suriname x (leeftijd - 31)						0,008
Turkije x (leeftijd - 31)						ns
Nagelkerke's R²	0,035	0,107	0,126	0,159	0,159	0,159

^a Alle weergegeven effecten zijn significant (p < 0,001); ns: niet significant (p > 0,05)

Tabel 2 Resultaten van logistische regressieanalyses (model 1) ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 18-44-jarigen naar delicttype in 2003 (n=5.389.198; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Gewelddelicten (excl. diefstal met geweld)	Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)	Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal				
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1	1
Marokko							
1e gen.	3,895	5,866	4,484	5,367	10,154	2,932	2,125 5,782 5,432
2e gen. 2 oud. bl.	4,385	11,305	8,785	14,650	34,079	8,408	3,281 9,825 10,314
2e gen. 1 oud. bl.	ns	8,392	5,150	6,675	16,571	6,322	2,728 4,092 5,068
Nederlandse Antillen & Aruba							
1e gen.	6,724	7,968	6,921	10,290	21,701	4,387	3,141 18,228 13,819
2e gen. 2 oud. bl.	6,944	5,751	4,628	7,257	18,653	4,529	1,776 5,318 10,581
2e gen. 1 oud. bl.	ns	1,969	2,180	2,697	5,625	2,192	1,503 1,961 ns
Suriname							
1e gen.	4,775	5,024	3,994	4,944	8,530	2,217	2,134 5,676 4,770
2e gen. 2 oud. bl.	4,397	4,854	4,615	7,268	14,282	3,837	2,487 6,051 9,606
2e gen. 1 oud. bl.	2,066	4,264	3,544	4,064	8,205	3,938	1,841 3,950 5,752
Turkije							
1e gen.	1,833	3,631	2,960	1,728	2,531	1,447	2,237 2,383 4,656
2e gen. 2 oud. bl.	3,353	5,323	5,061	4,183	9,194	3,503	2,555 3,876 8,903
2e gen. 1 oud. bl.	4,732	4,111	4,753	5,346	7,511	3,744	2,375 5,012 4,798
Nagelkerke's R²	0,019	0,039	0,034	0,051	0,085	0,018	0,009 0,053 0,047

^a Effecten in normaal lettertype: significant ($p < 0,01$); ns: niet significant ($p > 0,05$)

Tabel 3 Resultaten van logistische regressieanalyses (model 5) ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 18-44-jarigen naar delicttype in 2003 (n=5.389.198; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Gewelddelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)	Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal						
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Marokko									
1e gen.	2,521	2,830	2,563	2,496	4,648	1,883	1,692	2,785	3,120
2e gen. 2 oud. bl.	2,461	5,353	4,202	4,867	8,680	2,934	2,338	4,161	3,427
2e gen. 1 oud. bl.	ns	4,770	2,967	2,904	6,113	2,892	2,021	2,129	2,359
Nederlandse Antillen & Aruba									
1e gen.	3,800	3,273	3,390	3,347	6,123	1,987	2,141	7,000	5,971
2e gen. 2 oud. bl.	4,670	3,017	2,449	2,628	5,513	1,796	ns	2,538	4,319
2e gen. 1 oud. bl.	ns	ns	1,567	1,570	2,857	1,322	ns	ns	ns
Suriname									
1e gen.	4,060	3,301	3,105	2,861	4,915	1,857	1,881	3,625	3,433
2e gen. 2 oud. bl.	3,162	2,654	2,529	2,678	4,358	1,533	1,797	3,004	3,707
2e gen. 1 oud. bl.	ns	2,697	2,318	2,030	3,666	2,147	1,460	2,346	3,110
Turkije									
1e gen.	1,338	2,009	1,875	ns	1,498	1,136	2,028	1,322	3,407
2e gen. 2 oud. bl.	2,063	2,728	2,553	1,548	2,820	1,370	1,892	1,766	3,452
2e gen. 1 oud. bl.	ns	2,117	2,581	2,215	2,599	1,674	1,733	2,416	ns
Vrouw	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Man	63,156	12,570	10,743	3,733	10,709	10,837	8,767	6,926	10,642
Leeftijd	-0,931	-0,610	-0,640	-0,983	-1,428	-0,880	0,684	0,353	ns
Leeftijd ² (x 10 ⁻¹)	0,297	0,198	0,197	0,294	0,459	0,250	-0,207	-0,111	ns
Leeftijd ³ (x 10 ⁻³)	-0,306	-0,210	-0,204	-0,294	-0,489	-0,245	0,202	0,105	ns

Tabel 3 Vervolg

	Geweldsdelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)	Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal						
Stel met kinderen - ouder	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Stel met kinderen - kind	1,710	1,495	1,306	1,706	3,055	1,885	2,426	1,674	2,315
Stel zonder kinderen	ns	1,147	ns	1,164	1,817	1,170	1,277	1,176	1,235
Eenouderhuishouden - ouder	2,475	2,361	2,441	2,424	2,872	2,978	2,816	2,713	2,917
Eenouderhuishouden - kind	1,521	1,882	1,594	2,172	4,048	2,399	2,662	2,044	2,500
Eenpersoonshuishouden	1,829	1,558	1,303	1,706	2,767	1,850	2,066	1,714	2,008
Overig/institutioneel huishouden	2,198	1,456	1,177	2,125	4,855	1,634	1,390	1,435	1,954
Ontvangt geen uitkering	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ontvangt uitkering	1,764	2,555	2,279	2,618	1,756	2,644	1,383	1,820	1,844
Minder dan € 24.000	1	1	1	1	1	1	1	1	1
€ 24.000 - € 36.000	0,631	0,618	0,682	0,597	0,611	0,740	0,781	0,552	0,703
€ 36.001 - € 48.000	0,465	0,448	0,515	0,470	0,407	0,629	0,631	0,353	0,555
€ 48.001 - € 60.000	0,380	0,310	0,430	0,362	0,372	0,560	0,587	0,309	0,491
Meer dan € 60.000	0,331	0,299	0,403	0,319	0,255	0,579	0,650	0,285	0,469
Niet stedelijk	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weinig stedelijk	<i>1,300</i>	1,257	1,290	1,294	1,860	1,113	ns	1,527	1,366
Matig stedelijk	1,510	1,580	1,526	1,690	2,397	1,326	1,071	1,902	1,386
Sterk stedelijk	1,428	1,660	1,587	2,082	3,356	1,370	1,079	2,030	1,478
Zeer sterk stedelijk	ns	1,395	1,294	2,028	3,149	1,206	ns	1,699	1,802
Nagelkerke's R²	0,114	0,158	0,146	0,172	0,225	0,150	0,094	0,163	0,143

^a Effecten in normaal lettertype: significant ($p < 0,01$); cursief lettertype: significant ($0,01 < p < 0,05$); ns: niet significant ($p > 0,05$)

3.4 Minderjarigen (12-17 jaar)

Analoog aan de in de vorige paragraaf besproken analyses voor volwassenen zijn ook analyses voor minderjarigen uitgevoerd.

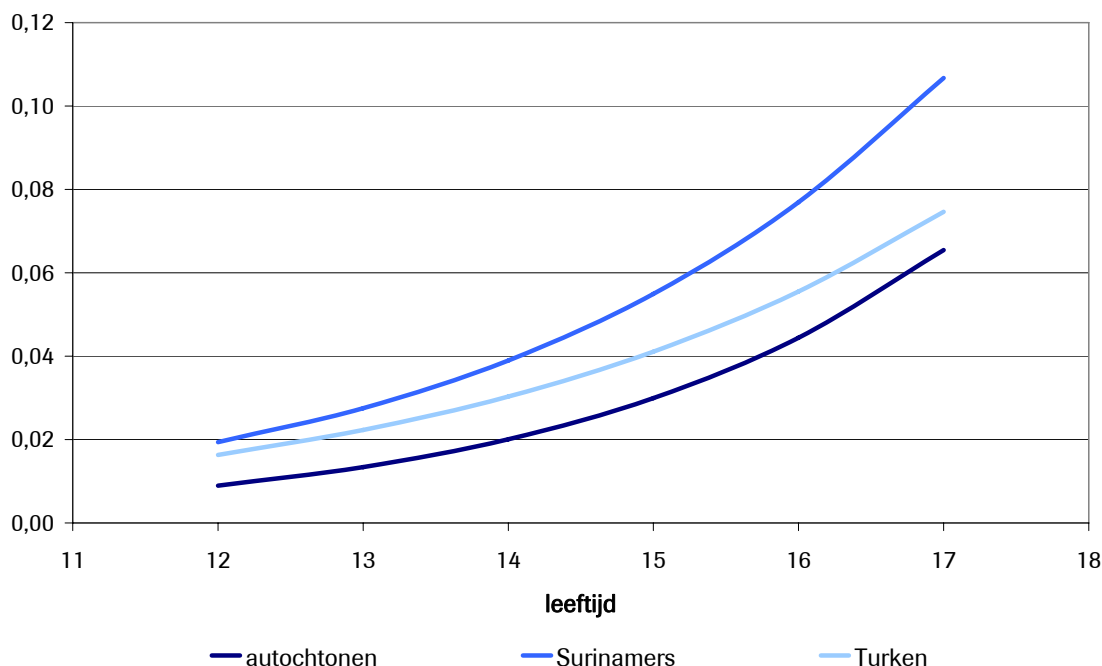
Ook voor minderjarigen blijkt dat alle allochtone herkomstgroepen (van zowel de eerste als de tweede generatie) in alle modellen een grotere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan autochtone Nederlanders (zie tabel 4). Wederom neemt de oververtegenwoordiging van allochtonen in de verdachtcijfers af als we meer achtergrondkenmerken in de analyses betrekken. Toch hebben Marokkanen, eerste-generatie Antillianen en tweede-generatie Antillianen van wie beide ouders in het buitenland geboren zijn ook in de meest uitgebreide modellen nog steeds *odds* ratio's die groter dan 2,5 zijn. Voor Turken van de eerste generatie daarentegen wijkt de kans om verdacht te zijn van een misdrijf niet significant af van deze kans voor autochtonen (zie model 5). De verschillen in kansen om verdacht te worden van een delict tussen de eerste generatie en tweede generatie, waarvan beide ouders in het buitenland geboren zijn, zijn niet groot bij Turken, Marokkanen en Surinamers. Dit komt waarschijnlijk doordat vele eerste-generatie allochtonen in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 17 jaar uit deze herkomstgroepen reeds op erg jonge leeftijd naar Nederland gekomen zijn en daardoor wat betreft hun taalachterstand en culturele deviantie nauwelijks verschillen van de tweede generatie met twee in het buitenland geboren ouders. Net als bij volwassenen blijken tweede-generatie Marokkanen, Antillianen en Surinamers met twee in het buitenland geboren ouders een grotere kans te hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan hun herkomst- en generatiegenoten met slechts één in het buitenland geboren ouder. Voor Turken wordt wederom een omgekeerd verband gevonden.

De interactie-effecten van leeftijd en herkomst zijn alle negatief (zie model 6). Dit houdt in dat de *kansenverhouding* om verdacht te worden van een misdrijf van minderjarigen uit de grote vier klassieke allochtone herkomstgroepen ten opzichte van hun autochtone leeftijdsgenoten op jongere leeftijd groter is dan op oudere leeftijd. Dit geldt vooral voor Turken en Antillianen. Let wel, dit hoeft niet te betekenen dat de *absolute* verschillen in de kans op het verdacht worden van een misdrijf tussen minderjarigen uit de grote vier klassieke allochtone herkomstgroepen en autochtone minderjarigen kleiner worden naarmate minderjarigen ouder worden. Sterker nog, in figuur 17, waar we de invloed van de interactievariabele 'leeftijd x herkomstgroep' samen met de invloed van de hoofdeffecten leeftijd en herkomstgroep voor autochtonen, Surinamers en Turken in kaart hebben gebracht, is te zien dat de absolute verschillen in de kans op het verdacht worden van een misdrijf tussen minderjarige Surinamers en autochtonen groter worden naarmate minderjarigen ouder worden.

De tabellen 5 en 6 bevatten de resultaten van regressieanalyses ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 12 tot en met 17-jarigen naar delicttype. De resultaten van tabel 5 kan men vergelijken met de resultaten van model 1 uit tabel 4, terwijl de resultaten van tabel 6 te vergelijken zijn met de resultaten van model 5 uit tabel 4.

De tabellen 5 en 6 laten zien dat, net zoals bij volwassenen, de grote vier ‘klassieke’ allochtone herkomstgroepen onevenredig vaak verdacht worden van zo goed als alle delicttypen. Dit geldt vooral voor vermogensdelicten met geweld; de *odds* ratio’s zijn zelfs in het model waarin gecorrigeerd wordt voor allerlei achtergrondkenmerken erg hoog voor zowel de eerste- als de tweede-generatie Marokkanen, Antillianen en Surinamers. Ook voor geweldsdelicten, zedendelicten, bedreiging, vermogensdelicten en wapendelicten blijven de *odds* ratio’s voor de verschillende allochtone herkomstgroepen in tabel 6 vrij hoog. Wederom kunnen we stellen dat de oververtegenwoordiging van Turken in de verdachtencijfers door de bank genomen het geringst is. De *odds* ratio’s voor de verschillende allochtone herkomstgroepen in de modellen voor vernieling en verstering van de openbare orde, drugsdelicten en verkeersmisdrijven, die op deze leeftijd in alle groepen erg weinig voorkomen, zijn niet erg hoog. Dit geldt overigens niet voor drugsdelicten onder de eerste-generatie Antillianen en Surinamers. Bij dit delicttypen zien we bij deze groepen in zowel tabel 5 als 6 behoorlijk hoge *odds* ratio’s.

Figuur 17 De geschatte kans op het verdacht zijn van een delict voor autochtone, Surinaamse en Turkse jongens van 12 tot en met 17 jaar, die thuiswonend zijn in een niet-gebroken gezin in een sterk stedelijke woonomgeving in een huishouden met een inkomen lager dan € 23.500, in 2003

Tabel 4 Resultaten van logistische regressieanalyses ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 12-17-jarigen in 2003 (n=1.053.877; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1
Marokko						3,197
1e gen.	5,974	5,199	4,755	3,062	2,531	
2e gen. 2 oud. bl.	5,576	6,359	6,247	3,956	3,309	
2e gen. 1 oud. bl.	3,874	4,428	3,904	2,893	2,560	
Nederlandse Antillen & Aruba						2,803
1e gen.	7,388	7,358	4,554	3,533	3,017	
2e gen. 2 oud. bl.	4,863	5,902	3,968	3,220	2,712	
2e gen. 1 oud. bl.	2,024	2,128	1,961	1,867	1,692	
Suriname						1,932
1e gen.	3,676	3,406	2,299	2,095	1,733	
2e gen. 2 oud. bl.	3,476	3,526	2,736	2,230	1,823	
2e gen. 1 oud. bl.	2,739	2,976	2,702	2,333	2,045	
Turkije						1,461
1e gen.	2,632	2,166	1,857	1,308	ns	
2e gen. 2 oud. bl.	2,337	2,599	2,469	1,656	1,400	
2e gen. 1 oud. bl.	2,644	3,120	2,666	2,040	1,789	
Vrouw		1	1	1	1	1
Man		4,848	4,883	4,914	4,934	4,950
Leeftijd		3,426	3,485	3,458	3,472	0,410
Leeftijd ²		-0,101	-0,104	-0,103	-0,103	
Thuiswonend			1	1	1	1
Niet thuiswonend			2,676	2,250	2,264	2,191
Geen gebroken gezin			1	1	1	1
Gebroken gezin			2,045	1,746	1,679	1,686
Geen van de ouders ontvangt een uitkering				1	1	1
Ten minste één van beide ouders ontvangt een uitkering				1,756	1,708	1,709
Minder dan € 23.500				1	1	1
€ 23.501 - € 38.000				0,849	0,853	0,854
€ 38.001 - € 50.000				0,716	0,719	0,718
€ 50.001 - € 65.000				0,661	0,654	0,651
Meer dan € 65.000				0,515	0,501	0,494
Niet stedelijk					1	1
Weinig stedelijk					1,253	1,255
Matig stedelijk					1,486	1,488
Sterk stedelijk					1,775	1,776
Zeer sterk stedelijk					1,905	1,899
Marokko x (leeftijd - 14,5)						-0,039
Ned. Antillen x (leeftijd - 14,5)						-0,073
Suriname x (leeftijd - 14,5)						-0,050
Turkije x (leeftijd - 14,5)						-0,094
Nagelkerke's R ²	0,041	0,136	0,147	0,161	0,165	0,165

^a Effecten in normaal lettertype: significant ($p < 0,001$); cursief lettertype: significant ($0,001 < p < 0,01$); ns: niet significant ($p > 0,05$)

Tabel 5 Resultaten van logistische regressieanalyses (model 1) ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 12-17-jarigen naar delicttype in 2003 (n=1.053.877; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Gewelddelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)		Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal							
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Marokko										
1e gen.	10,489	7,484	5,010	10,075	30,893	3,267	2,310	4,972	6,191	
2e gen. 2 oud. bl.	5,862	8,461	5,046	8,954	26,359	3,684	2,201	2,956	3,197	
2e gen. 1 oud. bl.	5,808	4,599	4,695	5,340	14,548	2,606	ns	ns	ns	
Nederlandse Antillen & Aruba										
1e gen.	11,287	8,634	6,378	10,041	31,537	4,844	2,900	12,507	9,587	
2e gen. 2 oud. bl.	7,334	5,916	4,852	6,734	23,494	3,190	ns	3,865	7,451	
2e gen. 1 oud. bl.	ns	2,397	2,174	2,269	8,844	1,620	ns	<i>3,316</i>	ns	
Suriname										
1e gen.	4,011	6,039	2,802	5,574	25,525	1,683	ns	6,655	8,053	
2e gen. 2 oud. bl.	3,725	4,234	3,257	4,821	19,769	2,067	ns	2,734	3,588	
2e gen. 1 oud. bl.	ns	3,896	3,040	3,183	9,332	2,251	ns	ns	4,240	
Turkije										
1e gen.	4,352	4,618	3,342	2,779	11,029	1,739	ns	ns	6,434	
2e gen. 2 oud. bl.	5,683	2,757	2,879	2,455	6,763	1,694	ns	ns	2,960	
2e gen. 1 oud. bl.	6,829	ns	3,369	2,808	<i>3,832</i>	2,742	ns	ns	<i>3,779</i>	
Nagelkerke's R ²	0,039	0,042	0,029	0,061	0,133	0,015	0,003	0,021	0,028	

^a Effecten in normaal lettertype: significant ($p < 0,01$); cursief lettertype: significant ($0,01 < p < 0,05$); ns: niet significant ($p > 0,05$)

Tabel 6 Resultaten van logistische regressieanalyses (model 5) ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf voor 12-17-jarigen naar delicttype in 2003 (n=1.053.877; odds ratio's voor de categorische variabelen)^a

	Gewelddelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)		Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal							
Nederland/autochtoon	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Marokko										
1e gen.	4,980	2,837	2,312	3,650	8,995	1,444	ns	ns	2,172	
2e gen. 2 oud. bl.	3,365	4,473	3,087	4,560	11,007	2,216	1,829	ns	1,534	
2e gen. 1 oud. bl.	3,297	2,712	3,072	3,085	7,318	1,763	ns	ns	ns	
Nederlandse Antillen & Aruba										
1e gen.	4,116	2,872	2,545	3,275	8,448	2,080	1,994	5,087	3,219	
2e gen. 2 oud. bl.	3,319	2,834	2,729	3,059	8,700	1,857	ns	ns	3,380	
2e gen. 1 oud. bl.	ns	ns	1,832	1,739	6,170	1,386	ns	2,860	ns	
Suriname										
1e gen.	ns	2,602	1,486	2,213	8,069	ns	ns	3,357	3,303	
2e gen. 2 oud. bl.	2,000	2,028	1,935	2,119	6,816	1,152	ns	ns	1,568	
2e gen. 1 oud. bl.	ns	2,709	2,328	2,111	5,386	1,732	ns	ns	2,815	
Turkije										
1e gen.	ns	1,774	1,518	ns	3,281	ns	ns	ns	2,382	
2e gen. 2 oud. bl.	3,092	1,536	1,790	1,283	3,000	ns	ns	0,422	1,547	
2e gen. 1 oud. bl.	3,859	ns	2,269	1,658	ns	1,940	ns	ns	ns	
Vrouw	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Man	108,784	5,867	4,289	4,208	11,605	6,647	11,094	6,454	21,735	
Leeftijd	3,939	3,534	3,329	4,268	3,772	3,646	1,787	3,970	4,372	
Leeftijd ²	-0,130	-0,105	-0,099	-0,130	-0,113	-0,109	ns	-0,104	-0,133	
Thuiswonend	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Niet thuiswonend	4,292	2,758	2,264	2,632	2,796	1,803	1,444	ns	1,819	
Geen gebroken gezin	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Gebroken gezin	1,750	1,782	1,699	1,800	1,759	1,585	1,290	1,424	1,658	

Tabel 6 Vervolg

	Geweldsdelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)	Diefstal met geweld	Vernieling en verstering van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapendelicten
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal						
Geen van de ouders ontvangt een uitkering	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ten minste één van beide ouders ontvangt een uitkering	1,776	1,772	1,844	1,797	1,591	1,677	1,311	1,974	1,663
Minder dan € 23.500	1	1	1	1	1	1	1	1	1
€ 23.501 - € 38.000	ns	ns	ns	0,812	ns	0,886	0,702	ns	ns
€ 38.001 - € 50.000	<i>0,690</i>	0,759	0,738	0,698	<i>0,727</i>	0,767	<i>0,779</i>	0,558	<i>0,682</i>
€ 50.001 - € 65.000	0,435	0,720	0,649	0,636	<i>0,747</i>	0,722	0,564	<i>0,614</i>	<i>0,708</i>
Meer dan € 65.000	0,444	0,527	0,442	0,466	0,411	0,544	0,661	0,507	0,501
Niet stedelijk	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Weinig stedelijk	ns	<i>1,324</i>	1,403	1,315	2,450	1,206	ns	ns	ns
Matig stedelijk	<i>1,513</i>	1,776	1,638	1,735	2,769	1,448	ns	ns	1,820
Sterk stedelijk	1,901	1,918	1,866	2,253	5,344	1,580	ns	1,494	2,631
Zeer sterk stedelijk	ns	2,015	1,380	2,535	7,284	1,672	ns	ns	2,967
Nagelkerke's R ²	0,145	0,131	0,122	0,166	0,244	0,120	0,139	0,134	0,132

^a Effecten in normaal lettertype: significant ($p < 0,01$); cursief lettertype: significant ($0,01 < p < 0,05$); ns: niet significant ($p > 0,05$)

4 Slotbeschouwing

Voordat we overgaan tot het beantwoorden van de in hoofdstuk 1 gestelde onderzoeksvragen, gaan we eerst nogmaals in op een in de inleiding aangestipte kwestie, die de lezer in het achterhoofd moet houden bij de interpretatie van de hier beschreven onderzoeksresultaten. Een probleem bij het interpreteren van de in dit rapport beschreven onderzoeksresultaten is namelijk dat we te maken hebben met een omvangrijk *dark number*. Dat wil zeggen dat een deel van de criminaliteit niet bij politie en justitie bekend is. Volgens de slachtofferenquête van het CBS zijn in 2003 4,8 miljoen delicten ondervonden door burgers van 15 jaar en ouder. Slechts 1,7 miljoen delicten zijn bij de politie gemeld. Dit leidde tot een aantal van bijna 215.000 in het HKS geregistreerde verdachten met in totaal bijna 400.000 delicten. Niet bekend is of het *dark number* verschilt voor uiteenlopende herkomstgroepen. Eventuele verschillen in het *dark number* tussen de in deze studie onderscheiden herkomstgroepen¹⁹ zouden voor enige vertekening van de bevindingen van dit onderzoek kunnen zorgen.

De eerste onderzoeksvraag die in hoofdstuk 1 geformuleerd is luidt als volgt: *In welke mate zijn de verschillende herkomstgroeperingen vertegenwoordigd in verschillende soorten delicten?* In dit rapport is getracht om met een aantal beschrijvende statistieken deze vraag te beantwoorden.

Uit rechte tellingen van het aantal delicten hebben we kunnen opmaken dat bij ongeveer een derde van alle delicten, die in 2003 in het HKS geregistreerd waren, de vermeende dader een niet-westerse allochtoon was. Als we naar specifieke delicttypen kijken, zijn er duidelijke verschillen waarneembaar. Zo is bijvoorbeeld voor drugsdelicten (38%) en zeker voor vermogensdelicten met geweld (61%) het aandeel van niet-westerse allochtonen in de verdachtencijfers aanzienlijk hoger dan bij het totale aantal delicten. Ook binnen de groep niet-westerse allochtonen zijn er verschillen waarneembaar: het aandeel van Antillianen is bijvoorbeeld bij drugsdelicten (9%) twee en een half maal zo hoog dan bij het totale aantal delicten (4%).

Wanneer we corrigeren voor de omvang van de in Nederland aanwezige bevolkingsgroep blijkt dat Antillianen bij alle delicttypen de hoogste criminaliteitscijfers hebben. Antillianen onderscheiden zich in negatieve zin vooral in drugs- en wapendelicten en vermogensdelicten met geweld. Marokkanen, die na Antillianen de hoogste *overall* criminaliteitscijfers hebben, worden vaak verdacht van vermogensdelicten (met en zonder geweld), bedreiging en vernieling en verstoring van de openbare orde. Daar staat tegenover dat ze relatief minder vaak zedendelicten plegen. Surinamers worden relatief vaak verdacht van verkeersmisdrijven en drugs- en wapendelicten. Turken worden van de grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen het minst vaak verdacht van een misdrijf. Delicten waarvan Turken relatief vaak verdacht worden zijn: verkeersmisdrijven en

---

¹⁹ Zo is het bijvoorbeeld niet onwaarschijnlijk dat het aantal vermogensdelicten (excl. vermogensdelicten met geweld) onder het hoogopgeleide -veelal autochtone- deel van de bevolking, de zogenaamde 'witteboordencriminaliteit', wordt onderschat.

wapendelicten. Behalve de reeds genoemde herkomstgroepen worden ook Sub-Sahara Afrikanen, allochtonen afkomstig uit Arabische landen, Oost-Europeanen, Zuid-Aziaten en Latijns-Amerikanen beduidend vaker dan gemiddeld verdacht van een misdrijf. Wat hier opvalt, is het relatief hoge vermogensdelictencijfer onder Oost-Europeanen, het hoge zedendelictencijfer onder Sub-Sahara Afrikanen, allochtonen uit Arabische landen en Zuid-Aziaten en het hoge drugsdelictencijfer onder Latijns-Amerikanen. Westerse allochtonen, Zuidoost-Aziaten, Oost-Aziaten en autochtonen hebben criminaliteitscijfers die onder het Nederlands gemiddelde liggen.

De tweede onderzoeksvraag werd als volgt geformuleerd: *Hoe ziet het patroon van de leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van de verschillende herkomstgroeperingen eruit voor de verschillende soorten delicten?* Om deze vraag te beantwoorden hebben we gekeken naar *age-crime* curves. Deze *age-crime* curves hebben bij benadering voor alle herkomstgroepen, ondanks de vaak grote niveauverschillen, dezelfde vorm. Toch zijn er twee opvallende uitzonderingen. Voor Marokkanen vertonen de *age-crime* curves een uitzonderlijk hoge piek -in verhouding veel hoger dan de piek bij de overige herkomstgroepen- in de tweede helft van de tienerjaren. Een tweede uitzondering is dat de criminaliteitscijfers onder Antillianen erg hoog blijven in het derde en vierde levensdecennium. Pas na het veertigste levensjaar zien we een evidente daling in de criminaliteitscijfers onder deze bevolkingsgroep. Deze twee bevindingen kunnen worden gezien als strijdig met de stelling van Hirschi en Gottfredson (1983) dat *age-crime* curves dezelfde vorm hebben voor alle etnische groepen in alle sociaal-economische en culturele omstandigheden. Een mogelijke verklaring voor de zeer hoge piek onder Marokkanen in de tweede helft van de tienerjaren is de grote mate van culturele dissonantie onder tweedegeneratie Marokkanen en Marokkanen die reeds op zeer jeugdige leeftijd naar Nederland zijn gemigreerd. Een mogelijke verklaring voor het verschijnsel dat criminaliteit onder Antilliaanse mannen in het derde en vierde levensdecennium erg hoog blijft is de matrifocale structuur van Antilliaanse gezinnen. Veel Antilliaanse gezinnen zijn éénoudergezinnen met een vrouw aan het hoofd. Zo laten bijvoorbeeld Van San et al. (2007) zien dat 27% van alle volwassen Antilliaanse vrouwen in Rotterdam een alleenstaande moeder is.²⁰ Bovendien is bekend dat de Antilliaanse gemeenschap in Nederland veel alleenstaande tienermoeders herbergt (Garssen en Nicolaas, 2006). Mannelijke Antilliaanse twintigers en dertigers missen vaak de temperende invloed van het gezin op het plegen van criminaliteit door volwassenen. In een aantal studies (zie bijvoorbeeld Sampson, 1987; Blokland en Nieuwbeerta, 2005) is deze temperende invloed aangetoond. Over het mechanisme waardoor de matrifocale gezinsstructuur met de daarbij behorende gecompliceerde verhouding tussen mannen en vrouwen leidt tot het in stand houden van criminaliteit na de tienerjaren bij Antilliaanse mannen zeggen Van San et al. (2007, p. 106) het volgende:

‘De meeste van de jongens en jongemannen hebben verschillende vriendinnen, die in de meeste gevallen ook kinderen van ze hebben. De mannen, die over het algemeen niet over zelfstandige huisvesting beschikken, trekken vaak van vriendin naar vriendin. Wat feitelijk aan de hand is is dat hun

---

²⁰ Dit percentage is volgens Van San et al. (2007) waarschijnlijk een onderschatting, omdat alleenstaande moeders die inwonend zijn of verblijven in opvanghuizen niet zijn meegerekend.

vriendinnen de situatie waarin de mannen zich bevinden grotendeels mede in stand houden. Voor de vriendinnen is het namelijk niet aantrekkelijk dat hun vriendje over een eigen woning beschikt, want dan raakt hij zijn afhankelijkheid van haar kwijt. ... De vrouwen zitten thuis met de kinderen [en] hebben in de meeste gevallen [slechts] een bijstandsuitkering ... Zij kunnen zich geen enkele luxe permitteren behalve wanneer het met crimineel geld is verkregen. Op deze manier worden de jongens en jongemannen eigenlijk voortdurend onder druk gezet om geld te brengen. ... Dat hun vriend er andere vrouwen op na houdt wordt door de vrouwen in de meeste gevallen geaccepteerd, omdat zij weinig alternatieven hebben. Dat mannen en vrouwen op deze wijze met elkaar omgaan en vrouwen dus als het ware de criminaliteit van mannen ondersteunen en mede in stand houden is een moeilijk te doorbreken proces.'

Bij de meeste delicttypen hebben de *age-crime* curves min of meer de klassieke vorm van een aanvankelijk toenemende criminaliteit die vervolgens vanaf de eerste jaren van het derde levensdecennium weer daalt. Ook hier zijn er echter weer enkele uitzonderingen. Zo zijn de *age-crime* curves voor zedendelicten zo grillig dat er nauwelijks enig patroon in te herkennen valt. Verder zien we dat relatief meer jongeren verdacht worden van vermogensdelicten (exclusief vermogensdelicten met geweld) en vernieling en verstoring van de openbare orde, terwijl de verdachten van verkeersmisdrijven en drugsdelicten gemiddeld ouder zijn. Ook Steffensmeier et al. (1989) en Ter Voert (2000) signaleerden dat *age-crime* curves per delicttype variëren.

De mate waarin de kans op het verdacht zijn van een bepaald delicttype kan worden verklaard door de etnische herkomst van een persoon is de derde en laatste onderzoeksvraag die in hoofdstuk 1 te berde is gebracht. Om hier een mouw aan te passen werden, als laatste onderzoeksmethode in dit rapport, regressieanalyses uitgevoerd ter verklaring van de kans op het verdacht zijn van een misdrijf. De verklaarde variantie in de regressiemodellen waarin alleen herkomst is opgenomen is laag. De verklaarde variantie neemt toe als we sociaal-economische achtergrondkenmerken in de analyses betrekken, maar blijft relatief laag. Dit houdt in dat een groot deel van de verklaring voor de verschillen in de mate en aard van delinquentie gezocht moet worden in andere dan de hier gemeten kenmerken, bijvoorbeeld kenmerken op het persoonlijke vlak, zoals vatbaarheid voor stress of verslaving en het temperament van een individu. Daarnaast spelen ook toevallige omstandigheden waarschijnlijk een grote rol. Toch blijkt uit de regressieanalyses dat bij zo goed als alle delicttypen alle grote vier 'klassieke' allochtone herkomstgroepen een significant grotere kans hebben om verdacht te worden van een misdrijf dan autochtonen. Dit geldt voor zowel de eerste als tweede generatie alsook voor zowel volwassenen als minderjarigen. Bij een aantal delicttypen werden zeer sterk vergrote kansen gevonden. Dit was het geval bij vermogensdelicten met geweld voor Marokkanen, Antillianen en Surinamers, bij drugsdelicten voor eerste-generatie Antillianen, bij wapendelicten voor meerderjarige Antillianen en bij bedreiging voor tweede-generatie Marokkanen.

Summary

The aim of this report is to map out the differences in nature²¹ and scope of recorded crime²² between the various ethnic groups residing in the Netherlands. We aim to achieve this by answering the following questions:

1. To what degree are the various ethnic groups represented in the various types of offences?
2. What is the pattern of the age-specific crime rates of the various ethnic groups for the various types of offences?
3. To what degree is the risk of being a suspect in certain types of offences explained by the ethnic background of the person in question?

This report attempts to answer the first question by means of a number of descriptive statistics. By simply counting the number of offences, it is apparent that the alleged offenders in about one third of all offences logged in the data records system (the *herkenningsdienstsysteem* or *HKS*) in 2003 were individuals of non-western origin. Looking at specific types of offence, there are clear differences. For property offences involving violence, for instance, individuals of non-western origin account for 61% of the suspect rates, which is considerably higher than for the total number of offences. Differences also emerge between the groups of non-western origin.

Adjusted for the size of the population, Antilleans have the highest crime rates for all types of offence. Antilleans distinguish themselves negatively, particularly in drugs and arms offences and property offences involving violence. Moroccans, accounting for the second-highest overall crime rates (after the Antilleans), are often suspected of property offences (non-violent and involving violence), threat, vandalism, and disorderly conduct. Surinamese are relatively often suspected of traffic offences, and drugs and arms offences. Of the four 'conventional' groups originating from elsewhere, Turks are suspected of crimes least. Offences of which the Turks are suspected relatively often are traffic offences and arms offences.

In order to answer the second question, we have examined *age-crime* curves. These *age-crime* curves follow more or less the same pattern for all groups originating from elsewhere, despite substantial differences in actual levels. There are two significant exceptions, however. For Moroccans, the *age-crime* curves demonstrate a remarkably high peak — relatively speaking far higher than the peak in the other groups - in the second half of their teens. The second exception is that the crime rates amongst Antilleans continue to be high in their thirties and forties. An

---

²¹ The nature of the crime is understood to refer to the distribution amongst the various types of offence. The types of offence distinguished in this study are: violent offences (not including property offences involving violence), sexual offences, threat, non-violent property offences, property offences involving violence, vandalism and disorderly conduct, traffic offences, drugs offences and arms offences.

²² The large *dark number*, i.e. a large part of the committed offences does not find its way into the police records, is a problem with the interpretation of the results presented in this study, which are based on data on recorded crime. Offences which are reported to the police but where the identity of (at least one of) the suspect(s) remained unknown are also not taken into consideration in this study. It is unknown whether the *dark number* differs between the various ethnic groups.

evident drop in crime rates in this population group does not occur until after the age of forty.

For most types of offences, the *age-crime* curves follow the more or less traditional pattern of initially increasing crime, which then drops from the early thirties onwards. Again, however, there are a number of exceptions. For example, the *age-crime* curves for sexual offences are too volatile to present a clear pattern. We also see that relatively more youngsters are suspected of non-violent property offences, vandalism and disorderly conduct, while suspects of traffic offences and drugs offences tend to be older.

In order to answer the third question, this report carried out regression analyses to explain the risk of becoming a suspect in a crime. The regression analyses show that for virtually all types of offence persons from any of the big four 'conventional' ethnic minority groups (Turks, Surinamese, Moroccans and Antillians) have a significantly higher chance of becoming a suspect of a crime than individuals from the autochthonous Dutch population. This applies to both the first and the second generations, and to both adults and minors. A few types of offence even present a greatly increased risk: property offences involving violence for Moroccans, Antilleans and Surinamese; drug offences for first-generation Antilleans; arms offences for adult Antilleans; threat for second-generation Moroccans.

Literatuur

Arts, C.H., E.M.J. Hoogteijling

Het Sociaal statistisch Bestand 1998 en 1999

Sociaal-economische Maandstatistiek, jrg. 2002, nr. 12, pp. 13-21

Blokland, A., P. Nieuwbeerta

The effects of life circumstances on longitudinal trajectories of offending

Criminology, jrg. 43, nr. 4, 2005, pp. 1203-1240

Blom, M., J. Oudhof, R.V. Bijl, B.F.M. Bakker (red.)

Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken

Den Haag, WODC/CBS, 2005

Blom, M.

Criminaliteit. In: WODC/CBS (red.), *Integratiekaart 2006*,

Den Haag, WODC/CBS, 2006, pp. 67-75

Borghans, L., B ter Weel

Criminaliteit en etniciteit

Economisch Statistische Berichten, jrg. 88, nr. 4419, 2003, pp. 548-550

Dagevos, J., H. Bierings

Arbeid en inkomen. In: SCP/WODC/CBS (red.), *Jaarrapport Integratie 2005*

Den Haag, SCP/WODC/CBS, 2005, pp. 81-106

Driessen, F.M.H.M., B.G.M. Völker, H.M. op den Kamp, A.M.C. Roest, R.J.M.

Moolenaar

Zeg me wie je vrienden zijn: Allochtone jongeren en criminaliteit

Zeist, Kerckebosch, 2002

Eggen, A.Th.J., W van der Heide

Criminaliteit en rechtshandhaving 2004

Den Haag, WODC, 2005

Ehrlich, I.

On the relation between education and crime. In: Juster, F.T. (red.), *Education, youth and human behaviour*

New York, McGraw-Hill Book company, 1975, pp. 313-337

Emmet, I., H.A. de Miranda, F.J. Nieuwenhuis, C.Y. Sikkema, W.A.C. van Tilburg

Landelijke criminaliteitskaart 2005. Een analyse van misdrijven en verdachten

Zoetermeer, KLPD-DNRI, 2006

Garssen, J., H. Nicolaas

Recente trends in de vruchtbaarheid van niet-westerse allochtone vrouwen

Bevolkingstrends, jrg. 54, nr. 1, pp. 15-31

Garssen, J., A. Zorlu

Demografie. In: SCP/WODC/CBS (red.), *Jaarrapport Integratie 2005*

Den Haag, SCP/WODC/CBS, 2005, pp. 14-27

Gendreau, P., T. Little, C. Goggin

A meta-analysis of the predictors of adult offender recidivism: What works!

Criminology, jrg. 34 nr. 4, 1996, pp. 575-607

Gallipoli, G., G.Fella

Education and crime over the life cycle

London, University College, 2006

Gould, E.D., B.A. Weinberg, D.B. Mustard

Crime rates and local labor market opportunities in the United States

- The Review of Economics and Statistics*, jrg. 84 nr. 1, 2002, pp. 45-61
- Hirschi, T., M. Gottfredson**
Age and the explanation of crime
The American Journal of Sociology, jrg. 89, nr. 3, 1983, pp. 552-584
- Kanazawa, S., M.C. Still**
Why men commit crimes (and why they desist)
Sociological Theory, jrg. 18, nr. 3, 2000, pp. 434-447
- Korf, D.J., G.W. Bookelman, T. de Haan**
Diversiteit in criminaliteit: Allochtone arrestanten in de Amsterdamse politiestatistiek
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 43 nr. 3, 2001, pp. 230-259
- Lochner, L., E. Moretti**
The effect of education on crime: Evidence from prison inmates, arrests, and self-reports
American Economic Review, jrg. 94 nr. 1, 2004, pp. 155-189
- Oudhof, J., R.V. Bijl, B.F.M. Bakker**
Inleiding. In: Blom, M., J. Oudhof, R.V. Bijl, B.F.M. Bakker (red.), *Verdacht van criminaliteit: Allochtonen en autochtonen nader bekeken*
Den Haag, WODC/CBS, 2005, pp. 11-26
- Pratt, T.C.**
Assessing the relative effects of macro-level predictors of crime: A meta-analysis
Cincinnati, University of Cincinnati, 2001
- Rutter, M., H. Giller, A. Hagell**
Antisocial behavior by young people
Cambridge, Cambridge University Press, 1998
- Sampson, R.J.**
Urban black violence: The effect of male joblessness and family disruption
The American Journal of Sociology, jrg. 93, nr. 2, 1987, pp. 348-382
- Steffensmeier, D.J., E.A. Allen, M.D. Harer, C. Streifel**
Age and the distribution of crime
The American Journal of Sociology, jrg. 94, nr. 4, 1989, pp. 803-831
- Ter Voert, M.**
Leeftijd en crimineel gedrag nader bekeken
Tijdschrift voor Criminologie, jrg. 42, nr. 3, 2000, pp. 253-268
- Tollenaar, N., S. el Harbachi, R.F. Meijer, G.L.A.M. Huijbregts, M. Blom**
Monitor veelplegers: Samenvatting van de resultaten
Den Haag, WODC, 2006
- Van der Laan, A.M., P.P.J. Groen, S. Bogaerts**
Feiten die tellen: Een overzicht van geregistreerde feiten met een strafdreiging van acht jaar of meer gepleegd door 12 tot en met 17-jarigen in de periode 1998-2003
Den Haag, WODC, 2005
- Van Rijn, A., F. Huls, A. Zorlu**
Jongeren en criminaliteit. In: SCP/WODC/CBS (red.), *Jaarrapport Integratie 2005*
Den Haag, SCP/WODC/CBS, 2005, pp. 148-165
- Van San, M., J. de Boom, A. van Wijk**
Verklaafd aan een flitsende levensstijl: Criminaliteit van Antilliaanse Rotterdamers
Rotterdam, RISBO, 2007
- Young, J.**
The exclusive society: Social exclusion, crime and difference in late modernity
London, Sage, 1999

Bijlage 1 Gebruikte databestanden: het HKS en het SSB

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens uit de ‘satelliet Veiligheid’ van het SSB. De kern van het SSB bestaat uit een aantal onderling gekoppelde registers, waarin demografische en sociaal-economische gegevens zijn opgenomen. Aan deze kern zijn gegevens over verdachten van misdrijven uit het HKS gekoppeld: de satelliet Veiligheid. Een meer uitgebreide beschrijving gegeven van het SSB en het HKS wordt gegeven in paragraaf b1.1.

Niet alle in het HKS geregistreerde verdachten konden aan het SSB gekoppeld worden. Van de 215.100 verdachten die in 2003 in het HKS geregistreerd werden kon 86,1% aan het SSB gekoppeld worden.²³ Van de niet te koppelen verdachten was bijna de helft woonachtig in het buitenland. De andere helft kon om andere redenen, zoals registratiefouten en illegaal verblijf in Nederland, niet aan het SSB worden gekoppeld.

Onderzoek naar de selectiviteit van de koppeling laat zien dat de verdachten die niet gekoppeld konden op een aantal punten afwijken van de verdachten die wel gekoppeld konden worden. Met name 25-34-jarigen, mensen geboren in voormalige Oostbloklanden, verdachten van wie het laatste proces-verbaal door de Koninklijke Marechaussee werd geregistreerd en volwassenen die in 2003 voor het eerst met de politie in aanraking kwamen, konden relatief vaak niet worden gekoppeld. Dit betekent dat de mate waarin deze groepen met de politie in aanraking komen in dit onderzoek enigszins wordt onderschat. In paragraaf b1.2 wordt in meer detail ingegaan op de (selectiviteit van) de koppeling.

Het CBS stelt het SSB samen uit een groot aantal registers en enquêtes waarin privacygevoelige gegevens voorkomen. Daarom besteedt het CBS veel aandacht aan de beveiliging van deze gegevens. In paragraaf b1.3 wordt ingegaan op de manier waarop de privacy is gewaarborgd.

b1.1 Databronnen

Sociaal-Statistisch Bestand (SSB)

Het SSB bestaat uit een groot aantal registers (van onder andere de Belastingdienst, diverse uitkeringsinstanties en de Informatie Beheer Groep) die via een uniek persoonsgebonden nummer aan de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens (GBA) zijn gekoppeld. Het SSB biedt, dankzij deze koppeling, individuele gegevens over alle geregistreerde inwoners van Nederland over onder andere demografische kenmerken, werk, uitkering en inkomen.

Aan het gebruik van registergegevens kleven voor- en nadelen. Het grote voordeel van registers is dat ze integraal zijn. Hierdoor treden er geen steekproeffouten op

---

²³ Omdat niet alle verdachten gekoppeld konden worden wijken de in dit rapport genoemde aantallen mogelijk enigszins af van in andere publicaties genoemde aantallen (zie bijvoorbeeld Emmet et al., 2006).

en is er geen probleem met selectieve non-respons. Helaas is de kwaliteit van de administratieve informatie echter niet altijd voldoende. De kwaliteit van de informatie wordt binnen het SSB vergroot door de gegevens die afkomstig zijn uit verschillende bronnen met elkaar te vergelijken. Daardoor worden fouten opgespoord, die vervolgens worden gecorrigeerd. Een overzicht van deze methode en de aanpassingen die worden uitgevoerd is beschreven in Arts en Hoogteijling (2002).

De ten behoeve van dit onderzoek samengestelde bestanden hebben betrekking op personen behorende tot de geregistreerde bevolking van Nederland op een vaste dag van het jaar, namelijk de laatste vrijdag van september. In dit onderzoek is dat 26 september 2003.

Herkenningsdienstsysteem (HKS)

Het HKS is een systeem dat door alle 25 politieregio's in Nederland wordt gebruikt om gegevens over verdachten, de tegen hen opgemaakte processen-verbaal (pv's) en de delicten die daarop vermeld staan²⁴, te registreren.²⁵ In het HKS wordt vastgelegd van welk delict iemand verdacht wordt en bijvoorbeeld of iemand al eerder met de politie in aanraking kwam. Tegen een verdachte kunnen in een jaar één of meerdere processen-verbaal zijn opgemaakt. Eén proces-verbaal kan meerdere delicten bevatten.

Het HKS levert geen complete beschrijving van de criminaliteit in Nederland. Delicten die onbekend blijven bij de politie of delicten waarvan geen proces-verbaal is opgemaakt worden niet geregistreerd. Ook delicten waarbij geen verdachte met naam en toenaam ten tonele verschenen is blijven in het onderhavige onderzoek buiten beschouwing. Volgens de slachtofferenquête van het CBS zijn in 2003 4,8 miljoen delicten ondervonden door burgers van 15 jaar en ouder. Slechts 1,7 miljoen delicten zijn bij de politie gemeld. Dit leidde tot een aantal van bijna 215.000 in het HKS geregistreerde verdachten met in totaal bijna 400.000 delicten.

Daarnaast worden Halt-verwijzingen niet (volledig) in het HKS geregistreerd. Om die reden zijn Halt-verwijzingen²⁶ in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Tabel b1 geeft een beeld van het aantal Halt-verwijzingen en het aantal door de politie geregistreerde verdachten van 12-17 jaar in 2004²⁷. Van alle jongeren die in het HKS als verdachte geregistreerd werden is 56% autochtoon. Van alle jongeren²⁸ die in 2004 (wegens een misdrijf) naar Halt werden verwezen, is ongeveer 70% autochtoon. Het aandeel autochtone jongeren dat naar Halt wordt verwezen is dus relatief groot in vergelijking met het aandeel door de politie geregistreerde autochtone jeugdige verdachten. Het niet meenemen van Halt-verwijzingen in het

²⁴ Delicten die door meerdere personen samen gepleegd zijn worden meerdere keren in het HKS geregistreerd (namelijk bij elk van de verdachten). Het is niet mogelijk te achterhalen hoe vaak dit voorkomt en of er herkomstspecifieke verschillen zijn.

²⁵ In het HKS wordt ook informatie bijgehouden over delicten waarvan aangifte is gedaan. Omdat niet bij alle aangegeven delicten een verdachte kon worden opgespoord blijven deze delicten in het onderhavige onderzoek buiten beschouwing.

²⁶ Zie <http://www.halt.nl/> voor meer informatie over Halt.

²⁷ Cijfers over 2003 -het jaar waarop dit onderzoek betrekking heeft- zijn niet beschikbaar. Om toch een indicatie te geven van de vertegenwoordiging van verschillende herkomstgroepen worden cijfers over 2004 gegeven.

²⁸ Aangezien een jongere in principe maar één Halt-verwijzing per jaar kan krijgen zou het aantal verwijzingen nagenoeg overeen moet komen met het aantal jongeren dat in een bepaald jaar naar Halt wordt verwezen.

onderhavige onderzoek betekent dus dat relatief veel autochtone jongeren niet als verdachte zijn geteld, waardoor de verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren worden overschat. Wanneer jongeren met een Halt-verwijzing wel zouden zijn meegenomen, waren de (relatieve) verschillen tussen autochtone en allochtone jongeren minder groot geweest.

Tabel b1 Halt-verwijzingen en door de politie geregistreerde verdachten van 12-17 jaar naar herkomstgroepering in 2004

	Halt-verwijzingen ^a			Verdachten ^b			Totaal		
	(Abs.)	(%)	(Per 100 inwoners ^c)	(Abs.)	(%)	(Per 100 inwoners ^c)	(Abs.)	(%)	(Per 100 inwoners ^c)
Autochtoon	8.012	70,2	0,9	15.839	53,8	1,7	23.851	60,2	2,6
Allochtoon	3.403	29,8	1,3	12.386	42,0	4,7	15.789	39,8	6,0
Onbekend				1.231	4,2				
Totaal	11.415	100	1,0	29.456	100	2,5	39.640	100	3,3

^a Geslaagde verwijzingen van jongeren van 12-17 jaar die in 2004 naar Halt werden verwezen naar aanleiding van een misdrijf.

^b Verdachten van 12-17 jaar tegen wie de politie in 2004 een proces-verbaal opmaakte naar aanleiding van een misdrijf.

^c Per 100 inwoners van 12-17 jaar van de betreffende herkomstgroep.

Registratie in het HKS vindt plaats *voordat* een rechterlijke toets heeft plaatsgevonden. Wanneer een vrijspraak volgt of de officier van justitie een zaak op bepaalde technische gronden seponeert, dient volgens de 'Aanwijzing afloopbericht beheerders politieregisters' de registratie van de gegevens over dit feit ongedaan te worden gemaakt.²⁹ Het betreft naar schatting niet meer dan 3% van het totaal aantal afdoeningen van het Openbaar Ministerie en de rechter. Deze werkwijze bevordert de juistheid en volledigheid van de registratie, maar compliceert wel het registratieproces, mede gelet op de variatie in doorlooptijden van strafzaken. Informatie over de tijdigheid van dergelijke aanpassingen en de gevolgen voor de kwaliteit van de gegevens ontbreekt.

b1.2 De koppeling van het HKS aan het SSB

In deze paragraaf wordt ingegaan op de koppeling van het HKS aan het SSB. Eerst wordt een algemeen overzicht gegeven van het proces van de koppeling en het resultaat daarvan. Vervolgens wordt ingegaan op selectiviteit van de koppeling.

Het koppelingsproces

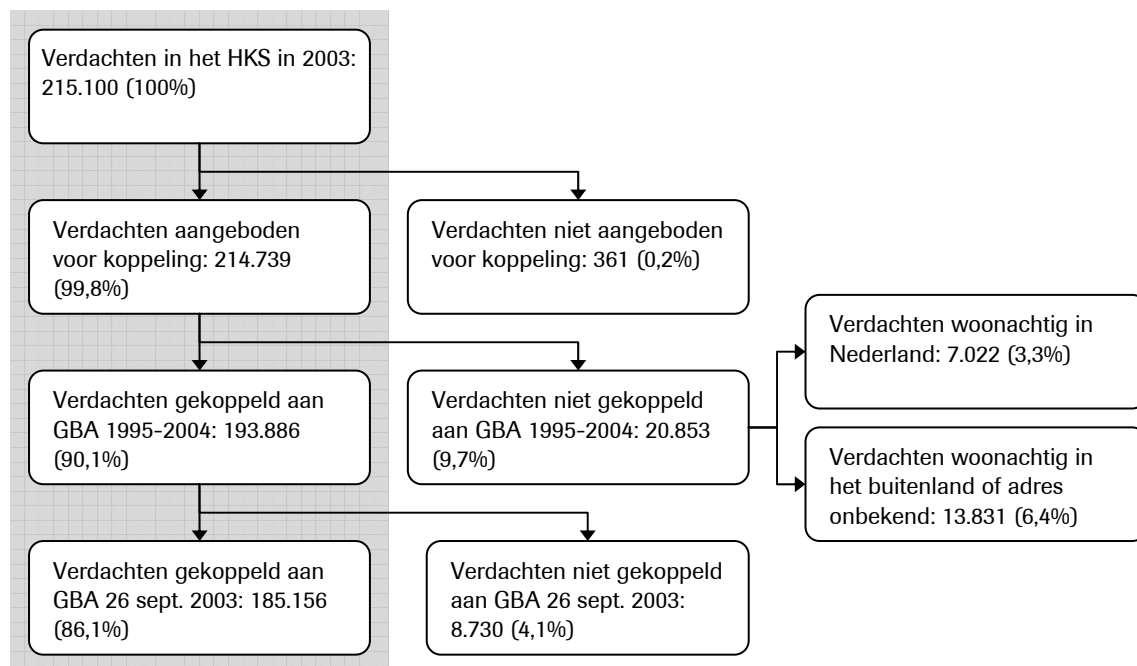
Het koppelen van de in het HKS geregistreerde verdachten aan de GBA, welke de kern van het SSB vormt, is in verschillende stappen gedaan. In figuur b1 is dit schematisch weergegeven. Het gearceerde deel van de figuur geeft het aantal (en percentage) verdachten dat na elk van de stappen overblijft voor analyse, het niet-gearceerde deel van de figuur geeft het aantal (en percentage) verdachten dat *niet* gekoppeld kon worden en dus niet is opgenomen in de analyses.

In 2003 werden 215.100 verdachten in het HKS geregistreerd. Een klein deel van deze verdachten (0,2%) is *niet* aangeboden voor koppeling aan de GBA. De reden hiervoor is niet meer te achterhalen. De overige 214.739 verdachten zijn aangeboden voor koppeling aan de GBA. Dat wil zeggen dat gekeken is of deze

²⁹ Deze aanwijzing is te vinden op <http://archieff.om.nl/beleid/beleidsregel.php?vw=0&cid=2&rid=115>.

verdachten ergens in de periode 1995-2003 in de GBA geregistreerd stonden. Hiervoor is gebruik gemaakt van het in het HKS geregistreerde 'A-nummer' (het persoonsnummer dat wordt gebruikt bij de gegevensuitwisseling met de GBA) of -als het A-nummer niet beschikbaar was of niets opleverde- van het woonadres, de geboortedatum en het geslacht van de verdachte. In totaal konden 193.886 van de 215.100 verdachten in de periode 1995-2003 in de GBA teruggevonden worden. Het onderzoek beperkt zich echter tot die personen die op 26 september 2003 in de GBA geregistreerd stonden. Dit blijkt voor 185.156 van de 215.100 verdachten (86,1%) het geval te zijn. Deze groep vormt de basis voor de analyses.

Figuur b1 Resultaat van de koppeling

Selectiviteit van de koppelingen

Omdat 29.944 van de 215.100 verdachten (13,9%) *niet* gekoppeld kon worden, is onderzoek naar de mate van selectiviteit van de koppelingen noodzakelijk. Daartoe is onderzocht hoe wel en niet aan de GBA gekoppelde verdachten zich op een aantal (in het HKS geregistreerde) achtergrondkenmerken verhouden. De kenmerken die zijn onderzocht zijn: sekse, leeftijd, geboorteland, politieregio waar het laatste proces-verbaal in 2003 geregistreerd werd en het aantal pv's dat in het verleden tegen een verdachte werd opgemaakt.

Verdachten die niet-gekoppeld konden worden zijn ingedeeld in twee groepen. De eerste groep bestaat uit verdachten die niet gekoppeld konden worden, omdat zij -volgens de HKS-registratie- niet in Nederland woonachtig waren plus de verdachten die weliswaar in de GBA 1995-2004 teruggevonden konden worden, maar niet op 26 september 2003. Het is aannemelijk dat deze verdachten op 26 september 2003 ook niet (meer) in Nederland woonden en dus niet tot de doelpopulatie van dit onderzoek behoren. Uitval van deze groep heeft geen negatieve consequenties voor dit onderzoek. De tweede groep niet-gekoppelde verdachten bestaat uit mensen die vermoedelijk *wel* in Nederland woonden op 26 september 2003, maar die om andere redenen, zoals fouten in de registratie en

illegaal verblijf in Nederland, niet gekoppeld konden worden. Deze personen behoren wel tot de doelpopulatie van dit onderzoek. Hieronder wordt per achtergrondkenmerk beschreven hoe deze groep zich verhoudt tot de - vermoedelijk- in het buitenland wonende verdachten en verdachten die wel gekoppeld konden worden.

Sekse en leeftijd

Tabel b2 geeft het aantal wel en niet gekoppelde verdachten naar sekse en de leeftijd waarop het laatste proces-verbaal van de betreffende verdachte in 2003 geregistreerd werd weer. De verhouding tussen de seksen is in alle groepen ongeveer gelijk. Wel zijn er verschillen wat betreft leeftijd: 12-17-jarigen en verdachten van 45 jaar en ouder konden relatief vaak gekoppeld worden. Verdachten van 25-34 en -hoewel in mindere mate- van 18-24 jaar konden relatief vaak niet gekoppeld worden.

Tabel b2 Resultaat koppeling naar sekse en leeftijd

	Gekoppeld		Niet gekoppeld				Totaal	
	(Abs.)	(%)	Woonachtig in het buitenland		Om overige redenen niet gekoppeld		(Abs.)	(%)
			(Abs.)	(%)	(Abs.)	(%)		
Man	156.272	86,0	19.333	10,6	6.169	3,4	181.774	100
Vrouw	28.884	86,7	3.228	9,7	1.214	3,6	33.326	100
12-17 jaar	24.766	94,7	673	2,6	708	2,7	26.147	100
18-24 jaar	43.290	84,3	6.135	12,0	1.900	3,7	51.325	100
25-34 jaar	43.697	80,1	8.375	15,4	2.463	4,5	54.535	100
35-44 jaar	37.929	85,5	4.926	11,1	1.485	3,3	44.340	100
45-54 jaar	21.422	90,3	1.779	7,5	524	2,2	23.725	100
55-64 jaar	10.154	93,3	539	5,0	195	1,8	10.888	100
65 jaar of ouder	3.839	94,9	126	3,1	81	2,0	4.046	100
Totaal	185.156	86,1	22.561	10,5	7.383	3,4	215.100	100

Geboorteland

Tabel b3 geeft het aantal wel en niet gekoppelde verdachten naar geboorteland weer. Dit betekent dat de tweede generatie allochtonen in de categorie Nederland valt. Het koppelingspercentage is verhoudingsgewijs het hoogst voor verdachten die in Nederland geboren zijn. Ook verdachten die in Indonesië geboren zijn konden relatief vaak gekoppeld worden. Verdachten die geboren zijn in een van de voormalige Oostbloklanden, West-Europa, het Midden Oosten, overig Afrika, overig Azië en Amerika, konden relatief vaak niet worden gekoppeld.

Tabel b3 Resultaat koppeling naar geboorteland

	Gekoppeld		Niet gekoppeld				Totaal	
	(Abs.)	(%)	Woonachtig in het buitenland		Om overige redenen niet gekoppeld		(Abs.)	(%)
			(Abs.)	(%)	(Abs.)	(%)		
Nederland	139.856	95,2	5.290	3,6	1.769	1,2	146.915	100
Indonesië	825	91,7	60	6,7	15	1,7	900	100
Marokko	6.943	82,1	979	11,6	537	6,3	8.459	100
Nederlandse Antillen & Aruba	6.103	77,7	1.538	19,6	218	2,8	7.859	100
Suriname	7.460	87,1	842	9,8	261	3,0	8.563	100
Turkije	5.327	88,9	474	7,9	191	3,2	5.992	100
Voormalig Joegoslavië	1.551	72,3	430	20,1	163	7,6	2.144	100
Voormalig Oostblok	2.175	36,9	2.613	44,3	1.106	18,8	5.894	100
Midden Oosten	2.274	70,0	614	18,9	360	11,1	3.248	100
Noord Amerika	284	57,4	167	33,7	44	8,9	495	100
Oceanië	199	81,6	35	14,3	10	4,1	244	100
West-Europa	3.638	40,8	4.523	50,7	757	8,5	8.918	100
Overig Afrika	5.227	58,7	2.617	29,4	1.054	11,8	8.898	100
Overig Amerika	1.328	54,4	920	37,7	192	7,9	2.440	100
Overig Azië	1.658	62,3	705	26,5	298	11,2	2.661	100
Totaal	185.156	86,1	22.561	10,5	7.383	3,4	215.100	100

Politieregio

Tabel b4 geeft het aantal wel en niet gekoppelde verdachten naar de politieregio waar het laatste in 2003 opgemaakte proces-verbaal van de betreffende verdachte is geregistreerd. Verdachten van wie het laatste proces-verbaal werd geregistreerd in een van de politieregio's Twente, Gelderland-Zuid, Zaanland-Waterstreek en Gooi- en Vechtstreek hebben een relatief hoog koppelingspercentage. Verdachten van wie het laatste proces-verbaal in Amsterdam-Amstelland of door de Koninklijke Marechaussee werd geregistreerd konden verhoudingsgewijs juist minder vaak aan de GBA gekoppeld worden.

Tabel b4 Resultaat koppeling naar politieregio

	Gekoppeld		Niet gekoppeld				Totaal	
	(Abs.)	(%)	Woonachtig in het buitenland		Om overige redenen niet gekoppeld		(Abs.)	(%)
			(Abs.)	(%)	(Abs.)	(%)		
Amsterdam-Amstelland	14.926	77,0	3.191	16,5	1.278	6,6	19.395	100
Brabant Zuid-Oost	5.407	89,5	496	8,2	137	2,3	6.040	100
Brabant-Noord	6.923	91,4	429	5,7	219	2,9	7.571	100
Drenthe	4.053	94,1	172	4,0	83	1,9	4.308	100
Flevoland	4.575	90,7	254	5,0	214	4,2	5.043	100
Fryslân	6.243	92,0	293	4,3	253	3,7	6.789	100
Gelderland-Midden	7.228	90,2	466	5,8	316	3,9	8.010	100
Gelderland-Zuid	5.610	93,9	261	4,4	105	1,8	5.976	100
Gooi en Vechtstreek	2.495	92,4	158	5,9	46	1,7	2.699	100
Groningen	6.292	91,4	344	5,0	247	3,6	6.883	100
Haaglanden	13.522	88,9	1.066	7,0	630	4,1	15.218	100
Hollands Midden	7.735	92,3	414	4,9	234	2,8	8.383	100
IJsseland	4.708	91,1	261	5,1	198	3,8	5.167	100
Kennemerland	4.777	91,7	285	5,5	147	2,8	5.209	100
Koninklijke Marechaussee	685	11,1	5.390	87,0	123	2,0	6.198	100
Limburg-Noord	3.510	83,2	625	14,8	82	1,9	4.217	100
Limburg-Zuid	6.979	82,5	1.331	15,7	150	1,8	8.460	100
Midden- en West-Brabant	10.708	84,8	1.445	11,4	469	3,7	12.622	100
Noord- en Oost-Gelderland	7.713	92,0	500	6,0	174	2,1	8.387	100
Noord-Holland-Noord	6.780	90,5	440	5,9	274	3,7	7.494	100
Rotterdam-Rijnmond	21.716	86,1	2.289	9,1	1.215	4,8	25.220	100
Twente	5.492	92,8	356	6,0	72	1,2	5.920	100
Utrecht	13.273	92,6	782	5,5	282	2,0	14.337	100
Zaanstreek-Waterland	3.096	93,8	156	4,7	47	1,4	3.299	100
Zeeland	4.833	84,1	728	12,7	183	3,2	5.744	100
Zuid-Holland-Zuid	5.877	90,3	429	6,6	205	3,1	6.511	100
Totaal	185.156	86,1	22.561	10,5	7.383	3,4	215.100	100

Aantal pv's in het verleden

Tabel b5 geeft het aantal wel en niet gekoppelde verdachten naar het aantal pv's dat in het verleden tegen een verdachte werd opgemaakt. De jeugdige en volwassen verdachten zijn ingedeeld in 3 groepen - beginners, meerplegers en veelplegers - al naar gelang het aantal eerdere pv's. Volwassen beginners - verdachten van 18 jaar of ouder die in 2003 voor het eerst met de politie in aanraking kwamen- konden het minst vaak aan de GBA worden gekoppeld. Zowel voor volwassen als voor jeugdige verdachten geldt dat het percentage succesvolle koppelingen toeneemt naarmate er in het verleden meer pv's tegen hen zijn opgemaakt.

Tabel b5 Resultaat koppeling naar aantal eerdere pv's

	Gekoppeld		Niet gekoppeld				Totaal	
	(Abs.)	(%)	Woonachtig in het buitenland		Om overige redenen niet gekoppeld		(Abs.)	(%)
			(Abs.)	(%)	(Abs.)	(%)		
Jeugdige beginner (1 pv)	15.337	93,2	568	3,5	550	3,3	16.455	100
Jeugdige meerpleger (1-5 pv's)	8.379	97,2	94	1,1	150	1,7	8.623	100
Jeugdige veelpleger (> 5 pv's)	1.050	98,3	10	0,9	8	0,7	1.068	100
Volwassen beginner (1 pv)	73.672	79,6	13.977	15,1	4.924	5,3	92.573	100
Volwassen meerpleger (2-10 pv's)	66.759	91,2	5.004	6,8	1.429	2,0	73.192	100
Volwassen veelpleger (>10 pv's)	19.900	86,2	2.899	12,6	295	1,3	23.094	100
Totaal	185.156	86,1	22.561	10,5	7.383	3,4	215.100	100

Conclusie

Van de 215.100 in 2003 in het HKS geregistreerde verdachten kon 86,1% (185.156 verdachten) succesvol aan de GBA gekoppeld worden. Deze groep vormt de basis voor de analyses. Van de overige, niet gekoppelde verdachten was driekwart (22.561) waarschijnlijk woonachtig in het buitenland. De rest van de verdachten (7.383) konden om andere redenen, zoals registratiefouten en illegaal verblijf in Nederland, niet aan het SSB worden gekoppeld. Onderzocht is of bepaalde verdachten relatief vaak of juist minder vaak gekoppeld konden worden dan andere. Daarbij is gekeken naar sekse, leeftijd, geboorteland, politieregio en het aantal pv's in het verleden.

Geconcludeerd kan worden dat verdachten die niet gekoppeld konden worden op een aantal kenmerken afwijken van verdachten die wel gekoppeld konden worden. Met name 25-34-jarigen, verdachten geboren in voormalige Oostbloklanden, verdachten van wie het laatste proces-verbaal door de Koninklijke Marechaussee werd geregistreerd en volwassenen die in 2003 voor het eerst met de politie in aanraking kwamen, konden relatief vaak niet worden gekoppeld. Dit betekent dat deze groepen zijn ondervertegenwoordigd in de onderzoeksgroep en de mate waarin deze groepen met de politie in aanraking komen in dit onderzoek dus enigszins wordt onderschat.

b1.3 De waarborging van de privacy

In de wet op het Centraal bureau voor de statistiek van 20 november 2003 is verankerd dat alle administratieve, technische en logistieke maatregelen genomen zijn die voor de bescherming van vertrouwelijke gegevens noodzakelijk zijn. De belangrijkste maatregelen zijn:

- De gebouwen van het CBS zijn alleen toegankelijk voor mensen die daartoe bevoegd zijn. Dit is geregeld door het uitgeven van toegangspassen en bewakingspersoneel dat toeziet op de juiste toepassing hiervan. Bezoekers van het CBS-gebouw die geen toegangspas hebben worden door CBS-ers bij de ingang opgehaald en na afloop van het bezoek ook weer teruggebracht.
- Het computernetwerk is afgesloten van het internet, zodat het niet mogelijk is om in het netwerk van het CBS in te breken.
- De medewerkers van het CBS die met individuele gegevens werken hebben allen een verklaring ondertekend waarin zij plechtig beloven dat zij de

vertrouwelijkheid van de gegevens niet zullen schenden. Indien zij dat toch doen kan dat per direct ontslag betekenen.

- Als een bron met statistische gegevens het CBS bereikt worden deze eerst gesplitst in de direct identificerende gegevens (zoals A-nummer of de combinatie van geboortedatum, sekse, postcode en huisnummer) en de overige statistisch inhoudelijke gegevens. De mensen die zich bezig houden met het koppelen van de gegevens hebben alleen toegang tot de direct identificerende gegevens om zogenoemde 'koppelsleutels' toe te kennen. Deze koppelsleutels zijn betekenisloze willekeurige nummers die alleen voor intern CBS-gebruik zijn bedoeld. Omdat alle bronnen voorzien worden van deze koppelsleutel, is het mogelijk om bronnen onderling aan elkaar te koppelen.
- De mensen die de statistische gegevens analyseren hebben alleen toegang tot de statistisch inhoudelijke gegevens. Dit is geregeld door een systeem van autorisaties waarin de toegangsrechten voor medewerkers zijn vastgelegd. Dit betekent dat zij niet de beschikking hebben over de direct identificerende gegevens.
- Om te voorkomen dat individuele gegevens via de e-mail naar derden worden gezonden, hebben mensen die met privacygevoelige gegevens werken geen rechten om bestanden in hun e-mail te verzenden.

Bijlage 2 De indeling van landen van herkomst op basis van culturele kenmerken

In deze bijlage wordt uiteengezet hoe we tot de in dit rapport gebruikte indeling van de etnische groepen zijn gekomen. Behalve autochtonen worden ook de vier grootste in Nederland woonachtige niet-westers allochtone groepen - Turken, Surinamers, Marokkanen en Antillianen- als afzonderlijke groep in de analyses opgenomen. De overige in Nederland verblijvende allochtonen zijn niet op landenniveau in de analyses opgenomen maar tot een grotere groep geaggregeerd, omdat hun aantal te klein is om er zinnige analyses op uit te voeren. We hebben in deze studie gekozen voor een aggregatie op basis van culturele kenmerken. De groepen die we onderscheiden zijn:

Oost-Europa

Tot Oost-Europa behoren de Europese landen die tussen de nasleep van de Tweede Wereldoorlog en 1990 een op een communistische leest geschoeide planeconomie hebben gehad. Dit kunnen ook landen zijn die voortgekomen zijn uit voormalige communistische staten zoals Tsjechië, Slovenië of Oekraïne. Ook personen met één van de voormalige Aziatische Sovjetrepublieken als herkomstland worden als een Oost-Europese allochtoon gezien. Personen met als herkomstland de DDR maken geen deel uit van deze ruimere etnische groep. Deze landen worden gekenmerkt door een economie in transitie. Deze transitie, die gekenmerkt wordt door een relatief grote onzekerheid en een hoge werkloosheid, heeft in deze landen geleid tot grote sociale problemen (denk aan bijv. alcoholmisbruik). Ook is er sprake van een toegenomen transnationale criminaliteit.

Arabische Landen

Dit zijn de landen waarin het merendeel van de bevolking Arabisch als moedertaal heeft. Deze landen zijn gesitueerd in Noord-Afrika en in het zuidwesten van Azië. Mauritanië, Tsjaad, Soedan en Djibouti maken, ondanks dat Arabisch de officiële taal van deze landen is, geen deel uit van deze groep landen omdat meer dan de helft van de inwoners (en waarschijnlijk ook van de in Nederland woonachtige allochtonen) tot etnisch niet-Arabische bevolkingsgroepen behoort. De migranten afkomstig uit deze landen hebben mogelijk te maken met amoreel familisme en generatieconflicten wat tot bepaalde soorten van criminaliteit zou kunnen leiden. Ook is er, doordat nog vele migranten zich in de transnationale sociale ruimte bevinden, vaak sprake van een grote culturele dissonantie. Dit geldt met name voor jongeren.

Sub-Sahara Afrika

Dit zijn alle Afrikaanse landen met uitzondering van de landen die behoren tot de Arabische landen en Zuid-Afrika. In deze veelal straatarme landen met hun kunstmatig getrokken grenzen wonen vele etnische groepen waartussen vaak geweld is uitgebroken. Ook zijn verschillende staten na het terugtrekken van steun

van het voormalige koloniale moederland of van één van de twee voormalige supermachten in het tijdperk van de Koude Oorlog geïmplodeerd, waardoor het wettelijk gezag totaal uit het openbare leven is verdwenen. Kortom, mensen uit deze herkomstlanden zijn vaak opgegroeid in een situatie waarin geweld, criminaliteit en wetteloosheid eerder regel dan uitzondering zijn.

Latijns Amerika

Onder de Latijns Amerikaanse landen verstaan we hier alle landen van Noord-, Midden-, en Zuid-Amerika met uitzondering van de Verenigde Staten en Canada. Engelstalige landen in het Caribisch gebied zoals Jamaica, Trinidad en Tobago of de Bahama's worden in deze studie ook tot de Latijns Amerikaanse landen gerekend. De overheersende matrifocale gezinsstructuur van de bevolking die afstamt van de voormalige slaven en de oorspronkelijk uit Zuid-Europa afkomstige machocultuur zou kunnen leiden tot een door culturele deviantie veroorzaakt afwijkend criminaliteitspatroon.

Zuid-Azië

Dit zijn de landen die voortgekomen zijn uit het voormalige Britse rijk op het Indisch subcontinent. Ook personen met als herkomstland Iran, Afghanistan, Nepal en Bhutan worden in deze studie als Zuid-Aziatische allochtonen gezien. In deze landen leven vele verschillende etnische en religieuze groepen waartussen met de regelmaat van de klok spanningen, die vaak uitmonden in geweld, ontstaan.

Oost-Azië

In deze landen is de samenleving sterk beïnvloed door confucianistische denkbeelden. Het confucianisme streeft naar een stabiele samenleving waarin respect voor elkaar en voor de bestaande verhoudingen hoog in het vaandel staan.

Zuidoost-Azië en de Pacific

Dit zijn landen in tropisch Azië die niet op het Indisch subcontinent liggen met uitzondering van Indonesië en de landen in Oceanië met uitzondering van Australië en Nieuw Zeeland.

Westerse landen

Tot de westerse landen behoren de West-Europese en Noord-Amerikaanse landen, Israël, Australië en Nieuw Zeeland. Ook personen met Indonesië en Zuid-Afrika als herkomstland worden tot de westerse allochtonen gerekend, omdat het grootste deel van de allochtonen afkomstig uit deze landen (deels) Nederlandse voorouders hadden. Men mag veronderstellen dat behoudens enige taalkundige verschillen de cultuur van herkomst van deze allochtonen slechts gering verschilt van de Nederlandse cultuur.

In tabel b6) is weergegeven welke landen bij welke ruimere etnische herkomstgroep horen.

Tabel b6 De indeling van landen van herkomst in ruimere etnische groepen

---

Oost-Europa

Albanië, Armenië, Azerbeidzjan, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Estland, Georgië, Hongarije, Joegoslavië, Kazachstan, Kyrgyzstan, Kroatië, Letland, Litouwen, Macedonië, Moldavië, Oekraïne, Oezbekistan, Polen, Roemenië, Rusland, Slovenië, Slowakije, Sovjetunie, Tsjechoslowakije, Tsjechië, Tadzjikistan, Turkmenistan en Wit-Rusland

Arabische landen

Algerije, Bahrein, Egypte, Irak, Jemen, Jordanië, Katar, Koeweit, Libanon, Libië, Oman, Saoedi-Arabië, Syrië, Tunesië, Verenigde Arabische Emiraten en Westelijke Sahara

Sub-Sahara Afrika

Angola, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Centraal-Afrikaanse Republiek, Comoren, Congo-Brazzaville, Congo-Kinshasa, Djibouti, Equatoriaal Guinee, Eritrea, Ethiopië, Gabon, Gambia, Ghana, Guinee, Guinee Bissau, Ivoorkust, Kaapverdië, Kameroen, Kenia, Lesotho, Liberia, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritanië, Mauritius, Mayotte, Mozambique, Namibië, Niger, Nigeria, Réunion, Rwanda, São Tomé en Príncipe, Senegal, Seychellen, Sierra Leone, Sint Helena, Soedan, Somalië, Swaziland, Tanzania, Togo, Tristan da Cunha, Tsjaad, Uganda, Zambia en Zimbabwe

Latijns Amerika

Amerikaanse Maagdeneilanden, Anguilla, Antigua en Barbuda, Argentinië, Bahama's, Barbados, Belize, Bermuda, Bolivia, Brazilië, Britse Maagdeneilanden, Kaaimaneilanden, Chili, Colombia, Costa Rica, Cuba, Dominica, Dominicaanse Republiek, Ecuador, El Salvador, Falklandeilanden, Frans Guyana, Grenada, Guadeloupe, Guatemala, Guyana, Haïti, Honduras, Jamaica, Martinique, Mexico, Montserrat, Nicaragua, Panama, Panamakanaal-zone, Paraguay, Peru, Porto Rico, Sint Kitts en Nevis, Sint Lucia, Sint Vincent en de Grenadinen, Trinidad en Tobago, Turks- en Caicoseilanden, Uruguay en Venezuela

Zuid-Azië

Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, Britse Territoria in de Indische Oceaan, India, Iran, Malediven, Nepal, Pakistan en Sri Lanka

Oost-Azië

China, Hong Kong, Japan, Macau, Mongolië, Noord-Korea, Taiwan en Zuid-Korea

Zuidoost-Azië en Pacific

Amerikaans Samoa, Brunei, Cambodja, Fiji, Filippijnen, Frans Polynesië, Guam, Johnston, Kiribati, Laos, Maleisië, Marshalleilanden, Myanmar (Birma), Micronesië, Nauru, Nieuw-Caledonië, Pitcairn, Papoea-Nieuw-Guinea, Palau, Singapore, Solomoneilanden, Thailand, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Vietnam, Wallis en Futuna en West-Samoa

Westerse landen

Andorra, Australië, België, Canada, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Faeröer, Finland, Frankrijk, Griekenland, Groenland, Ierland, IJsland, Indonesië, Israël, Italië, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Monaco, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten, Zuid-Afrika, Zweden en Zwitserland

---

Bijlage 3 De achtergrondkenmerken in de multivariate analyses

Sekse en leeftijd

Sekse en leeftijd worden zowel in het HKS als in het SSB geregistreerd. Gezien de goede kwaliteit van de kenmerken in het SSB, is gekozen om het SSB als primaire bron te gebruiken. Het betreft de leeftijd op 26 september 2003.

Type huishouden

Het type huishouden is bepaald op grond van de huishoudensituatie op 1 januari 2003. Daarbij is gebruik gemaakt van de kenmerken die in de GBA zijn opgenomen. Voor meer dan 90% van de personen kan de huishoudensituatie op die manier zonder verdere aannamen worden bepaald. In een klein deel van de gevallen is het type huishouden 'geïmputeerd' op grond van de verdeling naar type huishouden in de Enquête beroepsbevolking (EBB)³⁰ van het CBS. De volgende categorieën worden onderscheiden: stel met kind(eren) - ouder, stel met kind(eren) - kind, stel zonder kinderen, eenouderhuishouden - ouder, eenouderhuishouden - kind, eenpersoonshuishouden, overig of institutioneel huishouden³¹. Ook komt het voor dat het (type) huishouden onbekend is. Dit komt doordat het type huishouden alleen bekend is voor huishoudens op 1 januari 2003, terwijl het SSB 2003 betrekking heeft op (personen in) huishoudens op 26 september 2003.

Thuis- of uitwonend

Voor 12-17-jarigen is gekeken of de jongere op 26 september 2003 al dan niet bij zijn/haar (juridische) ouders woonde. Een jongere is thuiswonend indien hij/zij op 26 september 2003 bij ten minste één van zijn/haar juridische ouders woonde. In alle andere gevallen wordt ervan uitgegaan dat een jongere niet meer bij zijn/haar ouders woont.

Gebroken gezin

We spreken van een gebroken gezin als de juridische ouders van een kind (12-17 jaar) op 26 september 2003 niet op hetzelfde woonadres geregistreerd stonden. Ook wanneer één van de juridische ouders onbekend is (bijvoorbeeld omdat deze in het buitenland woont of is overleden) wordt het gezin als gebroken beschouwd. Als beide juridische ouders onbekend zijn, dan worden geen aannamen gemaakt over het al dan niet op hetzelfde adres wonen van de ouders en wordt het kind ingedeeld in de categorie onbekend. Alleen wanneer beide juridische ouders op 26 september 2003 op hetzelfde adres geregistreerd stonden wordt een gezin als niet gebroken beschouwd.

Inkomen huishouden uit betaald werk

Voor alle personen die op 26 september 2003 betaald werk hadden is het zogenoemde 'fiscale loon' voor alle banen in het betreffende jaar (tot en met 31

³⁰ Zie <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/datverzameling/onderzoeksbeschrijving-ebb-art.htm> voor meer informatie over de EBB.

³¹ Voorbeelden van institutionele huishoudens zijn verpleeg- en verzorgingstehuizen, asielzoekerscentra, psychiatrische inrichtingen en gevangenissen.

december) in het SSB 2003 geregistreerd. Het fiscale loon is het loon waarover loonheffing berekend wordt (loon in geld plus loon anders dan in geld, bijvoorbeeld werkgeversaandeel premie ZFW). Het huishoudinkomen is bepaald door per huishouden het fiscale loon van alle leden bij elkaar op te tellen. Niet altijd is bekend van welk huishouden iemand deel uitmaakt. In dat geval is het inkomen van de persoon zelf genomen. De volgende categorieën, die gebaseerd zijn op quintielen, worden onderscheiden: € 24.000 of minder, € 24.001 - € 36.000, € 36.001 - € 48.000, € 48.001 - € 60.000, meer dan € 60.000.

In de analyses die betrekking hebben op 12-17-jarigen is geen gebruik gemaakt van het huishoudinkomen van de jongere zelf, maar van dat van zijn/haar (juridische) ouders. Voor jongeren die nog bij hun ouders wonen maakt dat natuurlijk geen verschil. Wanneer een jongere niet meer bij zijn/haar ouders woont is naar het (huishoud)inkomen van de moeder gekeken. Wanneer dat niet bekend was is gekeken naar het (huishoud)inkomen van de vader. Wanneer dat ook niet bekend was is het huishoudinkomen onbekend. De volgende categorieën worden onderscheiden: € 23.500 of minder, € 23.501 - € 38.000, € 38.001 - € 50.000, € 50.001 - € 65.000, meer dan € 65.000.

Uitkeringsafhankelijkheid

In het SSB 2003 is voor verschillende soorten uitkeringen geregistreerd of een persoon minimaal één van deze uitkeringen ontving op 26 september 2003. Daarbij gaat het om uitkeringen op grond van de Algemene Bijstandswet (ABW), de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ), de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) en de Werkloosheidswet (WW) of om overige uitkeringen zoals Wachtgeld en uitkeringen op grond van de Ziektewet.

In de analyses die betrekking hebben op 12-17-jarigen is gekeken of ten minste één van de juridische ouders een uitkering ontving op 26 september 2003. Indien beide ouders onbekend zijn, is uitkeringsafhankelijkheid ook onbekend.

Stedelijkheid van de woongemeente

De indeling van gemeenten naar stedelijkheid is gebaseerd op de zogenoemde 'omgevingsadressendichtheid' van de gemeente. Allereerst is voor ieder adres binnen een gemeente de adressendichtheid vastgesteld van een gebied met een straal van 1 km rondom dat adres. De omgevingsadressendichtheid van de woongemeente is de gemiddelde waarde hiervan voor alle adressen binnen de betreffende gemeente. De volgende categorieën worden onderscheiden: zeer sterk stedelijk, sterk stedelijk, matig stedelijk, weinig stedelijk, niet stedelijk.

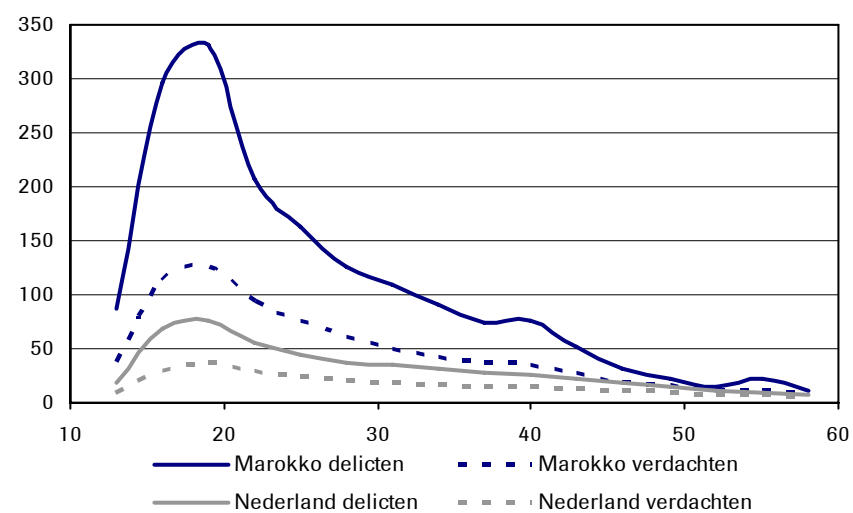
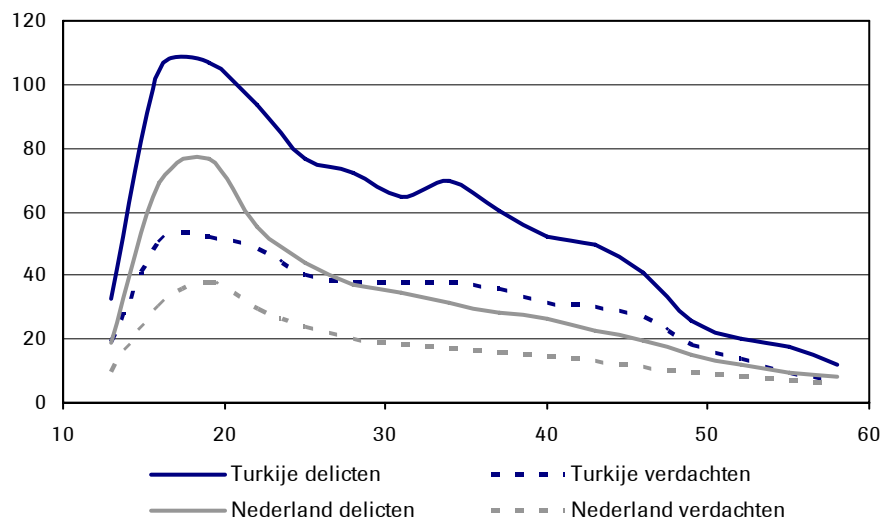
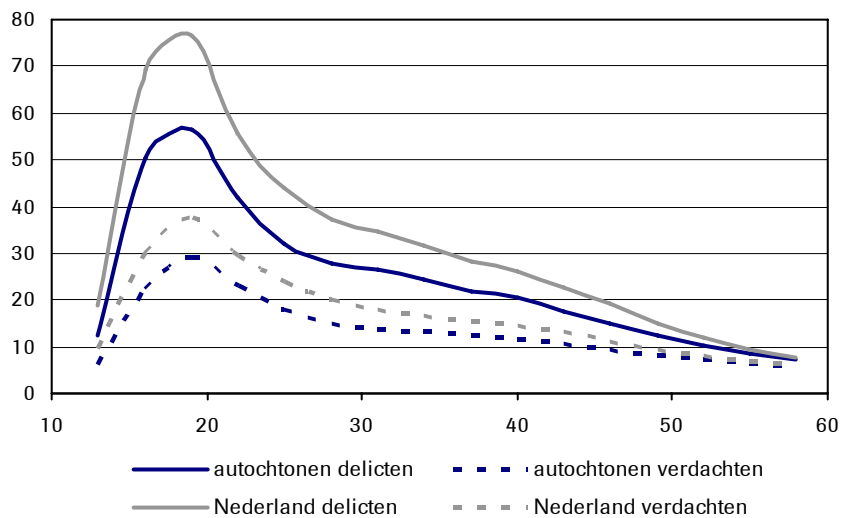

Bijlage 4 Tabellen en figuren

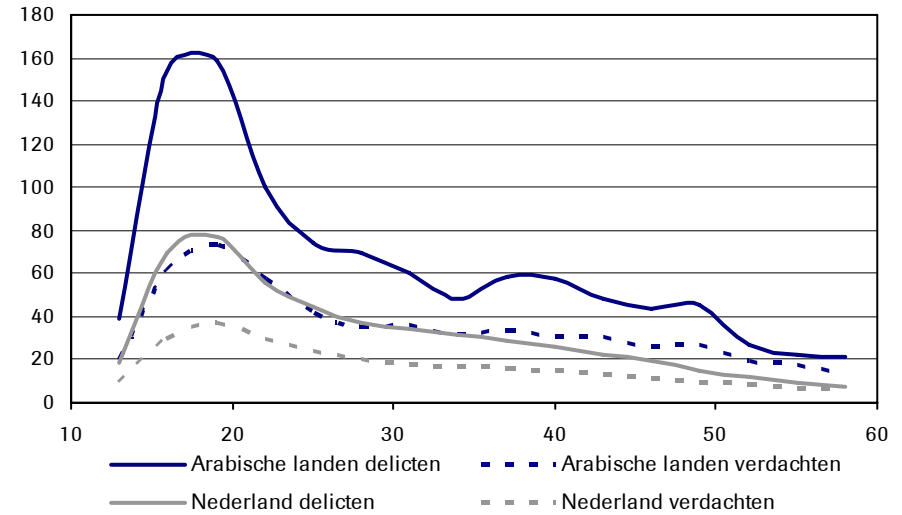
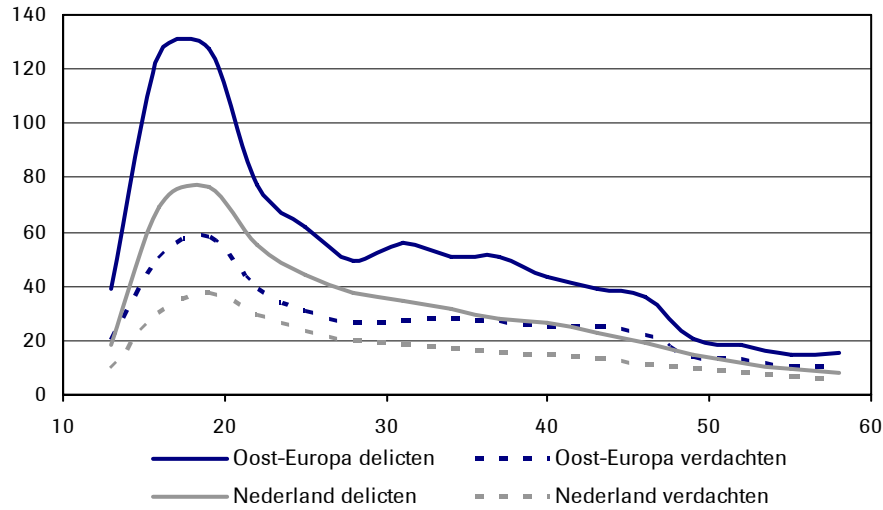
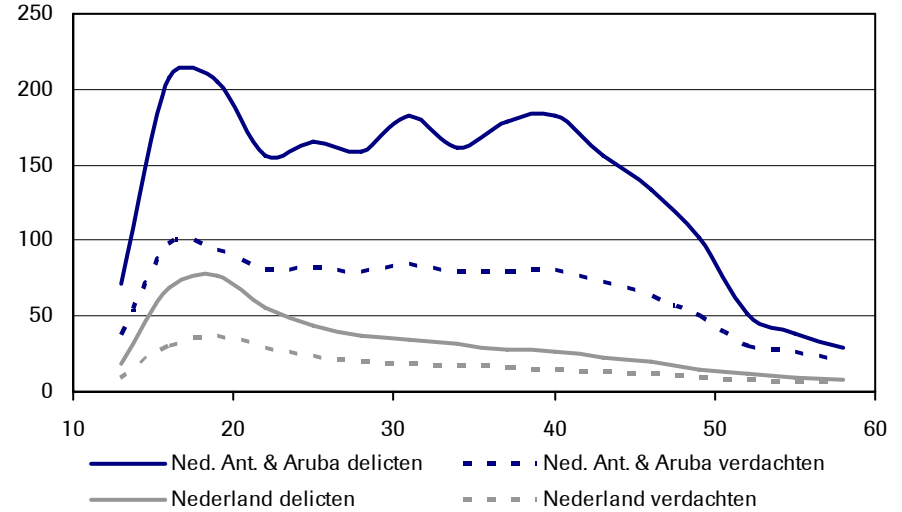
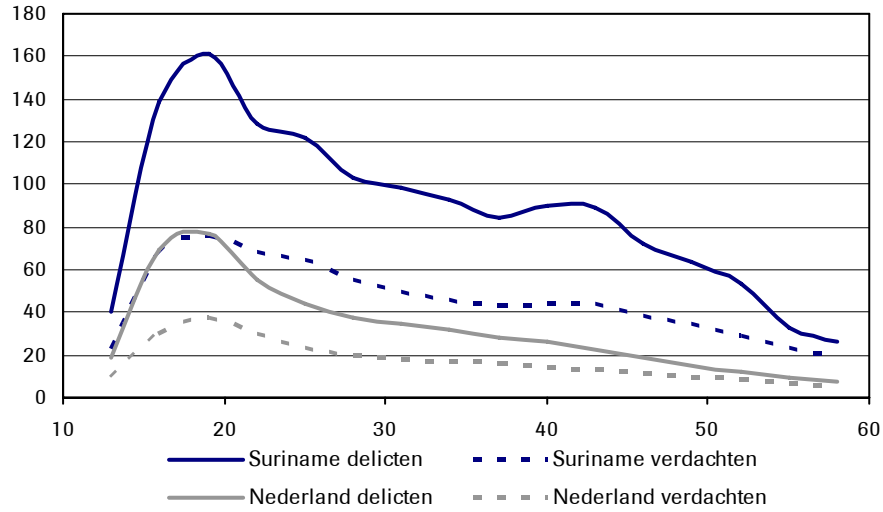
Tabel 1 Aantal delicten naar herkomst van de verdachte en delicttype in 2003

	Gewelddelicten (excl. diefstal met geweld)			Vermogensdelicten (excl. diefstal met geweld)	Diefstal met geweld	Vernieling en verstoring van de openbare orde	Verkeersdelicten	Drugsdelicten	Wapen- delicten	Totaal
	Zedendelicten	Bedreiging	Totaal							
Autochtoon	2.696	9.568	36.108	59.818	2.788	36.322	42.905	8.902	3.243	205.402
Turkije	186	1.083	3.817	4.295	528	2.079	2.828	859	581	16.115
Marokko	250	1.642	4.995	11.742	1.707	3.699	2.345	1.381	502	27.915
Suriname	273	1.358	4.363	8.646	1.077	2.744	2.752	1.591	565	22.871
Ned. Antillen & Aruba	175	805	2.750	5.387	760	1.668	1.414	1.546	448	14.665
Oost-Europa	74	311	1.139	3.659	188	752	1.011	215	155	7.452
Arabische landen	102	360	1.187	1.646	158	760	422	171	85	4.686
Sub-Sahara Afrika	182	493	1.916	3.493	411	1.334	1.004	278	107	8.914
Latijns Amerika	31	104	423	683	78	352	315	208	54	2.225
Oost-Azië	<10	27	121	407	12	70	164	25	17	872
Zuid-Azië	98	262	919	1.232	201	507	581	97	81	3.860
Zuidoost-Azië & Pacific	<10	42	163	294	28	200	136	51	24	937
Westerse landen	287	1.231	4.516	8.140	444	4.263	4.648	1.385	427	25.355
Totaal	4.354	17.286	62.417	109.442	8.380	54.750	60.525	16.709	6.289	341.269

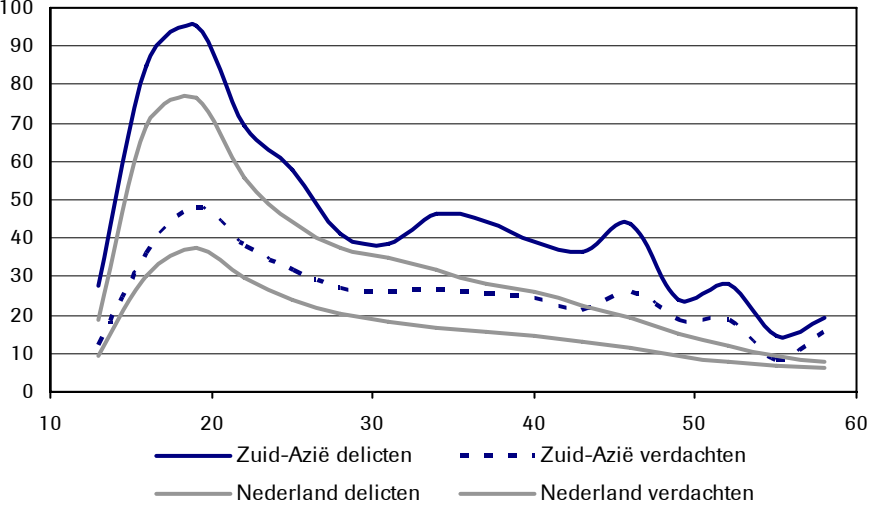
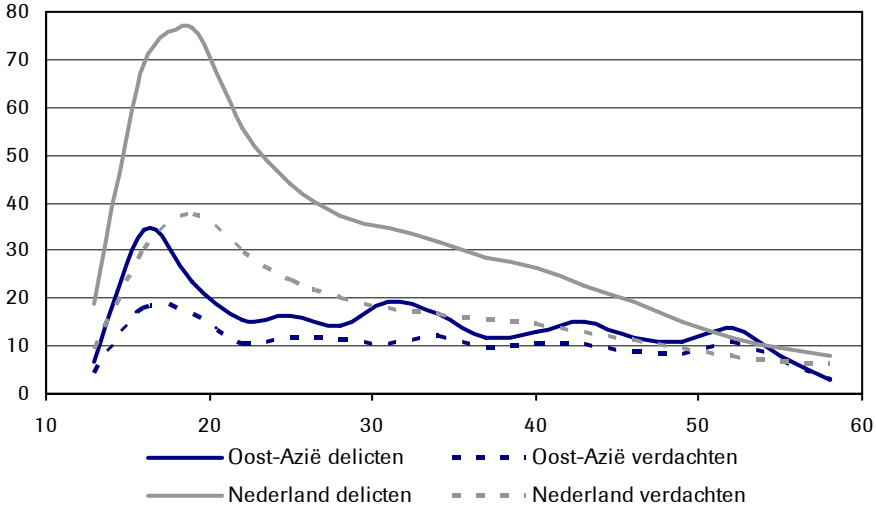
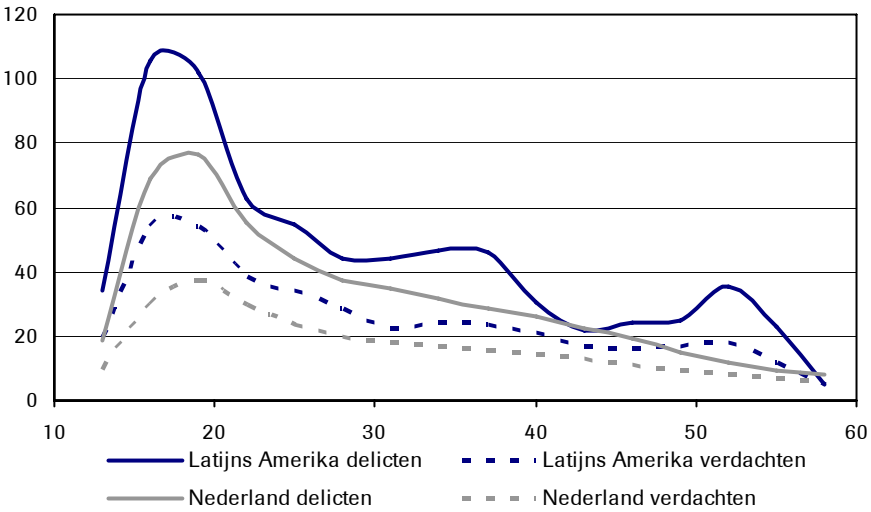
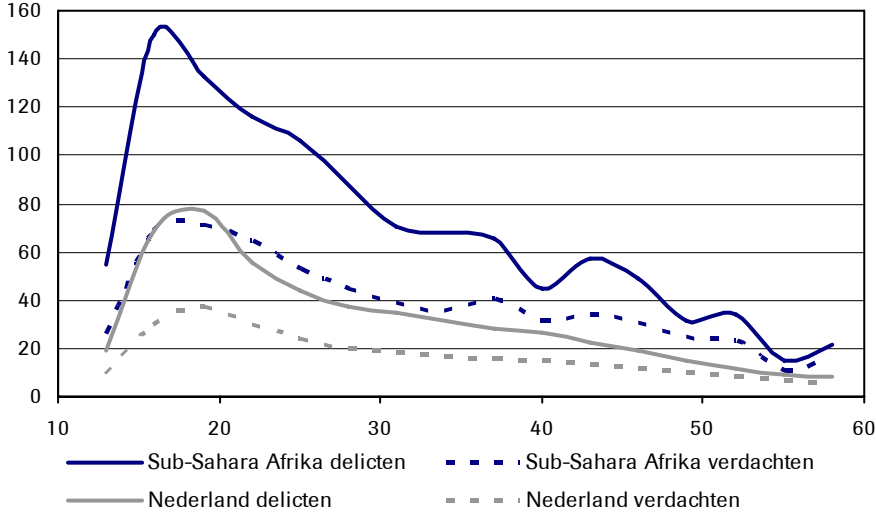
Figuur 1 Aantal verdachten en delicten per 1.000 inwoners^a naar herkomstgroep in 2003 (leeftijd op de x-as)

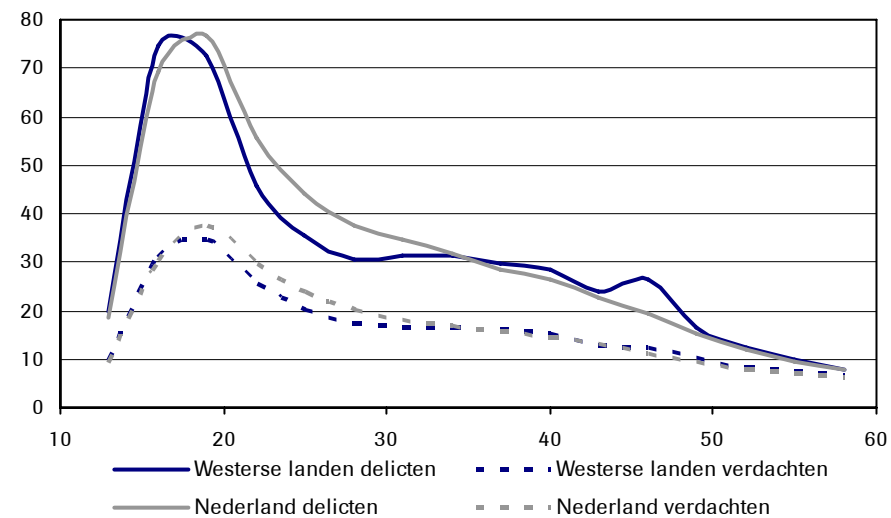
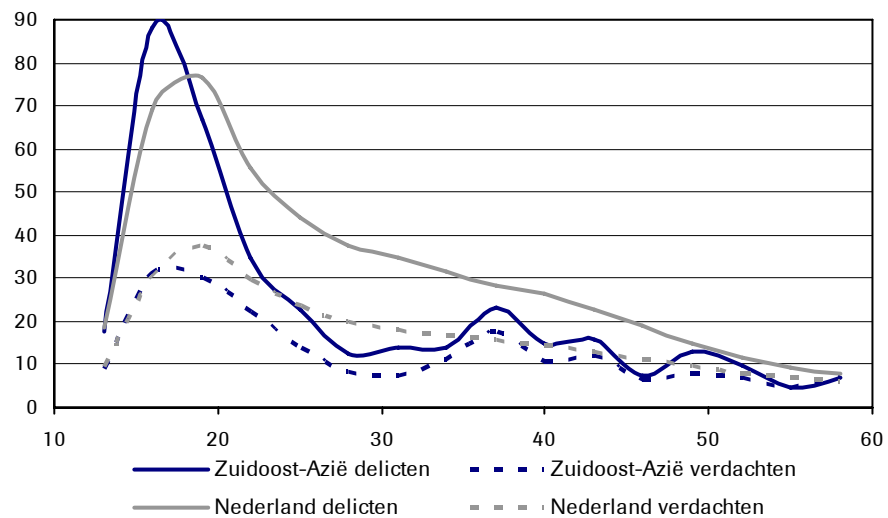
Figuur 1 Vervolg 1

Figuur 1 Vervolg 2

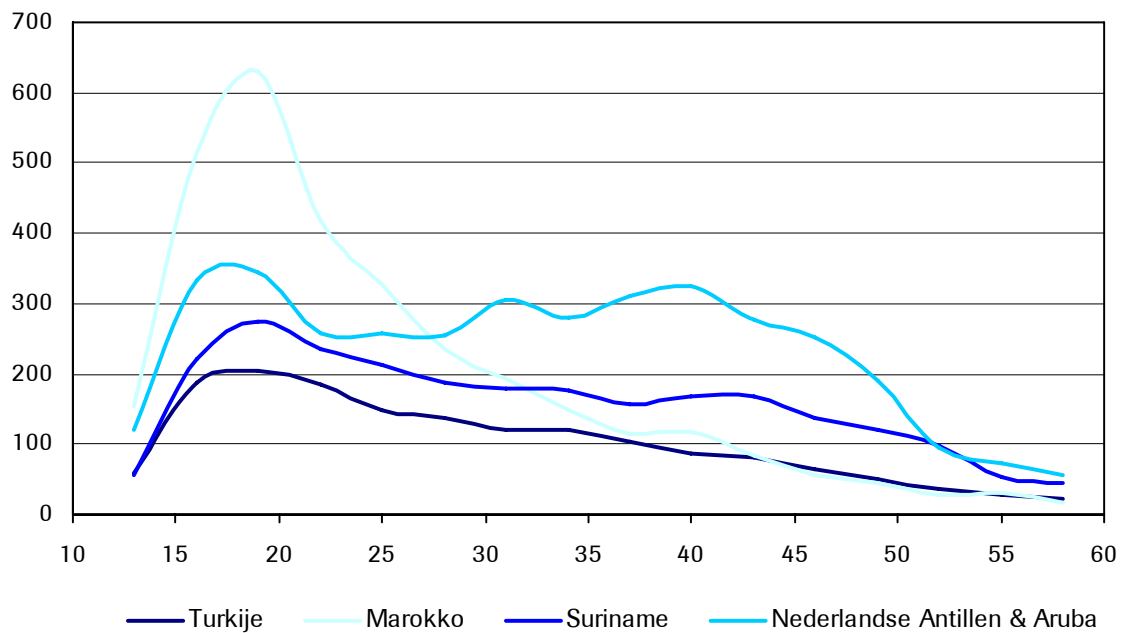

Figuur 1 Vervolg 3

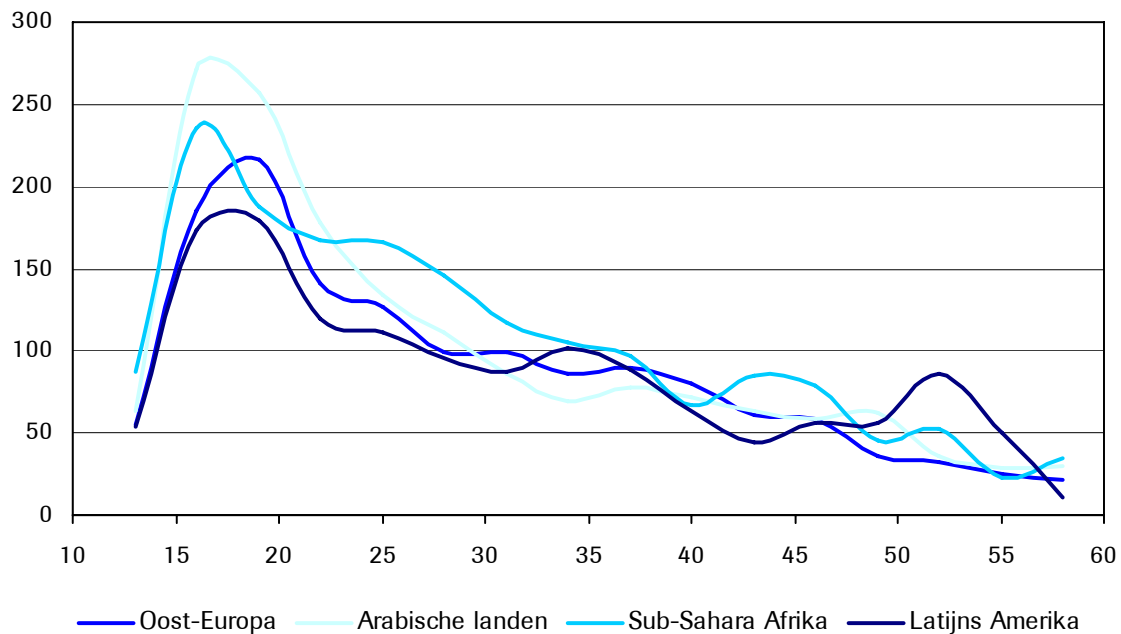
^a Per 1.000 inwoners van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 2 Aantal delicten per 1.000 mannen^a voor de grote vier 'klassieke' herkomstgroepen in 2003 (leeftijd op de x-as)

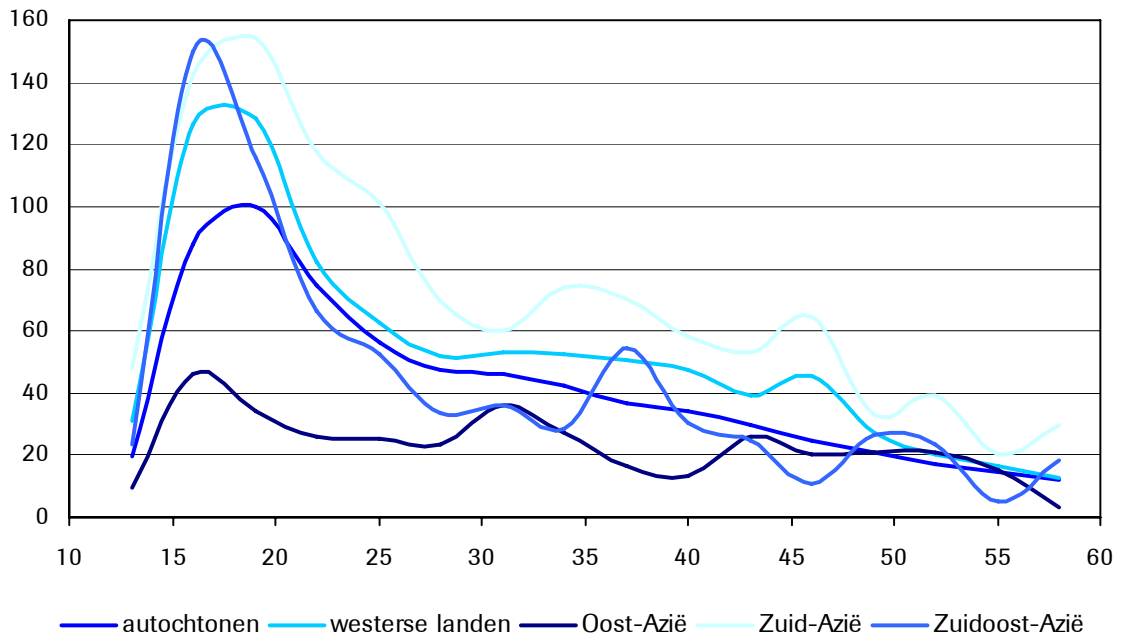
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 3 Aantal delicten per 1.000 mannen^a voor de werelddelen exclusief Azië en westerse landen in 2003 (leeftijd op de x-as)

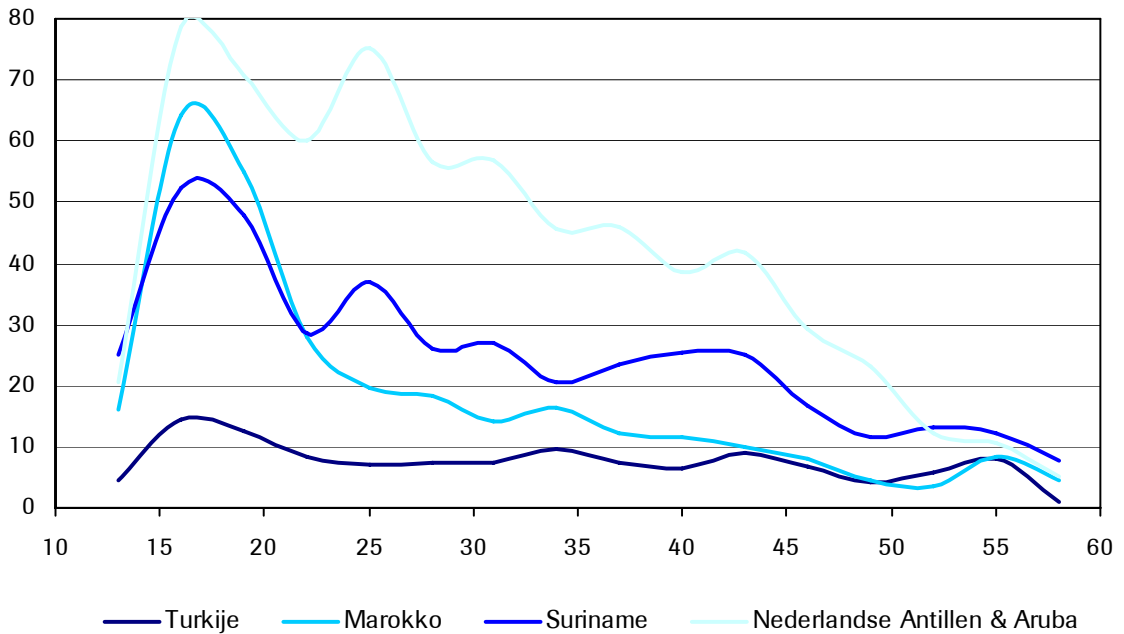
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 4 Aantal delicten per 1.000 mannen^a voor westerse landen en Azië in 2003 (leeftijd op de x-as)

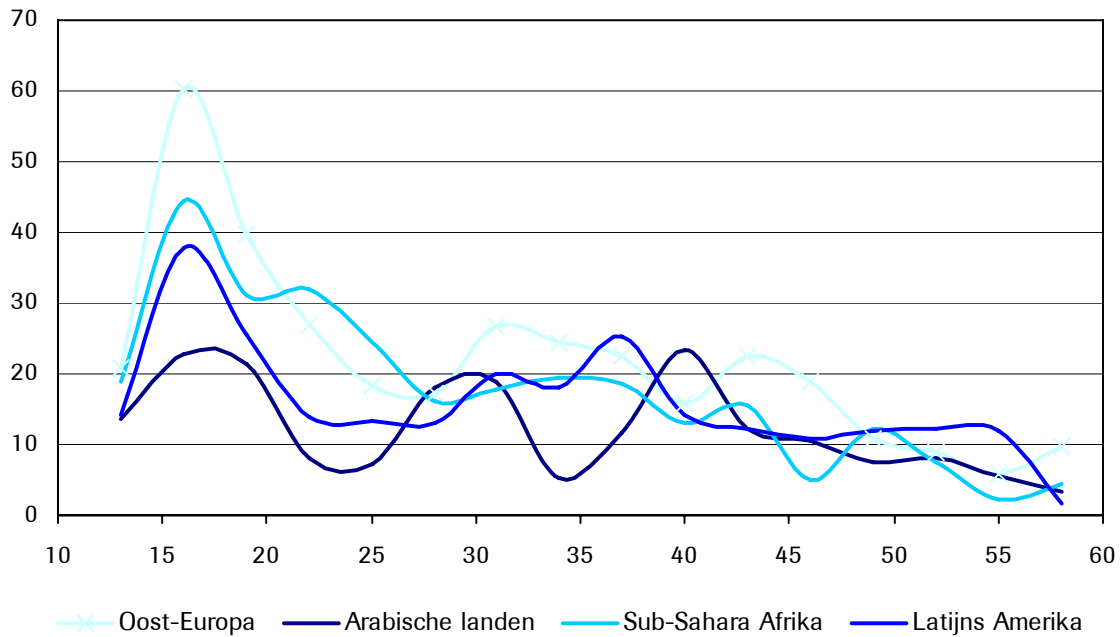
^a Per 1.000 mannen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 5 Aantal delicten per 1.000 vrouwen^a voor de grote vier 'klassieke' herkomstsgroepen in 2003 (leeftijd op de x-as)

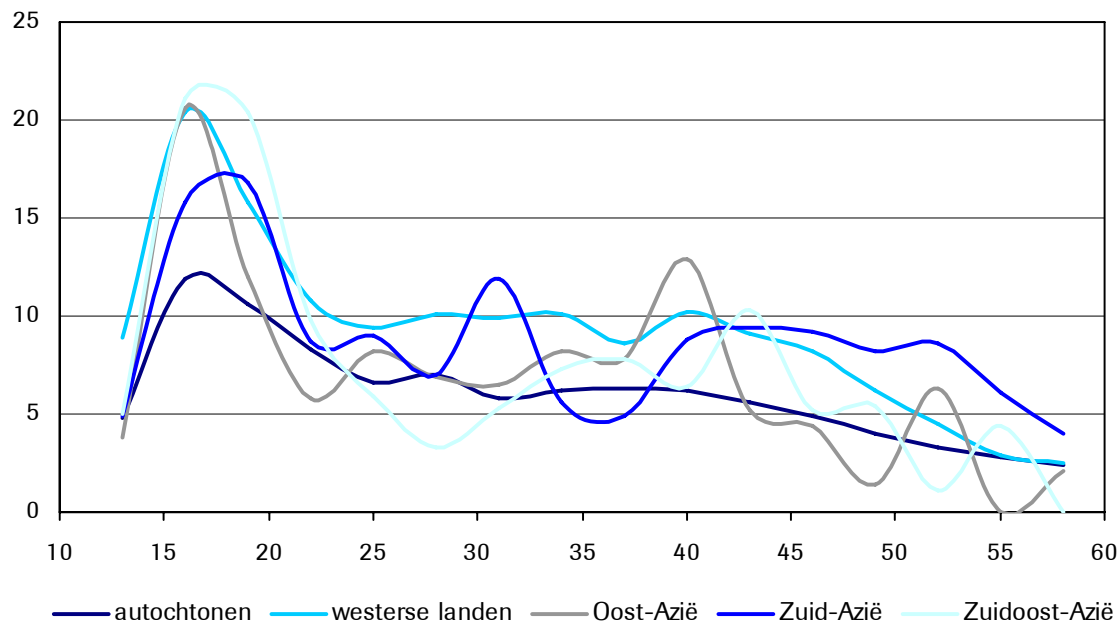
^a Per 1.000 vrouwen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 6 Aantal delicten per 1.000 vrouwen^a voor de werelddelen exclusief Azië en westerse landen in 2003 (leeftijd op de x-as)

^a Per 1.000 vrouwen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Figuur 7 Aantal delicten per 1.000 vrouwen^a voor westerse landen en Azië in 2003 (leeftijd op de x-as)

^a Per 1.000 vrouwen van dezelfde leeftijd en herkomst.

Dankwoord

De auteurs willen een aantal personen bedanken die hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. In de eerste plaats zijn wij dank verschuldigd aan Ko Oudhof, die bij alle fasen van het onderzoek in meer of mindere mate betrokken was. De leescommissie, die naast Ko Ouhof, bestond uit Rob Bijl, Mariska Kromhout, André van der Laan, Frans Leeuw en Paul Smit, zijn wij erkentelijk voor hun opbouwende kritiek die de eindversie van dit rapport naar een hoger niveau heeft opgestuwd. Gregory Besjes en Renzo Ghianni hebben meegeholpen door een actieve rol in het koppelen van de bestanden te spelen. Ten slotte willen we ook Aslan Zorlu, als geestelijk vader van dit rapport, bedanken.

